

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dagbøger

Peder Jakobsen

skolelærer i Fjeldsted

f. 3-1-1779 - d. 8-9-44

- (15) I Maanedsk. for Litteratur 6 B forekommer i en Bedømmelse af Bror-
sons Salmer, udgivet ved en Licentiat Holm, mange sjelsomme, platte
og grove Udtrykke om Gud og Jesus. Forexemp

Han ei ene lod sig spotte
Hænge, slide, pidske, slaae,
Men Guds grumme Vrede maatte
Ham i Gudoms Iver slaae
Ak, da Guds Retfærdighed
Hele Timer slog og sled
Paa det milde Jesu Hjerter,
Ak, hvad leed han da for Smerte?

Saa ilde seer den Vaaning ud
Ak kom dog ind o store Gud
Fei ud al Skidenhed og Stank
Gjør Sjelen deilig ny og blank
Forstyr den skidne Rede, hvor
Nu Belial* og Verden boer.

Jerusalem! hvor seer du ud,
En saadan deilig Jomfrubrud
Nu til en Hore bleven?
En syndesølet skiden Søn
Da førte Aandens Myrebod
Til Dødens Dom opskreven.

Din arme Sjæl med Kroppen var
En Satans Træl et Verdens Kar
Som evig skulde brænde.

Naar Du paa Klæder tænker
Med Pølen ma n bestænker
Dig som en Helvedgjæst
Foroancelsen og Flammen
Slaaer over Dig tilsammen,
Dog Du blir nøgen som Du est
De som gik her tiinobe
At drikke og at daube,
Paa mangt vellystigt Sted
Skal der hverandre bide
Som galne Hunde slide,
Ja var det muligt Led fra Led

Din egen Stank Du ikke
Kan taale der at drikke,
Dog faaer Du Andres med
En evig Helvedgalue
Vil Dig i Munden falde
Til ubeskrivelig Fortred

Hvor Iloen dig vil gløde
Hvor Satan Dig vil støde
Er over al Forstand
Ja alle Djævlemunde
De vilde om de kunde
Dig slide smaa som Møl og Sux

- (16) I Avisen findes i denne Tid, 6/2 33, Adskilligt om Sal. Prof. Rask;
han tabte sin Tillid til Menneskene, hedder det, især i de Aar han
reiste i Asien. Kongen skrev ham flere Brev til for at bevidne ham
sin Tilfredshed. Et fik han samme Dag han døde, den 14 Novemb 1833.
Man seer heraf Kongens edle Hjerter; men unægteligt var denne Naade
for sildig. Synderlig nok, den Sal. Afdøde lod sig gjøre til Bog-
trykkersvend i Stokholm for som Saadan at gennemreise Rusland, Polen
og Preussen.

En Rescention over: Betankende af Cometén til ferseende Rikets
almana Undersviisningsværk, Stokholm 1829 og Några Anmarkningar
om uppfostran og underviisning sidste af Gustav Geijer undersøger
i Msk. f. Litteratur et godt Underviisnings og Skolevæsenets For-
maal, Midler og Retning. Forfatteren betragter Mathematiken som et
langt hensigtsmæssiger Middel til den formale Dannelselse end de
stedfindende Sprogstudier, som kun faae en lav Plads. Historien,
som vedligeholder Billedet af en ufuldkommen Menneskesamfundets

Tilstand, faaer et langt mindre Værd end Naturvidenskaberne. Her findes noget om en Thierich, formodentlig nærværende franske Minister, som er Forfatter til en Bog om "Opdragelsen", hvori han anseer det classisk Studium af de Gamle, for Hovedprincippet til (17) al Dannelse. Denne A⁴ jo betragter Menneskeslægten som Stillestaaende, de gl. Græker og Romere som uforbikommelige Mønstre, og modsiges af Culturens Historie, hvorfor det ansees for falsk og urigtigt. -

Efter bemeldte Rescention i I B bemeldte Msk., Pag, 328, siger benævnte Geijer: "Jeg bøjer mig beundrende, ja tilbedende for denne "Culturens Verdensmagt, i hvilken Forsynet beredte nye Tider; men "jeg vover at ansee denne Magt som fuldkommen uafhængig af nogle "nyere Sprogøvelser i Skolerne, og alermindst anseer jeg en Sammenblanding af en Mængde Sprog, gamle og nye mellem hinanden, med "Ord af dem alle og med Tanker af intet, som nogen Betingelse for "samme". -

Opdragelse er Resultatet af hele Samfundets Udvikling, og især af den ældre Slægts Indvirkning paa den yngre. I den tidlige Alder bliver Lærerens Personlighed og den almindeligste Dannelse især af Vigtighed. At gjøre Almueundervisningen til en Communesag, hvis Fremme skal ene beroe paa Communes pecunaire Evne, paa dens Sands for Undervisningen, som den endnu ikke kjender, er indirecte at undertrykke den.

I en Rescention over Alterbogen af 1830 i Msk. f. L, Pag 388, findes anført: "Under Christian den IV findes en mærkelig Forandring "ved Administrationen af den hellig Naav, I Ordinansen nemlig "haves den Bestemmelse, naar Præsten udskifter Brødet og Kaliken, "da skal han intet sige til dem, som berettes, ellers det er alle "Folk overtydeligt sagt da det blev viet" - Men i den kjøbennavnske Kirkesamling er derimod den passende Tiltale bevilliget: "Annammer (18) "Jesu Christi Legeme" "Annammer Jesu Christi Blod". Først 100 Aar "senere 1646 blev, efter hvad Slangstrup beretter paa Biskop Brochmands Forestilling, det fundet passende at indskyde "sande" for at "betegne en Modsætning til den Reformerte-Kirkes Bekjendelse". -

Efter hvad Gram fortalte mig den Dag vi begravede L. Jørg lille Hans har Præsten meldt i sine aarlige Indberetn. at han prædikede hver Søndag for fuldt Huus, og Krag, at han holdt sine Bibelforelæsnings for en 50 Personer, og sporede heldig Virkninger deraf paa Tilhørernes Forhold. Man maa beklage at Agtelse for

* ulovligt

Sandheden tager mere og mere af i alle Stænder. -

Ordene 1 Joh. 5,7: "Her ere Tre, som" o s v mangle i alle gl. græske Haandskr., i alle gl. Bibeloversættelser, hos Kirkefædrene 8/2 33 indtil imod Slutningen af femte Seculum, hvor de findes hos de latinske Kirkelærere; formodenlig indskudt af en skarnagtigt Biskop eller Munk til Stytte for Trinitetslærere. -

Vor Tids Gjestlige, forledet af den liberale Anskuelse i Theologien, troe sig berettiget til, at prædike mod deres Overbeviisning, blot det convenerer Menigheden, og saaledes blive Sandheden utroe, lade Folket blive i Vilofarelse og Uvidenhed. De (19) gjøre sig selv ved dette Forhold til Hyklere, og udsætte sig for samme Daddel, som Jesuiterne beskyldes for. De mene Eet og lære et Andet; dølge for Menigheden, som lønner dem overflødigt, Sandheden, og lader Folket blive i Mørket. ,

Provstens Skriver, Seminarist Holm, har været saa artig at sende 24/2 33 mig endeel Breve i sin Tid tilskrevne Sal. Amtsp. Holm. Disse umodne Producter læste jeg og min Kone med angenehme Tilbagerindringer paa vort Ophold i Trondhjem.

D e s y v V e e r a a b
Matth. 23,13, etc

Alt Verdens Slægt! hør Kraftens Ord
Som ganger ud til faldne Jord
Forvendte Sind at røre!
Syv Gange høit jeg raaber Vee
Hvo Øine har, nu og han see!
Hvo Ører har, han høre!

Vee Dig som stolt det raaber ud
Kun Du forstaaer at tjene Gud
Og er Din Hovmods Tjener!
Vee Dig med Det forventede Sind
Du selv ei gaar til Himlen ind,
Og Andre den formener.

(20) Vee Dig, Du Øienskalk som lod
For Verden see Din Bøn og Bod
Men Falskhed bar i Hjerte!
Hør snart de Faderløses Skrig
Og Enkers Veeraab over Dig,
Evis Arv Du fræk fortætte.

Vee Dig som lokker luttig mild
Med Djevlesind Din Broder til
Paa Lastens Vei at trine!
Naar først Du har næm i Dit Garn
Du gjør ham til et Helveds Barn
Fordømt som Du til Pine.

Vee Dig som med Din frække Eed
Besveeg Lov og Retfærdighed
Af Lyst til Jordisk Vinding.
Naar Du til Død og Dom skal gaae
Du see Fordømtes Marke staae
Indglødet paa Din Tinding

Vee Dig, som stolt ar ydre Skik
Den Hlle Myg afsiet fik,
Men slugte ned Kamelen!
Guds Fred kan ei hos Falskhed boe
Anstændigheds den døde Tro
Fra Dom ei irelser Sjælen.

- (21) Du frække Nar! mit Veeraab hør
Som Troen hos Din Næste tør
Som Kjættertro fordømme!
Hør mig umilde Øienskaik,
Du selv Umildheds bittre Kalk
Skal visselig udtømme.

Men Vee paa Vee høit over dig
Som her for Mennesker med Svig
Sandhedens Lys forfulgte!
Som holdt i Blindhed usseit Folk
Og fjendtlig hver en Sandheds Tolk
Med Ild og Sværd forfulgte.

Dit Vee med Haan jeg raaber ud -
Thi daarlig Du med Lyses Gud,
Her maalet har Din Styrke.
Paa Jorden lev et Cains Liv
Som Judas snart Din Aand opgiv
Og far hen til Dit Mørke.

Syv Gange Vee jeg raabte nu
Og evigt Vee Dig, om end Du
Tør troe det har en Fare.
Fortvivlet * forsilde see,
Naar Jesus Selv udraaber Vee
Til de Fordømtes Skare. -

(22)

2/3 33

I de tilsendte Breve, for længe siden tilskrevne Sal. Amtsprovst
Holm, ved Dem samlet i Provstearchivet, har De ret viist mig
Opmærksomhed og Venskab, hvorfor jeg ogsaa herved oprigtig takker
Dem. Saaledes at blive overrasket af et Antal autentiske Vidner
om vor Tankemaade, Speculationer og Dannelsesstrien, om vore Bestræ-
belser, Serger og Følelser for etpar Decennier siden, er over-
maade interessant, og de have vakt og fremkaldt ret angene og

Marginalnote: Dette Brev blev ikke afsendt.-

veemodige Tilbageerindringer baade hos min Kone og mig selv. Gud skal ellers vide, hvorfor den gamle faderlige Provst, der meente det saavel med Alle, og var saa trofast i at vaage over Skolelærernes Rettigheder, har skaanet disse umodne Produkter for Tilintetgjørelse fremfor snese Andre, som jeg har skrevet ham til; om det skete forsættelig, eller Brevene tilfældig have forvildet sig ind iblandt de offentlige Papirer? Han var distreneret, over* med Arbejde, og havde et ringe Locale til Archivet.

Af mine utilbageholdte Yttringer vil De, gode Hr. H, lettelig overbevise Dem om, at det er min Hensigt ikke at give Dem Anledning til Fortørnelse eller Havn, og at jeg forudsætter, at De vil handle Erekjørt; men ikke destomindre takker jeg for Deres Tilsagn, ikke at ville misbruge bemeldte Udladelser; samme tilsiger (23) jeg ogsaa Dem med Hensyn til Deres. Aarsagen til den i mit Brev uskaansomme Bedømmelse, og uklogt henkastede Ord, er ellers den Vaklen i min Beslutning, den Uvished hvori jeg svæver, om jeg skal foretrække Fred eller Ufred, Lydighed eller Ulydighed; thi med al upartisk og anstrængende Undersøgelse veed jeg ikke hvilket det Rette og Bedste er. Er den danske Præsts Stilling med Hensyn til Rituallet mislig, hvilket Hr Cap. Gad har viist, at den er, saa er Skolelærerens Stilling de fleste Stæder, med Hensyn til Sædeloven det ikke mindre; isetmindste er Tilfæloet saaledes her. De udv. Goder, Anseelse, Udkomme, Velstand, m.m. maa Skolelæreren renonsere paa, saasom han frivillig er indtraadt i en Stand, hvis Hæder aldrig har været af denne Verden; men saaledes som min mislige Stilling er, maa jeg ogsaa frasige mig de indv. Goder, Selvagtelse, Selvtilfredshed, en god Samvittighed m.m., saasom jeg ved Andres Pligtforsømmelse sættes udaf Stand til, at fremme Almueoplysningen, gavne i mit valgte Kald, og opfylde mine Pligter; jeg er et passivt, vegeterende Væsen, et henstillet ubrugt Redskab, og i intet - Videre. -

Hvad den omdebaterede Skolesag angaaer, som De mener snart at være til ende, da vil jeg ikke dølge for Dem, at den for Tiden forekommer mig mere confus end nogensinde. I Begyndelsen var ogsa (24) Directionen og Præsten enige, vilde Begge det Samme; nu er det ikke mere Tilfældet, og Beboerne ere af den Formening, at de ikke ville blive tvungne.

6/3 33

En Lærer Jensen i Svendborg minder i Avisen de i Meningneden som ikke have offret nam, saasom hans faste Løn er ikkun tilstrækkelig til hans Huusleie, og det følgerig er det Uvisse han

nar at leve af. Man seer heri, hvilken Yderlignad Skolelæreren er
 bragt til, ved den overalt stedfundne Afknibbelse, ved den Epedemie
 der Overalt har viist sig til at inoskrænke og forfølge dem. I
 Førstningen var det kun Beboerne, der ikke ville finde sig i de
 forøgede Byrder, som han havde paa Halsen at drages med, hans Fore-
 satte, saasom det var Vei til Roes og Magt, hjalp ham da gjerne
 til bedre Vilkaar; nu derimod er Sagen det Omvendte, heraf, Bebo-
 erne ere ikke alene vante til Skolevæsenet og de deraf følgende
 Byrder, men de indsee og føle Billigheden i, at Skolelæreren, der
 daglig tilbringer Tiden under moisommeligt Arbeide, bør kunne leve
 deraf, og hans Foresatte ere paa Faa nær grebne af Lyst til at
 hænge Brødkurven høit for ham. Gud skal vide, hvorlænge de unin-
 dret skulle have Lov til at vedblive denne interessante Syssel?
 Det er ingen Tvivl underkastet, at saalænge man forbedrer Skole-
 lærernes Kaar, hvorved dueilige Subjecter lokkes til Skolen, da
 vilde man Folkets og Almuens Vel; saasnart derimod som man af-
 knibber dem, trykker, og forfølger dem, afholder alle Retsindige
 (25) sig fra Skolen, Uvidenhed og Slavesind vedligeholdes, og det er
 ude med Folkevellet. Skoleforanstaltningerne ere derfor den Scala,
 hvorpaa et Folk kan læse sine Fremtids Fornaabninger.

Hvem der formaaer at see 40 Aar tilbage i Tiden, og vil kaste
 Øiet ind i de gl. Skoler, han vil der opdage Armodens Repræsentant,
 i blandede Træk af Cultur og Resticisme*, i en Dragt samlet styk-
 kevis af alle Stænder. En Paryk, kjøbt paa en Auction efter en
 Biskop, en sort Fløielvest bekommet for adskillige Tjenster ved
 sidste Præsts Begravelse; en hjemmegjort Vadmelskjole, Skinouxer
 og Træsko. Hans Sprog var fuldt af Barbarismer, schatteret med
 flere Dialecter.

Ved at læse M. Sk. f Litteratur 6 B. Side 38, Rescentionen over
 I. P. Mynsters Dogmatik af Biskop N. Fogtmann en dybttænkt Udvikling,
 som giver mig gode Tanker om ham, erholdt jeg en tilfredsstillende
 Bestemmelse af Naturalismen og Supranaturalismen, forligtes med
 Begge. Den consequente Naturalisme siger han: gjør Naturen til
 Gud, eller anseer begge for Eet; men Supranaturalismen danner sig
 en Kreds, ihvilken Gud er og virker, men ogsaa udenfor samme. Isaa
 Fald finder jeg endogsaa at Supranaturalismen er fornuftigere end
 Naturalismen; thi selve Naturen vil Fornuften at skulle være et
 Værk af Gud, og ikke endeel af ham, endmindre Eet med den. -

(26) Vore senere Skoleanstalter bekræfte den Formening, som Personer bekendte med Skolevæsenets Detail have haft, at det har culmineret, eller været i sit højeste Vendepunkt, og herefter vil blive at see paa lavere og lavere Høider, indtil det i sin Synkning, naaer den dybeste Stand, og en Folkekonge igjen, liig vor ædle 6te Frederik, ynkes over de lavere Klassers Kaar og Uvidenhed, byder det at stige. Hvor langt siit Tidspunkt ligger inde i Fremtiden, eller hvormange Slægter der maae passere Jorden, førend bemeldte Opstigen igjen begynder, formaaer ingen menneskelig Beregning at bestemme, saasom den beroer paa spirituelle og moralske og ikke paa regulære snysiske Aræfter. Maaskee kan Banens nedstigende Side vorde kortere end den opstigende, kortere end vi troe. Hvad der saaledes har standset Skolevæsenet i sin Gang, udbredende Held og Velsignelser til alle Sider, eller saaledes udtømt dets eiendommelige og oprindelige Kraft, at det nu ligesom ethvert andet fra Jorden Opstigende synker tilbage under sin egen Tyngde er ikke let at vide, ei heller indbydende at tale om.

Vel skjønner jeg, at det kan smigre Magten at gjøre vigtige Anliggender til Bagateller, og disse til hine; at opretholde forældede, (27) unyttige og uvæsentlige Indretninger, og at undertrykke det Reelle og Tidspassende; men den vise og faderlige Regjering maa ikke forvexles med den absolut Magt, med en egennyttig Omsorg for egen Existence, der anseer alt Andet, som Midler til egen Fordeel og Conservation. Det bliver altid en mærkelig Feiltagelse, hvorvel den er høist almindelig, at Midlet ansees for vigtigere end Hensigten, Religionen og Troen for vigtigere end Statens Vel, Præsten for vigtigere end Meningheden, o.s.v. og man tillader sig at forandre og lempe Hensigten efter Midlet istedetfor, at det burde være det Omvendte, dette skulde lempes efter hiin.

Saasnart Midletlempes efter Hensigten, det mindre Vigtige underordnes det Mere, fremmes det Gode paa Jorden, og Menneskeslægten fører sit Maal imøde; men skeer det Modsatte, Midlet bliver Hovedsag, danne en Biting, da finde Modstrid, Stillestaaen og Tilbagegang Sted. Det allervigtigste Middel til Statens fremtidige Vel, næsten identisk med den selv, er Børnene og den tilvoxende Ungdom; at udvikle, danne, undervise disse er at befordre den Kraft, Liv, og Lyksalighed; hvor det forsømmes forsynder Nutiden sig haardt imod Fremtiden; der elsker Regjeringen sig selv, men ikke Folket; ikke en Gang Successorerne paa Tronen, og den turde endog selv førend den forlader Jorden faae Følgerne af sin fordeelige Maxime at see i Statens Vanmagt, Svaghed og Svækkelse.

(see Side 30)

(28) Ved at læse Hr. Capp. Gads lille Skrift: om liturgisk Frihed, tilegnet Biskopperne finder jeg bekræftet, hvad jeg tidligere har yttret, at han er en begavet og tænkende Mand, som ikke alene formaaer at opfatte Sandheden, men ogsaa at fremsætte den med Kraft og Sindighed. Side 52 citerer han Math. 26,26. Marc. 14,22. Lucas 22,19, samt 1 Cor 11,23, for at vise, at han forrettede Communion overeensstemmende med Jesu Indstiftelse, og med Loven, da han udelukte Ordene i Tiltalen til Communicanterne: "hvormed han har fyldestgjort for alle eders Synder, etc" Indstiftelsesordene hos

I Matth. 26,26

Men der de tog Jesus Brødet, og takkede, brød det, og gav Disciplene det, og sagde, tager og æder; dette er mit Legeme. Og han tog Kaiken og takkede gav dem den, og sagde drikker alle deraf; thi det er mit Blod, det nye Testaments, hvilket udgydes for Mange til Syndernes Forladelse.

II Marc 14,22

Og der de tog Jesus Brødet velsignede og brød det, og gav dem og sagde tager æder dette er mit Legeme.

Og han tog Kaiken takkede og gav dem den, de drak alle deraf, og han sagde til dem; dette er mit Blod, det nye Testaments, hvilket udgydes for Mange.

III Lucas 22,19

(29) Og han tog Brødet takkede og brød det og gav dem det og sagde: det er mit Legeme, hvilket gives for Eder dette gjører til min Inukommelse.

Ligesaa tog han og Kaiken efterat de havde holdt Nadver, og sagde: denne Kalk er det nye Testamen i mit Blod, hvilket udgydes for Eder.

IV 1 Cor. 11,25

Thi jeg annammede det af Herren, som jeg har overanvordet Eder: at vor Herre Jesus i den Nat der han blev forraadt, tog Brødet, takkede og brød det, og sagde: tager, æder, det er mit Legeme, som brydes for Eder, dette gjører til min Inukommelse.

Desliget og Kaiken efterat han havde holdt Nadvere, og sagde: denne Kalk er det nye Testament i mit Blod, dette gjører saa ofte som i det drikke til min Inukommelse.

Heraf seer Ennver, at det blot er Math som har Ordene: Syndernes forladelse at der følger ingen Grund er til at tale om Fyldestgjøreise ved en Anden for vore Synder.

Cancellic-Cirk. af 5 Aug. 1822 fritager Præster, som ere Medlemmer af Skolekommission for at svare Skole Bidrag, og Cancel. Skr. 7 Maie f. A. tilkjendegiver, at Skolelærerne i Kjøbstæderne ei ere fritagne fra at svare Skolebidrag. Denne maa altsaa betale endeel af sin egen Lønning, og nans Arbeide med Skolevæsenet, som er langt moisommeligere end Præstens, og hans Evne enger end dennes, virker ikke det for ham, som hiins mindre og ubetydeligere Arbeide med Skolen.

- (30) Enhver Stat, den være vilkensomhelst, der har forstaaet sin sande Interesse, og som troer at den har en Skyldighed, kan Intet have vigtigere eller kjærere end dens Børn, de tilkommende Borgere, som om etpar Decennier skulle afløse de Nærværende, gaae ind i deres Planer, overtage sig deres Forretninger, og tilendebringe deres ufuldendte Gjerninger. Alle den nærværende Slægts Bestræbelser sigtende til at gaae videre, at forbedre Statsborgernes Kaar, saavel som til at forædle deres Tænkemaade, ere forgjæves foretagne, naar ikke Børnene, vore Successorer, ere oplærte, dannede, og dygtiggjorte til monatage bevare og fortsætte dem. Og disse Egenskaber kan kun et hensigtsvarende kraftigt Skolevæsen skaffe de vordende Borgere; et Skolevæsen hvis Bestyrelse ikke blot affecterer at ville Oplysning og Udvikling, men virkeligen ønsker den. Saadanne Skolebestyrelser ere vel ikke ukjendte men de høre dog til Sjældenhederne.

- Var Almuen ikke Andet eller Mere end et Værktøi overgivet til Magtens Raadighed, og det bekjendte Carikatur af passede paa den, saa bød dog Klogskab, naar Eieren ikke vilde see sine Kaar forringede, at de Tiltrædende maatte kunne erstatte de Afgaaende. Men nu er den intet saadant overgivet Værktøie, intet blot Middel i Magtens Hænder, men et af fornuftige Væsener bestaaende Samfund, der er til for sin egen Skyld, har sin egen høie Bestemmelse, Udvikling og Lyksalighed,
- (31) som den maa holde fast, og ikke under nogen Betingelse afmænde. Derfor paahviler enhver Stat den uafviselige Pligt, naar den ikke vil modarbejde Forsynets Plan, Menneskets fremskridende Cultur, at foranstaae saadanne Kaar og Indretninger, at det kan naae sin Bestemmelse herpaa Jorden. Ved at hylde denne Maxime, som alle Fornuftige maa give Bifald, fremmer Staten ikke alene sit eget Vel, idet et sundere og kraftigere Liv udbrædes, men det fremmer ogsaa det enkelte Menneskes, saasom det netop paa denne Maade dygtiggjøres til sin Gjerning; den bringer den nærværende Vr. i Harmonie med den tilkommende.

Var det tidligst Proponerede, at bygge anordningsmæssige Skoler i F. og N. store nok for Børneantallet, blevet antaget, som Beboerne tilbøede, og ikke vilde have fragaaet, da var nu allerede noget Betydeligt skeet til Skolevæsenets Bedste heri Pastoratet. De ulyse, skumle Smaahuller, vi kalde Skoler, hvori Børnene staae og sidde sammenpakkede her, i en fordærvet Luft,

18/333

uden at kunne røre sig med fornøden Frined, uden at kunne holde Tankerne samlede eller være opmærksomme formedelst den idelig Trængen, Alarmen og Støden, uden egentlig at have Nytte af Skolegangen; de havde da været ombytted med nine, og baade Lærere (32) og Børn været i et fornyet Liv og Virksomhed, og Kongens landsfaderlige Hensigt fremmet. Den større Gjenstand man nu i 3 Aar har kjæmpet for, viser sig endnu langt borte, uvis og svævende, og turde maaskee stedse blive saaledes, med mindre den kan fremtvinges ved Magt, Execution og Udpantning. Og den Uvillie og Misfornøielse, som en saadan paatvungen Skole vilde bevirke mod Skolevæsenet, Underviisningen, og hele Skolepersonallet, kunde i flere ikke Aar opveie Nytten den stifter i Sognet. Men saaledes gaaer det ofte, ved at lade det nære og sikre Mindre, som man har saagodt som i Haanden, fare, og at strække sig efter det fjerne og uvisse Større, mister man Alt.

Hillerød Latinskole har som sin første oprindelige Fund, 3000 Speciedaler af en Pengemuldt, som Christian den 4de idømte Lehnsmanden over Bornholm, Holger Rosenkrands til Glimming, fordi han slog Dr. Maas Jensen, Biskop i Lund, paa Munden i hans eget Huus. (Frederiksborg Slots Beskrivelse af J.P. Kasbech, 1832, Side 15).

Frederich den 2^{de}s Valgsprog: "Mein Hoffnung zu Gott allein" item: "Trau ist Wildbrat"

Som en Kuriositet bemærkes i nysnævnte Beskrivelse, "at under Kirken i Frederichsborg Slot er den kongelige Viinkjælder, og over samme Dandsesalen" Pag. 107.

Udenom Kronen, som hviler over Tronen i bemeldte Slotskirke, staaer med gyldenmetal Ziffere: Magten er af Gud.

(33)

22/3 33

Ihvorvel jeg end indseer de Fortrædeligheder, som mit nærværende Skridt vil drage efter sig for mig, og ihvor nødig jeg end gjør det, saa tvinger mig dog et høiere Hensyn til at oversee alt Paafølgende, nemlig: Mangel af det Nødvendige til Kone og Børn, og at indgaae til D.H. Skr. med Besværing over, at jeg endnu ei har ernoldt min Løn for afvigte Aar 1832, skjøndt det er et Fjerdingaar siden Forfaldstiden, den 1 Januar sidst. Det er overmaade beklageligt for en Skolelærer, som har gennemstridt det lange Aar under Savn og Næringssorger, og udholdt det tunge og møisommelige Arbeide i Skolen, at han ikke kan faae den Smule, man

har undt ham for samme, uden først at fornædres og schicaneres ved, tillige at betle det.

- (34) I Bemeldte Frøderiksborgs Slotskirke, see Beskrivelsen S. 140, læses: I et af Hjørnerne paa bemeldte Bord findes et Hul af en Tommes Dybde, og saa stort at man deri kan putte en Finger, hvilket man fortæller at den russiske Keiser Peter Zar skal have boret med sin Kaardespids, da han under sit Ophold her i Aaret 1717 fandt det saa smukt, at han vilde overbevise sig om hvad det var af, og derfor mærkede det paa sin Maade" -

I Caroline Mathildes Gemak, i en særskilt Udbygning lige-for Haven bekjendt som denne Dronnings Yndlingscabinet, finder man de bekjendt Ord, som røber et ædelt Hjerte: "O keep me innocent, make others great". Videre findes paa een af Gemaks Ruderne til Erinring om Kroningsfesten

F. 6. M. 3 Julu 1815

Gud, vor Herre velsigne Danmark.

Af Malerier bortageves til Slotsforvælt Goos, adskillige og andre casseredes, hvoriblandt Tile Ugelspeck, sidende paa Hug i en noget unøvisk Stilling med Buxerne paa Hælene, havende et Speil i Haanden, og en Ugle paa Axelen. Saa var og derimellem det bekjendte Malerie, hvor en Hund og en Bonde fandtes lænkede til Stuben af et Træ med den Indskrift:

Bunden er liig som Hunden.

Agtelse for Msk.

Var Bunden ikke bunden.

Var Bunden vær end Hunden.

Skjændighed!

- (35) Et Motiv til at plyndre de uskyldige Amerikaner, der efter Las Cas s Vidnesbyrd vare taalmodige som Lam, og til at myrde, dræbe og uarydde dem, fandt Spanierne i 5 Mosebog 20,10-13 hvor det christeligt hedder: Naar Du kommer frem for en Staa for at stride mod den, da skal Du tilbyde dem Fred, og det skal skee om den svarer Dig fredsommelig, og lader op for Dig, da skal det skee at alt det Folk, som findes i den skal være dig skat skyldigt og tjene Dig. Men dersom den tager til Vaaben imod Dig, da skal Du slaæ al Mandkøn deri med skarpe Sværd; alene Qvinderne, og Børn og Fæet, og alt det som er i Staden, alt det som er i Staden, alt Byttet deraf - skal du røve

I Chr. Kirketidende N° 10-11, 1833 findes en velskreven Afh.
 "om man bør udelade Dogme om Christie Nedfar til Helvede af
 Daabsformularen?" Man kan bifalde dens Rolighed, Consequent
 og Fastholden ved det Gamle. Forf. mener at dets Udeladelse
 kunde forvolde Schisma og Urolighed i Kirken, saasom Børnene
 herefter ikke hørte til samme Kirke, som deres Fædre. Dog
 foreslaaer han at forandre Ordet Helvede til de "Dødes Bolig"
 - Beklageligt er det: at Mænd med Lærdom og Talent ikke Ajen-
 der noget Andet og Bedre at gavne ved, end et saadant ufrugt-
 (36) bart, uvigtig og ligegyldigt Dogme? Al Umage paa at forklare
 det, hvortil han opfordrer Lærerne i høiere og lavere Skoler,
 er mildest talt Tidsspilde, og seer man men til det Meget, som
 endnu for disse Lærere ere at gjøre, da er det samvittigheds-
 løst at tilbringe Tiden med dets Forklaring. Leddighed er Moder
 til vort hele Præstekjævl, som snart vilde ophøre hvis man
 gav disse Mænd noget at gjøre, fik dem udaf deres Sophicer, og
 lod dem tage Deel i den almindelige Folkeoplysning, istedetfor
 at tilbageholde samme.

Den Salighed og Velsignelse Forf. tilskriver Daaben kan vel
 ikke være en absolut givet, men den maa erhverves ved Jesu
 Læres Efterlevelse, og bestaaer i den aandelig Indvirkning
 Sandheden har paa det menneskelige Gemyt til at forædle og for-
 bedre samme. Forjættelserne Bibelskribenterne tillægger Daaben,
 eller som Forfatteren kalder Daabsbadet, er vel eineller ander-
 leeds at forstaae, end forsaavidt vi forholde os overstem. med
 Pligtlæren, og kan tilsiges enhver Religiøs, Dydig, Retskaffen,
 Oplyst med samme Forviisning og Haab, som den der døbes? Forskjælen
 bliver alene at disse alm. Begreber, som omfatter mere, end en
 Døbt, en Christen, Jesu Efterfølger, og for den Utænkende er
 vanskeligere at opfatte, og derfor ogsaa mere uvisse at indlade
 sig paa, end disse, som falder mere concrete. Daaben er derfor,
 ligesom hele Religionen, ikkun et Middel, en Optagelsescerimonie,
 og hører egentlig ikke til Saliggjørelsen, men nok til Christen-
 dommen. Mærkelig er den Higen vi spore i vore Dage efter at
 gjøre Bagateller til vigtige Ting, og vigtige Ting til Baga-
 teller. Man strider om et Skyggeværk, afsier Myggen, og Fol-
 kets egentlige og sande Tarv vil ingen høre om!!

(37) Hvad er Folkenes Tarv? En større Oplysning. Hvorved opnaaes den?
 ved et kraftig Skolevæsen. Have vi ikke allerede det? Nei, det
 formaaer ikke at hæve Lasten. Fra Kirkerne udbredes kraser Ortho-
 doxie, og fra Skolerne umoden Rationalisme, og af disse inhom-
 gene Species kan ingen ret Religiøsitet fremkomme.

Schleiermacher siger: "Flertallet af vore Confitenter er det kjærest, naar vi ikke forebygge, at den, Gud gav os til Helliggjørelse, nedværdiges til Syndens Tjener".

Under 29. Martii skrev jeg et Brev til min Broder R angaaende Planen til et Tidsskrift for Skolevæsenet. Ved Auctionen paa Kiersgaard foreviiste han mig et Brev fra en Brohm, hvori denne opfordrer ham til at meddele sig hans Tanker herom.

I Bogen Perus Ødelæggelse findes følgende Sted med Hensyn til Agerdyrkningens Ære. En ung Castillianer, Alouzo, saae Solens Præst at arbejde i Marken. "Ynka, sagde han til ham. og Du paa-tager dig disse haarde Arbeider? Er Du ikke befriet ved Dit høitidelige Embede? Hældende sig til sin Spade svarede Præsten: "Unge Mand, hvad spørger Du mig om?" hvad fornødrende "seer Du i den Konst at gjøre Jorden frugtbar? Veed Du ikke "at Mennesket uden denne guddom. Konst, adspredt i Skovene, "endnu skulde stride med de grumme Dyr om deres Bytte. Erindre (38) "Dig Agerdyrkingen har stiftet Selskabet, og at den har med "sine ædle Hænder opreist vore Mure og vore Templer - "Vistnok "er dette Arbeide møisomt, og derfor bør enhver bidrage til at "forrette det; men det er ligesaa ærværdigt som det er møisomt". " - Solen er hele Dagen beskæftiget med at frugtbargjøre Jorden; Agerdyrkeren ligner den heri. - Have de øvrige Forretnin-ger noget ædlere og mere opnøiet Forbillede end denne? Ynkaerne, Perus ædle, godmodige Regenter bleve skjændigen og troløse myrdede. Dersom det er sandt, der er anført i bemeldte Skrift af Marmontel, da er Christennavnet høilig vanæret i disse skønne Lande, og man maae bitterlig sørge over de Christnes Handlinger, ja skamme sig ved dem.

Hvorfor, var man beføiet til at spørge, bevirker den chr. Religion ikke den Blidhed, Sagtmodighed og Menneskekjærlighed hos sine Bekjendere som dog er dens Maal og Sigte?

I Fortsættelsen af: Circulaire fra en af Landets Præster til sit Provsties Skolelærere, der har været at læse i Chr. Kktd. N° 12-13 1833, findes følgende Mangler bemærkede ved Religionsundervisning.

- a) Catechisationen eens for yngste og for ældste Klasse
- b) stundom kun en Overhøring eller Opramsen af det uden

a lærte,

(39) c) stundom et Ja eller Nei fra Børnenes Side, i det Høieste en Gentagelse af eller en Fuldendelse af Lærerens hele eller halve Svar, med Tilslidesættelse af al fornøden Udenadslærning.

d) endelig en ofte fuldkommen ufrugtbar Ordforklaring spækket nu og da med et Exempel af Hverdagslivet eller af Bibelhistorien. -

Angaaende første Mangel (a), kunde vel gøres den Modbemærkning, at Catechisation, en Sandheds eller Lærdoms Udvikling ved Spørgsmaal, er, ihvor forskjelligt Stoffet end kunde være, kun een, følgelig maae den ogsaa være eens, saavel ved yngste som øverste Klasse. Den er en vis og bestemt Underviisningsmaade, hvorover kan gives en Forklaring, og maa derfor nødvendig være eens i Hovedsagen. Desuden bør ikke glemmes, at de bedste Børn i nederste Kls., og de ringeste i øverste, staae umiddelbart i Capasitet ved hverandre, og det kommer an paa hvilke af disse Læreren med sine Spgm. henvende sig til. De aldeles uviden. B. kan ikke catechiseres med, og med de bedste behøves det ikke, saasom disse kunne fatte et reent Foredrag af Lærdommene, og det bliver altsaa kun egentlig for Mellemklasserne, ifald vi forestille os Børnene i de eksisterende 2 Klasse, deelte i 4^d Ditto. Heraf vil det være indlysende, at det ingen stor Mangel er, om Catechisationen ligner hinanden eller er eens i begge Klasser. Den Sønnerlemmelse af det første Bud som finder Sted Side 46, første Collonne, er ikke Catechisation. Den højere Forf. gjør, som Ret er, Forskjæl paa at examinere og catechisere, Side 47 første Col., hvorfor da ikke ogsaa gjøre Forskjæl paa reen Catechisation, og et blandet Foredrag? Ved at nedrive det Oprettede, og blande det mellem hinanden, forvirrer man den mindre oplyste Skolelærer, og berøver ham Lysten.

b) en blot Overnørelse eller Opramsen af det udenad Lærte, da er den for Læreren det mageligste, og for Børnene det Daarligeste, som kan finde Sted. Tankeløshed og Mekanisme ere sikke Følger der af, og den smule Værd, det har for Hukommelsen, er intet mod den Aandssløvhed det foraarsager.

c) Det Ja og Nei, Forf. her er utilfreds med, kunne ikke altid undgaaes og for at give det rigtigt, øves ofte Eftertanken mere, end ved et heelt Svar bestaaende af flere Linier.

d) Den ufrugtbare Ordforklaring, spækket med et Exempel af Hverdagslivet eller Bibelnhistorien, Forf. har under denne Post, da er den at dadle, naar § phi indenholder frugtbare og gavnlige Lærdomme, men gjør den ikke det, hvilket let kan være Tilfælde,

og Rædsel, og hvad som endnu er gruelig og oprørende, de ere gaaet Døden imøde med Fortvivlelse fordi de efter de dem meddelte Religions-Begreber ved den vilde blive overgivet til dette onde Væsens Marter. Kjærlige Religionslærere, der følte Medlidenhed med deres fattige Medmennesker, og troede sig forpligtet til at gavne dem, hvis Offer og Tiender de modtage, kunde gjøre Skilsmissen fra Livet og Verden til en glædelig Begivenhed, hvor Armod og Trængsel, Forurettelse og Forfølgelse ophørte, naar de lod Diabologien hensynke i Forglemmelsens Flod, og forestillede dem i hiin Verden blot og alene en naadig Gud, en Faderaand, en lys og salig Tilstand, med et Ord - prædikede et Evangelium. Men mange af disse Herrer ere saa herskesyge og ukjærlige, at det er dem ikke nok, at de have truet og skændet her, de ville endog at Menneskene skulle gaae med Forfærdelse gennem Portene til Evigheden, og derfor vedbliver at forsvare Tilværelsen af en Personlig Djævel. Nyttens af denne Lærdom er ikke let at indsee.

Himlens Stjerner af Syn nu svinde,
Jorden sin Bane i Mørke skal gaae.
Lænker, hvormed man den agter at binde,
Smedes og namres

* Resten aflinien overstrøget.

O P T E G N E L S E

(8,4,43)

for

A a r e t 1834

af

"nulla dies sine linea".

J a c o b s e n

Det Lys, o Herre, som Din Haand tændte i Mennesket, tændte i mig, til derved at kjende Sandheden og din Villie, det lade Du lyse for mig i de Øieblikke, hvori jeg skrive de følgende Blade!

(2)

Den 31 Decemb. 1833

Fødselsdag og Aarets Ende
Festlig kommen er igjen.
Mange Hjerter kjærligt brände
I denne Stund mod Himmelen.
Nedbeder den hulde Moder
Som den skjænket end et Aar,
Alle Livets sande Goder,
Sundhed, Styrke, Hæder, Aar.
Samme Følelse og gløder
Hos ham i urolig Ild
For hvem Hjertet stille bløder,
Men dog elsker lige mild.

Adresse

Sølvgade 413 2 Sal tilhøre Litr

Strax før Slaget ved Blendhjem i England bad en simpel engelsk Soldat saaledes: "O, Gud, hvis der er en Gud, frels min Sjæl, hvis jeg har en Sjæl".

Paa Adressekontoret faaes: Om Diævlslæren og Diævforsagelse ved Daaben af Dr. H. N. Clausen 2°.

(3)

Om Vigtigheden af Skolevæsenet.

Instinctet, eller den medfødte Drift, hvorved adskillige Functioner i Dyreverdenen udføres, er tilstrækkelig hos Dyret til at føre det til sin Bestemmelse, eller til den Udvikling det efter sin Natur bør have; men derimod er dette tilbagetrængt og utiolstrækkeligt hos det med Fornuft og Udødelighed begavede Menneske. Skal dette opnaae den Grad af Udvikling og Uddannelse som Skaberen i de givne Anlæg og store Evner har antydnet, tilbagelægge det Stykke af sin Udviklingsbane som hører denne Jord til, og ikke gaae umodent over i Evigheden, da maae de Ældre indvirke paa de Yngre, Opdragere og Lærere vaagne Evnerne, bøie Villien, og komme Aanden tilhjelp mod Legemet og Sandserne. Naturen har heri, som i Alt, der er dens eget Værk, sigtet til et høiet Maal, handlet efter en stor Plan; saasom den herved har forlænget de Unges Afhængighed af de Gamle, styrket kjærligheds og Taknemlighedsbaandet mellem Begge, og givet Sæder og Skikke eiendommelige og nationale Egenskaber. Udeblev bemeldte de Ældres Indvirkning paa de Yngre, disse fik ingen Bistand i deres Udvikling af hine, eller de udfundne Sandheder og gavnlige Erfaringer nedarvedes ikke, da blev Mennesket Dyrets Staldbroder og Jevnlige, hvilket Reisebeskrivelser stadfæste, og stedse fremmed for Culturens og Oplysningens Goder.

(4)

Ikke destomindre har Naturen ikke ganske overladt Menneskets aandelige Uddannelse til dets eget Forgødtbefindende. Man opdager let, at den gennem Tidens Aartusinder, høist langsomt, men ustandseligt og

- sikkert, forfølger en Uddannelsesplan, og fører Menneskeslægten til Oplysning og Cultur overensstemmende med samme. Saaledes fødes der i hver Tidsslægt flere ualmindelige Begavede, der ere som man kalder det komme et Aarhundrede fortidlig, og hvis Virken og Tænken vise dem at være langt forud for deres Samtidige; de have gjerne
- (5) den Skjæbne at forfølges og forvises medens de leve, og forgudes og tilbedes naar de ere døde. Disse store Aander ere deres Medmenneskers af Naturen beskikkede Lærere, som det er Pligt for dem at høre og følge. Men foruden disse Menneskeslægts sande Lærere, hvis Bestemmelse er at føre deres Samtidige videre, og give det Existerende et Stød fremad, lærer ethvert Menneske daglig Noget, og forøger den nedarvede traditionelle Masse af Ideer og udfundne Sandheder, saaledes at denne Sum stedse forstørres, og overgaaer til Efterkommerne saaledes. Ved bemeldte Begavede, som fødes i hver Slægt, og denne voxende Progression af de erkjendte Sandheder, fører Naturen Menneskeslægten, velseent, men dog sikkert, til Oplysning og Cultur. Derfor er det ogsaa umueligt at undertrykke Cult. og Oplysn. for bestandig, ligesaa umuligt som at drive Floden tilbage til sin Kilde, eller at tilintetgjøre den Legemerne iboende Tyngde. Alle Oplysningens Modstandere ere selv indbefattet i og under denne store Categorie; de føres selv med mod Maalet, og deres Modstand maa gavne Sagen de ville modstaae; gjøre Oplysningens Venner forsigtige, varsomme, og betænksomme, saa at intet svagt, ubetænkt, utilhørende indkommer i den nye Tingenes Orden, eller optages mellem det Blivende og Bestaaende. Ikke destomindre findes der
- (6) under denne almindelige, ustandselige Fremskridelse Leilighed til Øvelse for Enhver i denne Henseende; man kan erhverve sig Fortjeneste og Værd, eller ogsaa Brøde og Tilregnelser og Strafverdighed, ligesom man fremmer eller hindrer denne Orden til.

Den her antydede Orden og Lov, hvorefter Oplysningens Tilvæxt og Fremskriden finder Sted, er næsten usporlig, og er et heelt Menneskeliv nødvendigt, for at bemærke dens Differenzial. Men fordi vi ikke kunne see Timeviserens Fremgang paa et Uhr, uden efter Mellemrum af Tid, hvortil derfor nægte dens Fremskriden. Ligesaa er Culturens og Oplysningens Fremgang beskaften. At en fuldkommen Udviklen af Menneskeslægten skulde kunne finde Sted herpaa Jorden, eller at den skulde kunne bruges dertil, at intet Meer var at forbedre forandre eller ønske, er neppe troligt, ikke engang gennem en uendelig Række af Aar, thi da maatte alle Selskabets Love blive overflødige, og den i Alle indskrevne Fornuftlov være tilstrækkelig og betryggende for Enhver; Himlen smeltede da sammen med Jorden, og Guds Rige var kommet til os; men alligevel maa den traditionelle Arv

Fædrene overlodte Børnene, de Foregaaende de Efterfølgende, af Erfaringer, Ideer og udfundne Sandheder, engang voxte til store Ting, og dens Hastighed skee i en voxende Progression, saasom de fremskyndende Kræfter tiltage og formeres baade i Mængde og Kraft. Saaledes kunne hverken Jesuiter eller Munke, Paver eller Gjestlighed, tilbagedrive Oplysningen, eller udrødde den Sød Skolerne nedlægge, og med det Haab ville vi trøste hinanden!

(NB. s. 7-8
mangler)

- (9) Saa maa Du ogsaa erindre Dig en Regel for Det Forhold, som jeg tidlig gav Dig, men som Du synes at have handlet tvertimod, nemlig: "Strøb mere at være, end at synes", d.e. læg Vind paa at erholde og opnaae reelle Fortrin, og bekymre Dig ikke saa meget om, enten Andre erkjende det eller ikke. I det mindste maatte det kun være tilladt i et overordenligt Tilfælde, at fremsætte sine Fortrin forsættelig, eller at vise dem; i Almindelighed lader man vore Omgivelser selv finde dem. Den Mand der har Duelighed, og er solid i sit Forhold, han bliver nok bemærket; den Stad, som ligger paa et Bjerg kan ikke skjules.

31/1 34. Lest 3 No af Bladet: Statsborgeren, en Tidende for Norges Vel, med Overskrift: Retfærdighed, Frihed og Oplysning. Alle No vare fra Sommeren 1833. Udgiveren skal være en P. P. Soelvold. I en Erklæring afgiven mod en Kapt. Marieboe, der beskyldte ham for at forgifte den gode Nationalaand, siger han blandt Andet, som vidner om Kjækhed og Uforfærdthed: Jeg har fra min tidligste Ungdom lært "at arbeide, lide, taale og undvære, men aldrig har jeg lært at fornægte min Overbevisning. Stiller end Hadet sine Pile imod mit Hjerte, skulle endog Vold ville storme mod min udvortes Frihed, deres forenede Kraft formaaer aldrig at røve mig min indvortes Frihed, eller forstyrre Tilfredsheden i mit Bryst. Jeg vil leve "og døe som en uafhængig fribaaren Normand.

- (10) Hvor Hr. Soelvold skriver selv forekommer Stilen i Statsborgeren jevn, flydende og god; men ellers er den ofte knudret, tvungen, og raae.

3/2 34.

Indsenderen heraf, der nu i 40 Aar har læst Deres Velbyrdigheds Avis, og ofte i Stilhed været glad ved, at hans simple Anskuelser af Dagens Anliggender have staaet i Samklang med Deres. Skulde dette nu ogsaa være Tilfældet med det neden Yttrede, og De finde det værd videre at vedrøres, hvilket overlades Deres egen modnere Dom at

afgjøre, da udbedes for Sagen, naar Bemeldte er moderet efter For-godtbefindende, en Plads for samme i Avisen. - Den forevige Biskop var ifølge sin Stilling i Staten og sit overtagne Kald Gjestlig, men paa Grund af sine rensede Begreber og store Modenhed, tilhørte han ene det Rette og Gode, Sandheden og Almeenoplysningen, og var ingen egen Stands Mand i almindelig Betydning. Skjøndt det nu er roesværdigt, at de Tre almeenagtede Gejstlige tilegne sig ham saasom de derved lægge for Dagen, at de ønske hans humane Forhold og ædle Principer maatte hyldes af Gjestligheden, saa kan det dog ogsaa synes som vilde de tilvende deres Stand en Hæder den ikke udeelt var berettiget til?

- (11) I Anledning af, at tvende oplyste og hæderlige Gjestlige, Stiftsp. Faber, og Præsterne Zeuthen og Sidenius, have i Avisen No 20, indbudt deres gjestlige Medbrødre til at bidrage til et Gravminde over sal. Biskop Dr. Plum, bemærkes: Den afdøde Hædersmand var ikke mindre stor og udmærket som Patriot og Skolemand end som Gjestlig, hvilket han i sine Skrifter og ved sine Visitatser har tydeligt lagt for Dagen. Hans Aand var meget for moden, og hans Blik for omfattende til, at han kunde nære den egoistiske Corporationsaand, hvorfor han ogsaa ofte udlod sig mod selve gjestlige Interesser, naar disse vare i Opposition med Folkeoplysning, Skolevæsen og Almeenvellet, hvilke vare hans faste og uforanderlige Maal, hvortil han ved alle sine Bestræbelser sigte, uden at agte paa Tidens Tegn, eller Menneskenes Bifald. Hans Virksomhed var altid i samme Retning, som det evige Forsyns, og ikke hørte han til dem, der turde stride herimod.

Flere tillade sig derfor i Kjerlighed at erindre om, at det er for eensidigen, og neppe vilde have været bifaldt af den Forevige, at de Gjestlige ene ville sætte ham et Gravminde, hvorved saamange hindres i at give deres Hengivenhed og Taknemlighed for ham tilgjæng Selv Skoleungdommen, hvem han saa ofte med Utrættelighed og Sagtmodighed underviste, og hvis Ven og Talsmand han var, burde aabnes Leilighed til at deeltage i hans Gravminde.

(12)

Skolelærernes Stilling

I enhver monarchisk Stat, hvor ingen Skrivefrihed er tilladt, og hvor Folket er fattigt, der er ingen offentlig Mening, ingen Nationalaand, ingen Almeenfølelse, men en staaende vegeterende Tilstand, en dump Stilhed, der ligner den, som gaaer forud, eller følger ovenpaa en stor og afgjørende Katastrophe. Under en saadan Forfatning, hvor Folkets, de 9/10 af Staborgernes, høieste Ønsker ikke gaaer ud paa andet, eller Meer, end at de kunne slide deres Tid herpaa Jorden, og at de Store ikke ville gjøre dem noget Ondt,

der er der intet iveien for at indføre hvad Tingenes Orden man vil, at gjøre vigtige Forretninger til Bagateller, og Bagateller igjen til vigtige Forretninger. I en saadan Stat, under svage Konger, og slette Raadgivere kan den Underlighed finde Sted, at de Mænd, der under- vise og danne Statens Børn, de tilkommende Borgere, ikke kunne naae den Agtelse og Værdighed, som de der plante og opelske Træer, eller som de der afrette og dressere Hunde og Falke. Ved Skolelærerens Haand brydes Skallen der omgiver Aandens Evner, ved den udvikles og pleies Spiren til Tænksomhed, Virksomhed og Borgerduelighed, og i Skolen udstrøes Sæden til Fædrenelandskjærlighed, der fredes og opelskes de fattige Skud, og der visne og hendøe de, overensstem-

(13) mende med Lærerens Forhold mod dem, og dog finde Vedkommende i mange Lande det Formeget, at en Mand af denne Indflydelse har Kaar, Anseelse og Huusleilighed med en almindelig Bonde eller Haand- værker.

Selv Danmark, der ellers har gjort endeel for sit Skolevæsen, og som har yndet Folkeoplysningen, en større Udvikling og fremskreden Cultur, indskrænker for Tiden sine Skolelærere, og interesserer sig mindre for disse Menneskehedens Anliggender end i forige Decennier. Normaltegningen af 14 Julii 1829 viser dette uimodsigeligt, eftersom den derved bestemte Leilighed for Skolelæreren og hans Familie er saa ringe, at intet dannet Menneske i vore Dage vilde lade sig nøie dermed uden under en total Armod. Tendenzen af bemeldte Tegning stri- der endog mod den allernaadigste Forordning af 29 Julii 1814 §52 hvor det udtrykkeligt er tilsagt, Skolelæreren anstændigt Huusrum for sig og Familie, hvilket han ikke naaer ved den Leilighed Tegningen indrømmer. Sovekammeret formaaer ikke at rumme mere end Skolelæreren med Kone, og høit et par smaa Børn. Hvor skal nu de øvrige være? Der er de, som have 6 a 8 Stykker. Vil man indvende, at der blive ikke saamange hjemme paa een Gang - jeg veed man vil være opfindsomme for at tilinteggjøre hvad her siges - at de Ældste ere komne ud at tjene, m.m.; men hvoraf veed man at Skolelærerne

(14) kan faae Tjeneste til de Ældste? og om han fik den, hvilket i vore Dage var et sjeldent Held, kunne de da ikke blive syge, og var det da ikke hans Pligt at tage mod dem i denne Tilstand? Men hvor skulde den arme Mand lægge dem andetsteds end i sin daglig Stue, den eneste han har, hvor enhver Fremmed skal ind, hvor der skal spises, og Husets Forhandlinger gaae for sig. Var nu Sygdommen smittende, eller der skete et Dødsfald, men jeg vil ikke videre udvikle dette; den Retsindige dømme selv! Om han eller Kone havde en gammel Fader eller Moder, der maaskee ikke havde Andre at være hos end dem, og som maaskee havde understøttet ham til han nu selv trængte; hvor

smertende maatte det ikke være for den veltænkende Søn eller Datter ikke at kunne gjengjelde den gamle Fader eller Moder den tidligere Hjælp blot fordi der ikke var et Sted i Huset hvor de kunne lægges, eller hvor deres Seng kunde staae? Alt for at gjøre Skolelærerens Stilling lav, og spare den Commune nogle Skillinger mod en Mand, hvis dagligt Arbeide baade fordre Talent og velfordøiede Kundskaber om det skal lykkes. Dog, at gjøre dens Stilling lav, der skal danne Statens Børn, de tilkommende Borgere, vil neppe lykkes i Længden; men hvad der er lykkes, maaskee endog over Forventning, mere end der var tænkt paa, er, at han maae føle hvor lav denne hans Stilling er?

- (15) Den menneskelige Aand har to Hovedevner, Tænke- og Følelsesevne. Ved disse henhører Aanden til tvende Verdener Tankeverdenen og Følelsesverdenen. Begge ere i og for sig selv uendelige. Tankeverdenens Love og Gjenstande kjende vi noget Mere til, end til Følelsesverdenens, fordi hiin ligger os noget nærmere end dennes; men alligevel er Aanden et uægte Barn i enhver af disse Verdener, formedelst den lange og inderlige Forbindelse med et Dyrlegeme, de mange grovere Glæder fra Sandseverdenen, og de sandselige Nydelser.

Følelsernes Verden bestaaer af 2 kjendelige forskjellige Dele, ifølge Anledningerne som opvække Følelserne, nemlig de som opkomme ved sandselige Indtrykke og de der opkomme ved oversandselige, d.e. ved Tanker. I denne sidste Afdeling formaaer Aanden at finde sin Lyksalighed, eftersom dens Tanker ere til, ædle og store, eller ogsaa Ulyksalighed, eftersom bemeldte Tanker ere uædle og lave. Det er indlysende, at Sjælen formaaer at tænke, føle og nyde uden et tilkommende Organ; thi den dybe ubekjendte Følelsernes Verden forsaavidt

- (16) den hører til den Afdeeling, som opkomme ved Tanker, er uafhængig af Legemet, Siælens nærværende Redskab. Aanden har kun faa Erfaringer fra denne Følelsernes Verden; de eneste ere Dydens Følelse, Naturens Betragtning eller Følelsen af det Store og Skjønne.

; man maa ikke fornede Nationen til Børn ved at more den med Børneværk. Med Aaret 1791 begyndt den Danske Tilskuer. I Rs Erindr. 4 D, 94, følgende deilig Ord: "Vee de trange og grusomme Sjæle, som vove "at tænke Bonden skal være elendig, som om Bonden ikke var Borger, "ikke var vor Velgjører, som om Mismod og Fortvivlelse rakte bedre til Arbeide end Velstand og Frihed,

Et Lys der vilde tændes

Og tændte uforsigtig Vaadeild

Paa hiinside Graven

Rækkes Dyden sin Krands

"Fader! lad mig komme Dig ihu!
 "Mindes, arve, lære Dine Dyder!
 "At naar Døden Timeglasset bryder
 "Jeg da kan henslumre blidt som Du".

(17)

19/2 34

I enhver Stat, stor eller liden, hvor Folket er fattigt, dets Styrer derimod rige, hvor Ingen offentligt tør omtale de Forurettelser de lide, eller hvor ingen Trykkefrihed er, der er ei heller nogen Almeenaand, Patriotisme, Pønsen paa det Bedre, eller Driftighed, der er intet Element hvor af det Edle og Store kunne udvikle sig; men en stillestaaende Passivitet, et vegeerende og døende Planteliv. Kommer nu hertil endeel skjæve Religionsbegreber, paatrøet og paanødt gennem Aarhunder, og derved bleve uadskillelig fra Menneskeanden, ansees f. Ex. de jordiske Ting med Foragt, Flid og Virksomhed som unyttige, Velstand for en uvilkaarlig Naade af Gud, og den paanødte Troe for det Gud ene Velbehagelige, da er det ikke forunderligt at Agerdyrkning gjør langsomt Fremskridt, Huusfliden slumrer, og ethvert Menneske skuer ligegyldig paa sine Omgivelser; eller om dets Ønske ikke gaaer videre, end at kunne slide sin Tid her med Taalmodighed, og at Ingen vil gjøre det noget Ondt. Allevegne, hvor et Folk er nedbragt til dette lave Punkt, hvor en saadan evneløs Umyndighed finder Sted, kan alt voves og foretages; det Reelle og ene Fornødne sættes nederst, tomt Cerimonivæsen, Paradestads, Jagt, Vædeløb, og Drengæværk sættes øverst. Der kan den Selsomhed uden Sensation finde Sted, at de Mænd, som udvikle, danne og undervise Statens Børn, de vordende Borgere; de Mænd, som udstroe Sæden til Patriotisme, frede om de hellige Spire, m.m., der her ikke er Stedet at vise, ikke kunne naae Anseelse, Indtægter og Kaar med Saaadanne, som plante og opelske Skov, afrette og dressere Hunde, Bøssespændere, Haandværkere, eller Deslige.

(18)

Selv Danmark, hvis Bestyrelse er saa mønsterværdig, som i en lang Tidsfølge har yndet Folkeoplysning og fremskridende Cultur, og desaaarsag gjort meget for sit Almueskolevæsen, viser i senere Decennier en sjunken Interesse for dette store Anliggende; hvilket sees af den mindre Duelighed der kræves af Lærerne, den Sparsomhed som spores i hele Skolevæsenets Indretning, og de ringe og indskrænkede Kaar man nu bestemmer for disse Mænd fremfor forhen. Iblandt flere Tilfælde af dette Slags anføres blot Cancellicirculæret af 14 Julii 1829, med den samme følgende Grundtegning til Skolelærerboligen;

(19)

hvilken er saa indskrænket og maadelig at intet dannet Menneske i vore Dage uden under total Armod lod sig nøies dermed. Bemeldte

Circularerere var saameget mere uventet, og Flere meente endog at der ikke vilde blive reflecteret derpaa, saasom det var i Modsigelse med allernaadigst Anordn. af 29 Juli 1814, § 52, hvor det udtrykkelig hedder: "Skolelæreren bør have anstændigt Huusrum for sig og Familie" og ingen Billigtænkende kan kalde den Beboelsesleilighed, Grundtegningen anviser anstændig; men ikke destomindre tages det alligevel overalt til Norm, og et Cancellicirkulærer ophæver saaledes et Kongeligt Tilsagn. Dog det vil vel her blive min Skyldighed at godtgjøre, at den bestemte Huusleilighed ikke er anstændig, og det hverken med Hensyn til Rum eller Indretning.

(20) Sovekamret 6 Alen i Qvadrat, eller 36 $\square$ Alen, er henlagt i et ydre Hjørne, hvor ingen Kakkelloven kan anbringes, og følgelig maa Skolelæreren, Kone og Børn, saamange som i dette Kammer kunne rummes om Vinterdage staae op og lægge dem i Kulden. Sagens kunde det ikke falde vanskeligt, at faae Lægeattest paa, at det er bedst at sove i kolde Værelser; men om dette end indrømmes for Unge og Sunde, er det da ogsaa sandt, hvad Syge, Barselkoner og affældige Gamle angaae; er det bedst for disse i en stræng Vinter at staae udaf den varme Seng i et koldt Værelse?? Retsindige Rømme herom!

(21) Saa formaaer Bemeldte Sovekammer ei heller at rumme Flere end 6 Mennesker, Skolelæreren med Kone og etpar af de mindre Børn. Naar han nu har 6 a 8 Stykker, hvilket er Tilfælde hos Mange, hvor skal han da lægge de Øvrige, hvor skulle Sengene staae til disse? Indvender man mig, jeg veed man vil opbyde sin Opfindelses-Evne for at tilintetgjøre hvad her siges - i saa Fald ere de Ældre og Større ude at tjene; hvoraf veed man da saalige, at Skolelæreren kan faae Tjeneste til dem? Og om saa var, kunne de da ikke blive syge, gebrækkelige, eller Deslige, og var det da ikke hellig Pligt at modtage dem i saadan trængende Tilstand? Men hvor skal han lægge de Syge andensteds end i den ham ene forundte Dagligstue, hvor han under deres Uddunstninger og Klager skal spise sin Mad, Fremmede indlades og modtages, og Familiens daglige Forretninger udføres. Var nu denne Sygdom en Typhus eller Nervefeber, eller anden Smittesot, som i senere Aar mere eller mindre næsten har gjæstet enhver Familie, hvilken Jammer og Elendigheds Bolig blev da ikke den arme Mands Huus, med sit Sengekammer og sin Dagligstue?

Havde Skolelæreren en gammel Fader eller Moder, der tilforn maaskee havde deelt med ham endog over Evne, og nu ingen Anden havde at være hos, burde han da nu ikke dele sit, skjøndt knappe og kummerlig Brød med dem, burde ^{de} ikke høre til hans Familie? Men hvor skal han i denne Normalbolig lægge dem, hvor skal de Gamles Seng staae? At Skolelæreren skallukke sit Hjerte saavel for sine Børn i deres Sygdomme, som for sine gamle og trængende Forældre kan ikke være

Meningen, men i den ham ene forundte Dagligstue og Sovekammer kan ingen Plads blive for dem.

- I det Foranførte er kun berørt de Ubehageligheder og Besværligheder som følge af den overdrevne og ubillige Indskrænkning af Skolelærerboligen, med Hensyn til hans Familie, syge Børn, gamle Forældre, m.m.; men ikke forsaavidt de angaa ham selv og Førelsen af hans Embede; men nu vil Indsenderen heraf ogsaa med to Ord omtale disse.
- (22)

Naar Skolelærernes nærmeste Foresatte, Præsten og Provsten undertages, saa er der Faa som veed, hvormange Biforretninger som ere disse Mænd paalagte udenfor den egentli Skoleunderviisning. I det forbedrede Skolevæsens Begyndelse, idetmindste fra 1806 til 1814, eller indtil Præsterne bleve Formænd i Commissionerne, overholdtes de rette og hensigtsmæssige Principier, at Skolelærerne skulle passe Underviisningen i Skolen, der krævede et Menneskets hele Kraft, og derfor afholdt man alle hans Kald-ovedkommende Bisager fra ham; ei heller saa man da skjævt til, at han havde en Fritime til Sindets og Aandens Forfriskelse, eller hvori han kunde forberede sig til den forestaaende Underviisning, hvorved Skolen intet tabte; men siden har man saaledes overlæsset ham med Forretninger og Skriverier, gjør det endnu daglig, at disse fordre det meste, et Menneske kan præstere; havde det end ikke andet end det Samme, og alle disse Skriverier ere vigtige, og bør skee med Nøiagtighed, saasom der efter dem dicteres Mulcter, skee endog Udpantninger og Executioner

- See Side 25 -

- (23) Af Rahbechs Erind. 5. D, 436, afskrives her følgende, som i sin Var indført i danske Tilskuer No 79, 1800:

At jeg ligeledes i Politiken er under Forfølgelse, at Bajonetterne mængstedes igjen tage Grundenes, Herrebud Almeenvællets Sted; at Publinter haanes som en forbandet Ting; at Hofvæsen og Pragtoptog, og alskens Østerlandskhed true igjen at blive Dagens Ordens, hvor de høitideligt vare bandlyst; at man drister sig at vedkjendes, at man frygter og afskyer Almeenoplysningen; at man selv i Engeland er ublu nok til at give Søndags-Skolerne Skyld for det, hvortil man nærmere kunde finde Aarsagen i sin egen Barm; at Negerhandel og Bondetrældom, og Spionvæsen og Meningstvang, og alle Byrds og alle Rangs Fordomme, alt mere og mere havde høimælede og høimægtige Talsmænd; at det bliver Brøde for en Mand at være Skribent - det være end blot Videnskabsværker, han har skrevet - at Gifttræt, Stænder, og i Særdeleshed de tvende stadig Arter deraf, der tegnede til at gaa ud, med fordoblede Frodighed skyde paa nye, og true med at udbrede deres giftige Skygge videre end nogensinde: dette Hr. Tilskuer:

saae hvor ufornuftig man bar sig ad der, hvor man især paastod, at tale og handle i mit Navn, men dog mere end jeg kan udholde -

- (24) "Hvorfor Fornuften egentlig skrev alt dette til den danske Tilskuer?" - hvorfor give danske Blade Advarsler og Formaninger naar Pesten er Barbariet eller Cudix? Aandelige Snitter forplantes desværre ofte endnu lettere end legemlige; især, hvor man ikke troer at have dem at befrygte.

Fornuften.

En Pater, efter mange spildte Forsøg paa at omvende en ung Appenzeller, truede ham med Ordene: "Du wirst in die Hölle kommen" men fik meget koldsindig det Svar: Und was denn! bin ich denn nicht ein freier Appenzeller, wer will's mir cwehren? - Tode har stiftet Selskabet for Efterslægten. I Anledning af dette Selskab siger Rabeck, naar han omtaler dets gavnlige Virkninger, "ved at give blandt os første Exempel paa de Almueskolelærerseminarier der med Føie kunne henregnes mellem Danerrigets Guldalders ypperste Velgjer-ninger, og der ville bevare Rewentlauernes Minde i velsignet Erin-dring, naar mangan vidt udbasuneret Stordaad er henveiret med Basun-stødene der forkyndte den" - "Sie sollten ihm so wel thue geben, dass er Schreiben Lassen müssen".

- (25) Hvor skal nu Skolelæreren forrette alle disse Embedsskriverier, hvor skal han gemme og bevare sine Protokoller, 6 a 8 Stykker? I be-meldte Dagligstue, hvor der daglig feies, optages Aske, hvor der redes Senge, og Børnene opholde sig, synes de ikke at kunne være; i Skolen, især om den er lille og lav, hvilket de fleste Steder er Tilfældet, existerer ved Børnenes Uddunstning en Fugtighed, saaledes at Vandet løber ned af Væggene, drypper nedfra Loftet, Bøger og Protokoler falde fra hverandre, og raadnæ i faa Aar, der synes de eiheller at kunne være. Desuden er den ham tillagte Ildebrændsel, ligesom det Øvrige, saa knap og utilstrækkelig, at den og det ikkun udgjør de $\frac{1}{4}$ Parter, af hvad han til Skolen og eget Brug behøver, og han derfor umulig om Vinteren kan have Evne til at opvarme det store Skoleværelse etpar Timer hver Aften imedens han der opholder sig for at skrive i sine Protokoller, eller udføre sine mange Embeds-skriverier. Men kan disse ham paahvilende Skriverier hverken skee i Dagligstuen eller Skoleværelset; de ham betroede Protokoller, Bøger og Papirer ikke gemmes eller oppebares paa noget af disse Steder, saa har han intetsteds hvor han kan opfylde de ham paalagte Pligter, eller med Sikkerhed have disse ham overleverede vigtige Ting. Hvorvidt han nu alligevel er pligtig at svare til dem, og at udføre de
- (26) Arbejder hvortil man intet Sted har undt ham, veed Forfatteren heraf ikke, men overlader det til mere Morallister og Lovkyndige at afgjøre

Saameget tildrister han sig med Vished at paastaae, og haaber deri at finde Medhold hos alle Retsindige, at der endnu burde være bemeldte Normaltegning tilføiet, et Skolekammer, hvori Skolens og Kirkens Protokoller, etc. kunde opbevares, og Skolelæreren forette de ham paalagte Skriverier, samt et Gjæstekammer, hvori han kunde lægge en Syg, en gammel Fader eller Moder eller en besøgende Ven. Naar man seer henpaa, at der fordres endnu af Skolelæreren velfordøiede Kundskaber i Religion, Sædelære, Levnetsklogskab, Methodelære, en moden Dømmekraft, faste Begreber, Underviisningsgave, og et mønsterværdigt Levnet og Forhold, da vil Ingen finde en saadan Beboelsesleilighed formeget, og det saameget mindre, naar man seer henpaa den Pænhed, Symetrie og Bequemhed selv Bonde- og Almuefolk nu allevegn. indføre i deres Boliger i vore Dage.

- (27) En Synderlighed finder Sted ved Skolevæsenet i Danmark fremfor ved andre Indretninger og Foranstaltninger, nemlig, at enhver Hvilkensomhelst, en Præst, Provst, Bisp, ja gar Officer, tiltroer sig Indsigt og Dygtighed til at ordne, styre og fundere baade det og Skolelærernes Kaar, uden derom at raadføre sig i mindste Maade med dem der have Skoen paa, og vide hvor den trykker. Der supponeres, at en ung Præst har rettere og paalideligere Indsigt i Skolevæsenet end en gammel Skolelærer; men Frugt og Følge blive derfor ogsaa derefter. Saaledes med Indretningen af Skolelærerboligen. Gangen til den tidtomtalte Stue, hvormed Skolelæreren skal lade sig nøie, gaaer gennem Kjøkkenet, eller Bryggerhuset, saasom der kun findes eet Rum til begge disse Bestemmelser, og dette er overmaade ubehageligt, tungt og væmmeligt for ham og Familie. Men herpaa have de rimeligviis ikke tænkt, der risede bemeldte Grundtegning. Enhver veed, at den Dag der brygges og bøgges, da staaer hele Bryggeset i en Damp af Urt eller Lud, og igjennem denne skal nu alle de passere som ville ud eller ind i Skolelæreren Værelse. Endnu værre er det, naar der bagges; Brødene skulle slaaes op, Deien ikke kunde taale Kulden, Dørene altsaa ikke kunne blive lukket op, og Passagen altsaa aldeles til den Tid spærret; ikke at tale om, at Ilden skal udrages af Ovnen, Kullene slukkes, tæt udenfor Dørren til Stuen, og
- (28) kommer den op, da faaer han denne fuld af alle berørte Uhumskheder. Til alle disse Ubehageligheder kunne endnu henføres de, som følge af Slagtingen, der ogsaa maa skee i dette Brygges eller Kjøkken, hvorigjennem Veien gaaer til hiint Eneværelse, og som er Sideværelse til dette. Men lad nu Anførte være nok om en Sag, der har forknyttet og bedrøvet Skolelærerne i Danmark saameget; der saa haandgrikelig viser deres offentlig Agtelse, og den Priis der sættes paa deres tunge og vigtige Gjærning.

Erfaring og egen Bevidsthed lære, at hvert skikkeligt og dannet Menneske gjerne vil boe vel; saalidt som muligt være omgivet af Misforhold, eller hvad der støde Øiet, og at det er først efter langvarige Savn, haarde Stød af Skjæbnen, at det nedbringes til at være ligegyldigt mod et anstændigt Udvortes, en sømmelig Bolig, eller mister Sandsen for Orden og Skjønhed. Mennesket virker derfor stedse paa at forskjønne sine Omgivelser, sin Bolig, Hauge, Mark og Dragt, det pønser idelig paa at omgive sig med saamange Behageligheder som muligt; men disse Ting virke igjen tilbage paa Mennesket, saa at det Ene af dem altid er en gjensidig og troe Afspeiling af det Andet. Man behøver ikke at gaa langt for at finde et Erfaringsbeviis herpaa. Saalænge vort Almuefolk var nedtrykt og nedtraadt af Adelsherredømmet, Armod, Uvidenhed og Trældom var dets Lod, da vare dets Omgivelser, Boliger, Hauger, Marker og Dragt uskjønne, forkeerte og stygge; men aldrig saasnart løsnedes den gamle arvede Lænke, det eneste Tilbageblevne i mange Sterveboer, naar Brøstfæld og Sallarium vare anlagte; og aldrig saasnart begyndte Lyset af et (30) bedre Skolevæsen at skinne ind i de mørke Vraaer, førend samme Folk begynder at rette, ordne, forskjønne og pryde sine Omgivelser sine nærmest omværende Gjenstande, og for Patrioten og Menneskevennen afgive nu disse Ting i mange Egne et glædeligt Syn.

Men saa vist det er, at hvert ordentligt Menneske ønsker sig en sømmelig og anstændig Bolig, at det først opgiver dette Ønske naar det er reent forhudlet, og at Mennesket virker paa sine Omgivelser, forhøier og forskjønner deres Værd, og disse igjen virker tilbage paa Mennesket, forædler og forbedrer det, saa er det dog ogsaa vist, at Saadanne der arbejder med Legemet, opholde sig meget i den frie Luft, og leve mellem Naturens sande og store Skjønheder, mindre føle Savnet af en sømmelig og anstændig Huusleilighed, end Saadanne der arbeide med Hovedet eller Aanden, og maae conservere Livet inden sine 4 Vægge. Bemeldte Savn af en sømmelig Omgivelse bliver destostørre og føleligere jo mere Kald og Stilling ere af den Beskaffenhed, at Humeuret derved forstemmes, forknyttes og bliver (31) mismodigt, og da nu neppe noget Kald har bemeldte Beskaffenhed i høiere Grad en Skolelærerens, saasom han ved Børnene staaer i en nær og nøie Berørelse med disses Forældre, der som oftest, hverken ere sindige, billige eller fornuftige, saa turde han være mellem dem, som i anførte Henseende burde have en sømmelig og anstændig Bolig, og det saameget mere, som han har et tungt og vigtigt Embede. Samme har ogsaa svævet Danmarks daværende vise Lovgivere for Øine, da den allernaadigste Anordn. af 29 Julii 1814 blev udgivet, saasom

det i dens §52 hedder: "Skolelærerne skal desuden have anstændigt Huusrum for sig og Familie" og dette Lovbud er endnu ikke, det jeg veed tilbagekaldet, og vil med Guds Hjælp heller aldrig blive det. At Cancelliskrivelsen af 14 Julii 1829 ikke kan have ophævet dette Lovsted, ei heller den med samme følgende Tegning for Skolelærerboligen, er let at indsee, og hvis saa er, behøvede man ei heller at tage det til Regel, eller rette sig derefter, hvor nye Skolelærerboliger opførtes.

(32)

29/4 34

Præsten sagde til mig sidste Bededag: "See, hvilken en Storm det er idag, og ellers er det altid stille Veier Bededagene". Jeg svarede ifald saa er: "var det meget passende". Hans Formand paastod, om det end var slemt Veier, "saa varede det ikke længere end til at han skulde ud i Embedsforretninger" - Vor nuværende Præstekone staaer i den Formening: at Hundene altid tude og gjøe førend Julen, og naar een eller anden Ulykke forestod i Sognet, og hvis Præsten fik dermed at bestille, da vare især Præstegaardens Hunde urolige; samme vare de naar Fremmede vare ventendes. En Præstedatter boende heri Sognet er endnu mere orthodox og rettroende, Hun fortællede mig i Anledning af, at hun havde faa Gaaseunger eller Gæslinger d.A. at hendes Gaas var klippet bagved, paa et Sted, hvor Stubberne skræmmede Gassen fra at parre sig med den, og det formaaede en Mand naturlig ved Troldekunster, at gjøre, naar han sad ved sin Bordende, uden at see Gaasen. - Ved at betragte Ovenstaaende bortfalder Forundringen over at Almuen og Folket i Almindelighed er - overtroisk.

(33)

Om Skolelærernes Læsen i Kirken

I vore Dage skeer det ofte, at Skolelærerne læse en Prædiken i Kirken, og det altsaa den Dag ikke faaes anden Prædiken. I Almindelighed skeer dette i Chorsdørren eller ogsaa paa Kirkegulvet. Aarsagen hertil er, at enten er Præsten syg, eller udreist, eller vil gjøre sig en magelig Dag; men Skolelæreren maa ikke, naar det forlanges af ham, nægte det; han skal endog læse af den Bog Præsten leverer ham, ihvor flau og triviell samme end kan være. Ved denne Skolelærerens Forretning er ogsaa endeel ydmygende, alene sigtende til at vise hans lave Stilling, og uden reel og virkelig Nytte. Blandt andet, naar han maa læse og forkynde Ordet, eller Religionens Lærdomme, og det er ikke for høit og helligt for ham, hvorfor maae han da ikke det Mindre, betræde Prædikestolen? Hvad er dog disse gl. Egeplanker mod Religionssandhederne, hvad en vis Plads, mod det eyige Livs Ord? Enten burde han ikke være værdig til de hellige Sandheders Oplæsning i Menigheden, og det var stridende mod den første og oprindelige Skik, eller kan dette tillades ham at oplæse,

- (34) da burde han ogsaa have Tilladelse at betræde Prædikestolen. De evige Sandheder er det, som har helliget Prædikestolen, der uden dem ikke var bedre end ethver andet Sted eller Stol; og denne har ikke helliget dem. Saadanne Inqonseqventser ere saameget daarligere, og burde ikke taales paa bemeldte Sted, saasom de ene ere Forføngelighedernes Børn. At en smaalig Aroganz og Hoffart vise sig uden for Kirken i Menneskenes Forhold er slemt, beklageligt og burde ikke at være, men at den har rodfæstet sig inden de hellige Mure, titter frem i enhver Forretning, er endnu langt værre, forargeligt og forraader at Christi Aand boer ikke i den.

- Biskop Balle, der i sin Tid gjorde sig et Navn ved efter Evne at modstaae Angrebene paa Religionen og Kirken og derved udtrak den forestaaende Forbedring i Begge, han forhin drede ved en Erklæring, dog i Forening med det theologiske Facultet, at Seminaristerne ikke bleve tilstødte at betræde Pstl. - Grunden han anfører ere saare almindelige og søgte. Blandt andet, at de ikke kunne læse Biblen i Originalsproget. Men, saasom de dog undervise i Religionslærdommene i Skolen hvor Vildfarelser ere ligesaa farlige, eftersom den Unge er ubefæstet, saa indsees ikke, hvorfor de ikke for en Gang eller to om Aaret, oftere forlanges det vel ikke, kunne undervise i Kirken, saameget mere Skriftens Oversættelse er dog det Bedste Fortolkerne kunne præstere, og i den formaaer de jo at læse den. Eiheller kan man anføre noget Antageligt for, at en Student, der netop har absolvert Artium, og hvad dertil hører, skulde have større Gave til Lærdommenes Fremsættelse end en Seminarist, der har tilbragt 3 Aar paa et Seminarium, og der meest beskæftiget med Religionen. At der i Originalsproget kunne være Vendinger, Friheder og Nuancer, som Oversættelserne ikke have, og ikke kunne faae, troe vi gjerne, men at disse kunne fremsættes i en Prædiken, som altid bør være populær, det troer vi ikke, og at det ingen Skade vilde være for Folket og Oplysningen at ustuderede Seminarister prædikede, derom er vi forvisset. Den haanlige Afvisning, som Studerede stedse give Ustuderede, der indlade sig med dem om Religionen; "de kan jo ei læse Kilden i Grundsproget, hvorledes vil de kunne tale med derom"? er af liden Betydning, inhumant og imponerende, thi var der noget i Grundtæxten af Vigtighed, hvorfor give de os det da ikke i Oversættelsen. Ja jeg er endog saa fri og profan, at de fleste Præster, og især unge Studenter, ere langt bedre tjent med at holde sig til Oversættelsen, hvor de ville hente dem rettere Anskuelser, end i Grundtæxten. Saameget har Indsenderen heraf ogsaa syslet med fremmede Sprog, hvorvel han blot er Seminarist, at han veed der hører Talent, Flid og Anstrængelse til for at trænge ind i deres Aand, opfatte deres Fiinheder og Skatteringer, og han mener,
- (35)
- (36)

at det græske og hebraiske, især Bibeldialecterne nar egne Vanskeligheder fremfor andre Sprog. At der gives særdeles Mennesker, som have Genie for Sprogene, og ellers mangle sund Sands og Dømmekraft i Livets andre Anliggender, nægtes vel ikke, skjøndt Saadanne ere Sjældenheder; men man kan temmelig være vis paa at den, som er indskrænket barnagtig og pjanket i det daglige Liv sætter sin Villie igjennem ved at imponere, og saadanne Subjecter møder man ogsaa i den gjestlige Stand, han har ikke indtrængt i Originalsprogenes Væsen, høster ei heller store Fordele deraf, og de eksisterende Oversættelser ere ham tjenligere end Grundtæxten. At nu en Seminarist med Anlæg og gode Evner, af hvilket Slags endda ei gives saa Faa, har ligesaa stor sand Adkomst til at tale og læse Ordet fra Prædikestolen, og en god Deel større, end som Studenter under bemeldte Cathégorie, derom kan ingen Tvivl være.

(37)

14/4 34

Med den Hemp. Avis No 57, 7 April 1834, følger et Halvark:
Utidig Ophævelse af Hr N. Ph. Ree i Aalborg. Heri viser Hempel sig ikke fra en bekjendt Side; saasom hans Adfærd ingenlunde er ædel. Ordenligviis bestræber han sig for at drage Regjeringen ind i Sagen med, at vise den, at Hr Ree har lastet den, efter Trykkelovgivningen af 27 Sept. 1799, og aabenbar denoncerer ham. "Naar slige Domme tør fældes offentligen i en Avis, da existerer her i Danmark, om ikke Præsefrihed, saa Pressefrækhed" m.m. saa Ingen der kjender Hr H. vilde vente eller formode af ham. Udtrykket: "laste" skal efter den Forklaring Forordn. 27 Sept. 1799 giver derover være:

"at det betyder, at tillægge den Person eller Ting, om hvilken
 "der handles, en saadan Ufuldkommenhed, som ei kan bestaae med
 "dens Hensigt".

Ikke engang Censor slipper fri, H. "veed ikke hvor han turde lade de af R, brugte Ord blive staaende i en Avis", nemlig: "at Skatteligningen har en total Ufuldkommenhed; og fortætrer ethvert Gemyt, og viser tilfulde at den der arbejder i sit Ansigt Sved ikke har Raadighed over sit eget Erhverv. Disse Ord har H saaledes udmærket ved nye Linier, Tryk og at de ret maae falde i Øinene ei heller ville det vistnok fortryde ham, om Hr. R. kom under Tiltale. Mon Cancelliraaden ikke har faaet Bugt med Borgeren Hempel, eller er der en Etatsraad i Farvandet?? - Faaer man mange af det Slags Producter, vil vi ikke have hans Avis.

(38) Ikke alene i den tilkommende Verden, for hvis Skyld vi oftermere end vi burde foragte denne, men ogsaa her under Legemets og Sandsernes Indflydelse er Aanden det vigtigste og øverste; den der betvinger

og behersker Legemverdenen. Afbenyttelsen og Forskjønnelsen af denne Verden stof og staaer stedse i et direct Forhold til den Udvikling og Dannelselse Aandeverdenen har, og forholder sig til denne, som Virkningen til sin Aarsag, som Mesteren til sin Gjerning. Det røber hverken ret, eller indskuende Blik paa Tingene og Menneskene, at ville fremme Landvæsen, Manufacturer, Handel, eller deslige Næringsveie, under et uvidende og raat Folk, for hvem Aanden hverken er vaagnet eller udviklet, saasom de ligesaa lidt kunne lykkes hos det, som Haveurter i udyrket Markjord, eller Sydfrugter i nordlige Klimate. Alle Regjeringer, der villebringe bemeldte Grene af Inddustrien i Flor, enten ved Præmier eller Exempler, udrette derfor intet, saasom de udsaar Sæden i uberedt Jord, vil det Sidste først, og de ligne Saadanne, som ville sætte en Uhyre af utallige Hjulcombinerede Maskine, hvis Fjæder var død eller hvis Lod var borte, i Gang ved at trække i enkelte Hjul, og smøre enkelte Tappe. Det var ikke umuligt ved Indkaldte fra en Cultiveret Nation, at hæve Alt til en stor Fuldkommenhed, og derpaa overgive det igjen til Landets eget Folk, men dette formaaede ikke at holde det i den modtagne Høide, det vilde vedblive at synke indtil det kom i Relation med Folkeculturen og under denne vilde det igjen være ugjærligt at faae den. Er Culturen forud stiger snart Industrien, og hævedes denne ved Konst maatte den synke indtil den kom i Ligevægt med hiin. Derfor er Aanden den ene og store Gjeist hvor alle Statsfædre Pædagoger og Lærer skue henpaa.

(39) 3/4 34

Kjære Børn!

Ellers, naar vi samledes her i denne Bolig, der er indviet til Kundskab og Dyd, da skete det for at undervise, øve og danne Eder; for at oplyse Ederes Forstand og forædle Eders Hjerter; for at udvikle Ederes Sjæleevner og gjøre Eder til dygtige og gavnlige Mennesker - men denne Gang, Kr. B., ere vi her samlet med hverandre i en anden Hensigt, I vide nok selv hvilken? For at tage Afsked og sige hinanden Farvel. Vigtig og høitidelig er derfor denne Stund, saavel for Eder som for mig. Her i denne lille Skole, hvor jeg i saa mange Aar har været Eders Lærer, Ven, og Opdrager, her er nu Ederes Skolegang tilende, her mødes vi ikke mere i den Anledning; men Mennesket skal og kan lære saalænge det lever, bliver aldrig udlært, I træde derfor nu ud i en stor og vigtig Skole - Livet, hvor den evige Fader og Opdrager forsætter den Undervisning og Dannelselse som jeg her i Ringhed har begyndt. O maatte det kun vise sig, hvad jeg saa inderlig ønske og haabe, at min ufuldkomne og ringe Begyndelse var en ret og sand Grundvold for det Paafølgende, et passende Forarbejde til det, han den evige Fuldender vil føie til! At det var lyk

(40) mig at vende Eders Øiene mod den rette Kant, og at I vare indsatte paa den rette Vei, og at den Evige saae med Velbehag til mit Arbeide med Eder!

Ofte har jeg i den forbigangne Tid fra dette Sted talt til Eder, og indskærpet Eder efter min bedste Formue, at I skulle elske Sandhed, Ret og den Eviges Villie; altid har jeg ønsket, at I ville lægge mine Lærdomme og Formaninger paa Hjertet, at I ville bevare mine Ord i Ederes Erindring og at jeg ikke skulde tale forgjeves til Eder; men aldrig ønskede jeg det saa inderligt og hjerteligt som i dette Øieblik, da vi skulde sige hveranden Farvel, da saa Meget foresvæver mig, og jeg har saa mange Raad og Advarsler at give Eder med paa den farlige og slibrige Vei I nu skulle tiltræde. At sige Eder Alt tillader Tiden ikke; jeg indskrænker mig derfor til nogle af de vigtigste Ting:

(41) En Mand sender sin Søn paa en Reise, og medgiver ham endeel Reise-
penge; hvorfor gjør han det? Vistnok ikke for at han skal glemme dem, hvor han kommer, ei heller for at han skal have dem at fremvise, eller at præle med; men for at bruge dem, hvor det behøves. See k. B., saaledes har jeg nu i mange Aar her i Skolen i Underviisningstimerne bestræbt mig for at medgive Eder Reisepenge til den lange og besværlige Reise gennem Livet; ikke Sølv og Guld, men det der endnu er vigtigere, "den h. Skrifts Ord, der kan gjøre Eder vise til Salighed "Jesu Lære, det evige Livs Ord, der skal være en Løgte for Eders "Fod og et Lys paa Eders Vei", Det har jeg medgivet Eder. Ikke medgav jeg Eder det, for at I skulle glemme det, ei heller for at I skulle opvise det eller rose deraf, endnu mindre for at I skulle høimode Eder deraf; men ene og alene for, at I skulle bruge det, hvor det behøves, under de utallige Fristelser og Forledelser, hvoraf Eders hele Liv vil blive omgivet; for at I i Eders hele Forhold og Vandel skulle kunne fremstille Eder for Gud og Menneskene, som vel oplærde underviiste og opdragne Mennesker. O at I stedse ville erindre, at enhver Synd, enhver Afvigelse I begaar er en Plet, en Vanære paa Eders Lærer og Forældre, paa den Underviisning og Opdragelse I bekom i Eders Ungdom! En Mand planter ikke et Træ for at have den Umage at plante det, ei heller opryder han en Ager for det Arbeides Skyld, som dermed er forbunden; men for at begge skulle (42) bære ham Frugter. Ei heller have Eders kjære Forældre, eller jeg Eders Lærer, nu i mange Aar arbeidet paa Eders Oplysning og Forbedring for ene at have den Umage, derved er forbunden, men for at I ligesom Træet og Ageren skulle bære Frugter, leve tugtigt, retfærdigt og maadeligt; vogte Eder for Lasterne, som føre til Ulykkelighed, og efter Eders Evne fremme Sandhed og Dyd herpaa Jorden.

Ja kjære Børn ærer og elsker Sandhed, udbreder og fremmer den,

hvor og naar I kunne; den er fra Gud, og fører til Gud; men hader
 og afskyer Løgneren, modsætter Eders dens Udbredelse, den er værre
 end Pest og Ild, den er af en Fader Diævelen, og fører tilbage
 til ham igjen; thi han var en Løgner af Begyndelsen, etc --- Men
 at elske og ære Sandheden, det er med andre Ord, at elske og ære
 Kundskabers Udbredelse og Formerelse iblandt Menneskene Oplysning
 og større Dannelse i Eders egen Stand, og at elske og ære de Under-
 visningsanstalter, Skoler og Skolevæsen, hvorfra Kundskaber, Oplys-
 ning og Dannelse udgaar. Thi k. B. jeg bør ikke fortie for Eder,
 at den Stand hvortil I høre, den vigtige Stand, hvorfra jeg selv er
 kommen, Almuen, staaer endnu langt tilbage i Oplysning, i aandelig
 Uddannelse, og vide ikke hvad der tjene til dens Fred, kjender i
 (43) mange Tilfælde ikke dens eget Bedste. Derfor skulle I ikke troe,
 at I nu ere udlærde, og kunde lægge Bøgerne tilside, og sige Læs-
 ningen Farvel ligesom I nu sige mig og Skolen det, nei, I skulle
 ikke alene føre Eder selv videre i Sandhedens Erkjendelse, og oplyse
 Eder selv mere og mere men I bør ogsaa gjøre det samme ved Ederes
 Næste. Paa det at Sandhedens Rige maae vorde større og større herpaa
 Jorden, og derimod Overtroens og Vildfarelsernes Rige mindre og mindre
 og endelig tilsidst aldeles forsvinde.

I kunne ikke undgaae at omgaaes med Menneskene, Eders Pligter
 byde det, ja endog med slette Mennesker. Men for den uerfarne og
 ubefæstede Unge er det en meget farlig Omgang. "Onde Selskaber for-
 dærve gode Sæder" I et saadant Selskab forstyrres og ødelægges i
 en kort Tid, hvad Forældre og Lærer i en lang Række af Aar møisom-
 meligt have opelsket og fremmet; den Ondes Exempel smitter let,
 hans smidige Tale indtrænger i den uskyldige Unges Hjerter, og for-
 gifter det. Byder Eders Pligter ikke strængeligen at være i saa-
 dant Selskab, især føle I Eder ikke stærke til at modstaae Forfø-
 relsen, og hvor som troer han staaer see vel til at han ikke falde,
 han vogte sig for at komme der; men kan det ikke undgaaes, Tilfældet
 møder ofte, da styrke I Eder omhyggelig ved Bønne, ved Tanken om en
 alvidende Gud, der vaage og bede, at etc. ---

(44) Idag, Fredagen den 4 April 1834, vare Confirmanterne sidste Gang
 hos Præsten og her hos mig. Blandt dem vare Flere høist utilfredse
 med den dem angiven Plads i Kirken Confirmationssøndagen. Især
 gjorde det mig ondt for Mads Poulsen, en from Dreng, der har været
 holdt stadig i Skole, og udviist megen Flid, at han var sat No 6,
 da han burde have været sat No 3.

Ved saaledes at sætte dem efter Gunst og Gave, og ikke efter
 Dygtighed og Forhold, samt tage dem til om de end ere nok saa uvidende
 og raae, tvert imod Anordningen, giver man Skoleunderviisningen sit

Banesaar, saasom Æren og Lysten, disse kraftige Sporer i alle Foretagender, herved blive tilintetgjort.

I Servaants's lunefulde Fortale til Donqvisot forekommer om denne hans Bog: "det indeholder heller ikke Prædikener, hvori aandelig og "verdslige Ting blandes sammen, et Miskmask, som ethvert fornuftig "Menneske, og enhver god Christen, billigt burde afholde sig fra".

(45) Indledning til en lille Tale, bestemt til at holdes ved en
Ligfærd men blev ikke.

Mange og forskjellige ere de Billeder under hvilke Folkelærere have fremstillet os Menneskelivet herpaa Jorden; deels for at lære Tilhørere, Lærlinge eller Læsere, at Tiden iler og løber hastigt; deels for at gjøre det beskueligt, at Alt er ubestandigt og foranderligt her i Verden. Saaledes forestiller os Een Livet under Billedet af en Reise, Msket bliver da en Vandrende, der begynder med Fødselen eller Vuggen og ender med Graven. Dets Vei gaaer da gennem Lunde, Lystskove og Rosenhaver, over Blomstervange og Kornmarker, men og gennem dybt Sand, øde Ørkener, over steile og bratte Fjelde, hvor Stene og Torne saare den trætte Fod. En Anden ligner Livet ved en Dag, der har sin Morgen, Middag og Aften; sine Solskinstimer og milde Luft, men ogsaa sine Uveirskyer, Hagelveir og Stormvinde. En Tredie ligner Livet herpaa Jorden ved en Plante, der skyder frem af sit Froe, faaer Spire, Stilk, Blade og Frugt, der til en Tid trives og voxer ved Sol og Regn, men til en anden lider ved Vinterkulde og Stormvinde. Selv David sagde: "Menneskets Liv er som Græsset paa Marken, hvor over Veiret farer, det visner og Ingen veed dets Sted".

Den hulde Pige, hvis Gravhøie vi idag opsatte, og hvis Død har samlet os her, vil jeg ligne ved et Blomst, der blev nedslagen af Stormen i sin meest florisanteste Tid, dog ikke ved Solblomsten, der Dagen igjennem dreier sig efter Solen for at falde destomere i Øiet paa Vandreren, nei, men ved den blye Lillie, som Blomsterelskeren og Kjenderen skue med saa stort Behag. Ved opvoxte den ikke paa Marken, udsat for Vinterens Kulde, og Sommerens Tørke, men i Havens lune og stille Lys, under Eiermandens daglige Pleie og Tilsyn. Ikkedestomindre blev den snart Forgjængelighedens Bytte. Ingen kan tilbageholde den kolde Taage, den fordærvelige Rimdug, at de ikke falde paa de fine og spæde Blade, eller forhindre det skadelig Insect at det ikke sætter sig paa dem, eller den i Mørket krybende Orm, at den ikke gnær den svage Rod. Dødens Aarsager skjule sig under og bag utallige Gjenstande, Ingen kan vide hvorfra den kommer, eller bryder frem, paa den, som er udseet til dens Bytte.

Endt er nu for hende Livets Møie
Ingen Qval til hendes Hjerte naaer
Og hos Aanders Fader i det Høie
Op til Maalet hun forklaret gaaer.
Og det store Haab skal Hjertet hæve
Ogsaa vi til Lyset ile frem;
Til det Land, hvor alle Gode leve,
Til Dydens rette glade Hjem.

(47)

Om Underviisningen i Almueskolen.

At meddele Børn Kundskaber har altid været et tungt og vanskeligt Arbeide, og Almeenoplysningen og Folkedannelsen gaae langsomt frem. De iveienværende Hindringer herfor kunne enten være væsentlige, ligge i Underviisningens Natur, og ere de samme paa alle Steder, eller de ere tilfældige, temporelle eller locale, ildevalgte Foranstaltninger, og feil anbragte Midler. Forsaavidt de ere væsentlige, da ligge de, a) hos Læreren, b) i Kundskaben som skal meddeles, c) hos Børnene eller Lærlingene.

- a) Selv for den bedst disponerede Lærer, med physiske og intellectuelle Gaver, bliver det tungt at undervise flere Timer i Rad uafbrudt, og saasnart han under Arbeidet blive sløv og mat er det uden Fremgang og Frugt.

(48)

3/7 34

Idag og igaar har læst i Rohmanns Bog, et af det fyenske litteraire Selskab udgivet Priisskrift, Forsøg til en Udvikling af Bibellæsningsens Væsen, Vigtighed og Nødvendighed, etc. etc. Bemeldte Bog er meget god, fremhæver sit Object, viser omstændelig Vigtigheden af Bibell., og afhandler Themaet fuldstændigt. Forf. synes at kjænde Lovgivningen om Kirken og Præstens Pligter meget vel, saavel som at have omfattende Læsning, saavel i den ældre som nyeste Literatur. Sproget har han ogsaa godt i sin Magt, Perioderne falde naturlige og ere runde og flydende. Skolelærerne indrømmer han kun liden Andeel i Bibellæsn. De maae kun læse i Skolen for øverste Klasse, og Præsten skal bestemme Afsnittene han maa gennemlæse, der kun maa være de lette og historiske. Forklaringer maa han ikke tillade sig over det Læste. Derimod maa Huusfaderen nok dette, naar han læser for Huusfolket. Præsten stikker igjennem ved alle Leiligheder.

Side 1 omtales det store Antal af Biblen og ny Testm. der ved Bibelselskaberne ere udbredte i allehaande Tungemaal, og anseer det Bifald og den Understøttelse dette Foretagende overalt har mødt som et umodsigeligt Vidnesbyrd om en i den ch. Kirke hærskende Trang til en fuldkomnere Kundskab om de hellige Bøgers Indhold. - Heri er Anm. ikke enig med Forf.. Hvorledes kan denne Uddeling være Følge af den stedfunde og hærskende Trang til Skriftens Indhold? Det er bekjendt, at denne Foranstaltning er udgaaet fra de engelsk.

Biskober og Lords, Hertuger og Stormænd, der rimeligvis ligesom Forf. og andre Gjestlige vare utilfredse med Tidens Aand, og vilde vende den tilbage, eftersom de maaskee saae deres Privilegier og Preferang udsatte og usikker, isfald den vedblev at udbrede sig. Iblandt (49) alle Midler til denne Tidsaandens Standsning var intet hensigtsmæssigere end Biblens Udbredelse, hvilket the high Lords retvel indsaae, efterdi den nu kan skee under Paaskud af Omhyggelighed for Religionen. Bibelselskaberne ere mere politiske end religiøse Selskaber. Eiheller ere Andre indgangne i deres Aand, end Gjestlige, Aristokrater, og Saadanne, som i Uvidenhed trave bagefter de Store.

Forf. opsøger ret mange gl. Notater for at vise det at være Pligt, at holde sig ene til Biblens Ord; men saafremt der skulde komme i Modsigelse med Fornuften, eller blive til Hinder i Sanhedens Erkjendelse i Fremgang i Sædelighed, da maatte man vel afvige fra det. Efter Forf. Anskuelse er det g. Testam. den forberedende, og det n. Testam. den fuldkommende Deel af Biblen. Tanken er hverken ueffen, eller ny. Dog turde det være ligesaa rigtig at ansee det Hele, baade det G. og N. Testm, for den fuldstændigste Række, bestaaende gennem den længste Tid, af fortsatte udviklede religiøse Sandheder.

Denne Række begyndt med Moses, havde lysere og mørkere Perioder, indtil Christus, der indpodede nye Kviste i den gl. Stamme, hvis Grene han kappede. Fra ham af, steg og sank Leddene i Rækken, havde sine største Fjender og Venner i dens egne Tjenere, skjultes af Tidens Torne og Tidsler, indtil Luther, som igjen afskjar de vilde og fremmede Skud, og siden ham, har den ikke i den Grad været fordunklet, som tilforne, hvorvel den var ringe og ussel da det 18de Aarhundredes Philosopher greb fast i den, og rystede den i sin Rod, saavel som i alle dens Dele. Det G. og N. Testm. turde forholde sig som Pontoppidans og Balles Lærebøger, eller enhver Videnskab gennem en længere Periode. Feilene, der tidligere hængte ved den, freensedes, og det Tilbageblevne eller Sildiger var fuldkommen og stod Idealet nærmere end det Tidligere.

(50) Men selv den Egenskab, at den chr. Religion afgiver den længste Række af Udviklingen, eller at den ikke ganske har været oprykket, men fortsat gennem flere Aartusinde, og Historien bevarer dens Skjæbne i saa stort et Tidsrum, saa at vi kunne følge den, er et stort Fortrin, og viser os Forsynets Omhu og Beskyttelse over den. Dog den eftersporende Forsker, der ynder og søger Sandheden fremfor Alt, maa her vel tage sig iagt, at han ikke tilskriver det en guddom. Foranstaltning, hvad som er kun Tingens naturlig Virkning og Følge. Var Odinslæren om Gud, saaledes forplantet indtil vore Dage, eller gennem en lignende Aarrække, da havde den vel nogle af sine gamle Eiendommeligheder, Kjendelige af sin Oprindelse, men

men den turde vistnok ogsaa være luttret, rensset, og være opnaaet en høi Grad af Fuldkommenhed. Thi naar et Folk først er kommandertil, at det ikke ene nøies med det Empiriske eller oplevede Erfaringer men dets Sysler, Videnskaber, Religion vorder Gjenstand for Tænkningen, Theori og Praxis understøtter hinanden, da skeer der større og større Fremskridt. Stillestaaende finder da ikke Sted.

Man kunde anvende den jødiske Religion, der har bestaaet ligesaa længe som den Christelige, og jevnsidegen med den, som et Modbeviis mod det her fremsatte; men Omstændighederne ere aldeles forskjellig, Forskning var umulig for det jødiske Folk; det pønsede ene paa at undgaae de andre Folkeslags Forfølgelse og Tryk. Desuden havde Moses grundlagt sin Religion med saadan Viisdom og Klogskab, og med saa stor Flid bebygget dens Vanghed, at der hørte en stor og ualmindelig Aand til, en Christus, for at turde lægge Haand paa den, eller tænke paa at forstyrre den.

- (51) Skolelæreren, der stedse er vant til at læse statarisk i Skolen med Børnene, allerede i mange Aar har forklaret Læsebogen, Bibelhistorien, Psalmebogen og Lærebogen med de i denne forekommende Bibelsprog, og maa være opnaaet, ifald han er aldrende i Embedet, anseelig Færdighed i saadant Foredrag, kunde vist godt bruges til at læse og forklare Biblen i Kirken, især under de opstillede Betingelser, at de dunkle Steder staae for det de ere. Men det kunde blive til Ulempe for Præsten maaskee, der har mindre Øvelse i sligt Foredrag, om Menigheden fik Anledning til at sammenligne Begge i denne Henseende, ligesom flere Steder har været Tilfældet med Catechisationen. Heri maa vist Aarsagen søges, hvorfor Skolelærerne oversees, og der ingen Brug gjøres af dem til Bibell., der nu saa ivrig atteneres; thi i deres Udygtighed kan den vistnok ikke ligge, og Almuen vil vist heri komme til at staae en god Deel neden for Skolelæreren, naar Præsten bliver færdig med den. Men naar man seer henpaa, at Præsten har en lærd Dannelse, flere litteraire Hjelpemidler, og Fordommene paa sin Side, ikke at tale om den udvortes Anseelse Formue og Dragt give, saa tude der ingen almindelig Fare være ved at sammenlignes med Skolelærerne i Bibellæsning, og den nødvendige Afstand vil vist ingen Formindskelse lide.

Side 124, § 53, hvor den Bibell. omtales der kunde finde Sted i Skolen, hedder det: "Læsningen kunde vel ikke blive meget mere end "cursorisk, dog kunde enkelte Afsnit, saasom een eller anden af "Christi Lignelser, e.a.d. til en Afvexling behandles noget mere "statarisk". Forf. tænkte Aarsag til denne cursoriske Læsning i

- (52) Skolen indsees ikke, saasom her ingen Sammenligning kan finde Sted med Præsten. At det skulde være af Frygt for, at Skolel. ikke var Sagen voxen, eller at han skulde forfudle de hellige Skrifter,

at Forf. er ildefaren med dem. Anseelse maatte han ikke vinde ved denne nye Disciplin, meget mere skulde denne forringes, og være et Middel, hvorved saavel Bibellæsn som Præsten kunne stige oppaa større Vigtighed end de have i Almuens Øine. Denne smaalige Herrens maatte ikke for tydelig røbes, og dog stikker Øretipperne frem under Løvehuden i hver Linie.

En vigtig Sag er det for Kirken at der bliver foranstaltet Bibellæsninger. Folkeoplysningen har gjort store Fremskridt, og (54) har Kirken ingen Andeel havt. At staae som ledig Tilskuer ved en saadan Tildragelse sømmer sig ikke vel for den. Kommer den nu i Enden og blander sig mellem Arbejderne kunde den maaskee opnaa Anseelse af at have medvirket til det opnaaede Maal, idet mindst fik den dog et Paaskud til at paastaae det. Den kunde for Ex. f. give for Vedkommende, at den kom i rette Tid for at redde det v. den nymodens Pædagogik vildførte Folk fra at styrte i Afgrunden Løn kunde den efter Skriften faa, eftersom de derkomne i Viinga den ved den 11te Stund maatte kunne fordre ligesaa meget som de der bare Dagens Byrde og Hede.

At det menneskelige Forhold i alle Stillinger bærer Præg af Christendom, og Mennesket vorder moralsk godt, er det Maal Skolen virke til, er Nationalopdragelsens Krone og Blomst. Men at over dets borgerlig Bestemmelse forsømme at danne det for denne, og man har opfyldt sin Skyldighed mod det og Staten, naar der sørges for dets Christendom eller dets Salighed, er eensidigt, skjævt mangelfuldt. Thi Mennesket er ikke blot Aand, men ogsaa Legeme, dets Fornødenheder ere mindre til at afvise end hiins. Moses, denne store Lovgiver og Fundamentator, bestemte derfor ogsaa 6 Arbeidsdage, ihvilke der skulde sørges for Legemet, og kun een Sabatsdag, der tillige var Legemets Hviledag, ihvilke der skulde sørges for Aanden. Skulde Clerus end ansee den Omhu for overflødig, eller vel endog med en Art Ringeagt, der i vore Dage vise Menneskets borgerlige Bestemmelse, og give sig Mine af at vide Sag meget bedre, saa maa Skolen finde sig deri, og appellere til de upartiske og fordomsfrie Medborgere.

(55) I Anledning af Deres Velædelheds Paastand ved sidste Samtaler at Rigsbankrenten der svares af dette Sogns Kongetiende, vilde at udrede af Yderne for 1833, istedetfor af Bispestolen, der er beneficeret med denne Tiende, maa jeg give mig den Frihed at forstille Dem, at Tiendeyderne her i Sognet formene sig meget for ret ved denne paastaaede og uventede Forandring, saasom de ingen Eiendom have i Tienden, ere simpelthed Ydere, og indsee ikke hvad der kan have motiveret den. Vel findes i den under 17 Octob. 18

oprindelige Lærere, denne er Lærlingen, og Naturen eller Omgivelserne ere Stoffet. Iforstningen gaaer det som med al Underviisning. Discip-
 len er passiv, men efterhaanden tabe Lærerens Indflydelse, denne
 vorder mere og mere selvstændigen, og tilsidst overgaaer den endog
 sine Mestere, viser dem tilrette, og vorder selv Lærer, og de
 bytte Roller. Disciplen blive mere og mere utilfreds med sine Lærere,
 ansee dem i mange Dele for Vildfarende, og erklærer dem for upaalidelige.

(58)

14/5 34

I de foregaaende Dage læste jeg Dr. Fabers Bog, Udvikling af Bibel-
 læsningens Væsen, Vigtighed og Nødvendighed etc. og har fundet den
 meget frugtbar og riig paa Ideer og Begreber henhørende til Sagen,
 han udvikler; og jeg nægter ikke, at den har forligt mig med Et og
 Andet, denne Sag betræffende, som jeg tilforn havde noget imod.
 Det er Skade, at der, efter min Mening, kan siges det Samme om denne
 aanderige Bog, som om hans Overblik paa Skolevæsenet, etc, der er
 ikke mindre aanderiig, nemlig: at Forudsætningen, hvorpaa det hele
 konstige Raisonnement er bygget, ikke er almeen erkjendt, og det
 hele derfor er en skjøn Bygning, udført efter alle Architectikkens
 Regler, men uden Grundvold, og uden at den behøvedes. Hans Overblik
 paa Skolevæsenet fremkaldtes af det Postulat: at Communerne ikke
 formaaede at gennemføre det efter den Maade det var begyndt, at
 det havde sprængt sig selv, og om det nu kunde være sandt, med
 Hensyn paa visse Communer, saa var det det ingenlunde, paa alle,
 og om det end var sandt paa Tiden, da den pekuniære Evne kunde være
 maadelig, saa kan denne forandres, og det bliver urigtigt i Fremtiden.
 Postulatet for denne om Bibellæsningen er, at de moralske og religiøse
 (59) Begreber ere aftagne i Folket, og der maa skee Noget for at vække
 og formere dem. Dette forekommer mig ei heller at være saa vist, som
 den Høiv. Fft synes at mene, thi hvilke Symthomer have tilkjendegivet
 at disse Begreber ere aftagne, at den religiøse Sands er slappet;
 og vare de end aftagne, hvilket stedse maa blive vanskeligt at be-
 dømme, saa følger deraf ikke, at Summen end nu er for liden, og at
 den bør være større end den er. Thi unægteligt kan denne Sum være
 for stor, og den religiøse Sands være for meget vakt, og det er
 Tilfældet, naar den ene er fremhærskende og prædominerende, ligesom
 tilsidesætter og undertrykker alt andet i Mennesket. Kun Gjestlige
 ansee det for et ønskeligt Tegn, at Landmænd, Haandværkere, Kjøbmænd
 etc. i deres Sammenkomster tale om religiøse Gjenstande, og tie om
 hvad, som hører til deres Kald og Næring; jeg for min Part er heri
 af anden Mening, og troer det var et sørgeligt Amen, om Landmænd
 fandt mere Interesse i at tale om, Forsoningen, Djævlens, Evige
 Straffe, etc. end om Brak, Mergel, Staldforing, Dyrs Forædling, etc.

Gjæstlige kunne ikke gjøre bedre, end at lade sig verlede af Gud, og agte paa hans store Aabenbaringer i Naturen, eftersom disse ere de ene visse og uforfælskede, og de ville snart finde, at den nærværende

(60) Verden ikke maa forsømmes, at saalænge den staaer saalænge tilbage, isamme findes saameget at forbedre, da vil det være urigtigt at ansee den tilkommende Vr. for det ene Fornødne. Eller skulde Gud, saa trængende og opfordrende tilskynde Msket, saavel indvortes som udvortes, at agte paa det Nærværende, have og forskjønne det, for at forlede det til at forlade det Vigtigste, det Tilkommende? Moses satte kun een Dag om Ugen til det Aandelige, og denne var endda ikke ene for det, saasom den ogsaa var Legemets Hviledag, og derimod 6 Dage til det Legemliges Fremme.

At der i Biblen gives evige Sandheder om Gud, Forsyn og Menneskets Bestemmelse; at den er et vigtigt Middel til den menneskelige Aands Forædling og har formedelst sin Anseelse stiftet uberegnelig Nytte hos alle udviklede Folkeslag, der ikke formaa ede selv at indsee deres høie Bestemmelse, det er unægteligt; men at den skulde vedblive at være lige vigtig for Alle, ihvad Culturtrin de end stode paa, og endnu ugentlig eller oftere behøves at oplæses i de christelige Forsamlinger, ligesom i de første christne Tider, da Christen-

(61) dommen og Hjerterne i den endnu vare ubefæstede, derom tvivler jeg for min Part, ligesom jeg ei heller skjønner at det er gavnligt, at vedligeholde og fornye Erindringer om Forverdenens Daarligheder, Sandselighed, Utugt, Avind, o. Dlg. eftersom det maa berolige Mennesket at erfare, disse Laster ligesom uadskillelig klæbe ved dets Art, og at det er ikke værre, hvad end Moralisterne skribe derom, end de lovpriste Fædre. Dette er endnu saameget mere betænkeligt, som Personer ved hvem disse Laster findes, fremstilles som Guds Venner og Yndlinge, og det altsaa synes, som kunde ingen stræng Sædelære bevises eller udledes af Biblen. Loth besvangrede sine egne Døttre, Abraham gik ud til sin Tjenestepige, Jacob vilde ikke nøies med Lea, men tog Rachel tilligemed, dog opvises de som Gud velbehagelige og udmærkede Personer. Ihvor sand et Malerie saadanne Træk end frembringe, og ihvor lærerigt det end kan være for den, der studere Mennesket, saa burde saadant ikke være Folkelæsning, idetmindste hverken for Børn eller Ungdommen. Det forekommer mig, som var der meget i Biblen der maa forgifte Sæderne, og dens Læsning, uden Udvalg, bør fraraades. Hellere valgte jeg den evangelige Psalmebog at læse over, ifald man syntes Gjestligheden burde have mere Deel i Menneskenes Oplysning, eftersom denne Bog aander heel igjennem sand practisk Christendom.

(62) At hele Bogen, foruden det antydede Øiemed, at fremme Bibellæsningen, og de moralske og religiøse Begreber, endnu har et andet, hvorvel ikke omtalt, nemlig: at fremme den Gjestlige Anseelse og Indflydelse

og at give Religionen et vist og fast Mærke; eller en bestemt Form, og saaledes for en stor Deel, have Raadighed over den menneskelige Aand, udtaler sig tydeligt i hele Indholdet. Men efter min Skjønsonhed turde det, om Bibellæsningen blev realiseret efter den i Bogen proponerede Maade, have en heel modsat Følge end den tilsigtede, og hele Foranstaltningen vorde et Middel til at løsne det gjestlige Ledebaand, maaskee reent at afkaste det; thi Bibellæseren fik en saare vanskelig Post, en Bestemmelse, under den nærværende Oplysning, der var tung at opnaae, eftersom han skulde fremstille det hele Bibelindhold, som et Product af Aanden, et cuspereret Ord, hvilket ikke er muligt, da Theologernes Splidagtighed, Strid og Controverser, om de bibelske Bøgers Egthed, Læsemaader, Indflikninger, etc. ere mere bekjendte i Folket, end de fleste Gjestlige troe, ja mere end for mange af disse selv. Fortier nu Læseren dette, hvilket han maa, om Biblens Autoritet ikke skal undergaves, saa skeer det (63) paa hans egen Oprigtigheds Bekostning, han staaer som den der sælger Avnen tilligemed Kjernen, ja vel og som den der forsættelig vil bedrage, blande og forlede, og han har givet sin egen Troværdighed sit Banesaar, selv lagt Haand paa den.

Mange Steder i Skriftet er Knuderne bundne saa sikkert og fast, at man maa ansee det for et forgjæves Arbeide at ville finde Feil eller Ufuldkommenheder i det; andre Steder udtaler der sig et saa ædelt og menneskekjærligt Øiemed, et saa christeligt og evangelisk Sind, en saa from og religiøs Tænkemaade, at det næsten synes at være Synd at søge efter Feile og Ufuldkommenheder i det, end sige røbe dem for Andre; men Skriftets Tendents er saa vigtig, angaaer det alene en Folks Interesse i saa høie en Grad, og Tidspunktet er saa afgjørende, at den, som vil have sin Samvittigheds Fred bevaret, ei heller kan tie, imedens Tingen gaaer sin Gang, især om den, ligesom her, afviger fra den, Forsynets Finger udpegte. Thi, hvorvel det er dets Villie, at udvikle og uddanne Menneskeslægten ved Lærere, eftersom det selv udruster Mænd med store Evner, til at være Jordens Lys; deres Brødres Ledere, saa er det dog vist, at den der vil bibeholde noget ved Siden af den evige og uforanderlige Sandhed, fordi (64) det convenerer visse Interesser, divergerer fra den af Forsynet antydede Vei. Hvorledes man kan fordre det Positive i Religionen beholdt, ansee Mirakler nødvendige til Sandhedens Bekræftelse; og dog tillige ville, at det Reelle skal stige og det Formelle synke, uden Inconsequentse, endseer jeg heller ikke.

Hans Hensigt med Skolelærerne er upaaklagelig, især naar man seer henpaa den der finder Sted i flere Communerne og Provstier. At deres religiøse Lys ikkun maa lyse i en indskrænket Kreds, inden Skolens 4 Vægge, forstaaer sig af sig selv. Men han postulerer dog

en Rettighed for dem i denne Henseende, han anseer dem ikke aldeles ubequemme til at forklare Livets Ord. Vel er det sandt, at der kan gives den gl. Lærer, som for en 30 Aar siden gik ud fra et Seminarium, sig vel bevidst paa det og siden efter under Embedet at have anvendt sin Tid vel, opbudet alle sine Evner for at vorde en duelig Arbejder i sin Herres Tjeneste, og nu allerede seer ønskelige Frugter af sin Flid, han kunde føle det tungt nok, maaskee ubilligt, at han ikke skulde vorde anseet for endnu, efter saa mange Flids og Virksomhedsaar, efter en saa alvorlig Anstrængelse, at have samme Dygtighed til Bibellæsningen, som en Candidatus Theologiæ, der havde anvendt 2 a 3 Aar paa dens Studium, maaskee endnu umyndig, og langt (65) fra hans Erfaringer og Indsigter; men Formalliteterne kunne jo ikke tilsidesættes.

Det er ellers en selsom Forudsætning, der hyldes saavel af Lovgivningen som af H. H. at Præsten kan undervise og lede Læreren i Alt, endog hvad han ingen Heilighed har havt til at kjende, for Ex. i Skolevæsenet, Methodelæren, etc, og der derimod ikke forudsættes at Læreren kan hvad han bør og er dannet til, har Testamonium paa at han forstaaer. Eiheller kan forstaaes, hvorledes H.H. Mening er, naar han vil, at Ingen, hverken Præsten eller Andre, maa undervise i Skolen, efterdi Skolelæreren ellers ikke kan svare til Underviisningen, og dog indømmes siden, at efter Skoletiden, da Skolen staaer til Commissionens Disposition, maa det være Præsten uformeent at undervise Skoleungdommen. Denne kunde dog ligesaa snart forblumres og Underviisningens Beskaffenhed lide, ved sidste Indgreb som første. Vide Pag. 222.

Forf, som ellers undersøger Sagen nøie, opsøger endog dens Rødder og disse finere Trevle, nærmer sig her opmod Overfladen, og i visse Ting gaaer let henover den, ja vel endog svæve om paa den uden at have Grund under Føderne.

Hertil hører Stederne, hvor han taler om Aanden, Inspirationen, etc. (66) Lidt mere Specielt vover jeg mig til at gennemgaae, hvad som findes Side 182, §56, A: "Grunden for og imod Andagtsforsamlinger, som have "dannet sig og bestaae aldeles uafhængig af Præsten, nærmest med "Hensyn paa Bibellæsning".

Bemeldte Grunde for og imod disse Forsamlinger ere saa løst og let opstillede, at de intet bidrage til, enten at drage os til den ene, eller anden Side. Forf. paastaaer, om dem, "at de ere det Slags "Midler til Gudsfrøgt og Fromhed, som indeholde i sig selv Spiren "til Udartning, hvorfor det er umuligt, at de i Tidens Længde kunne "virke til sand Christendoms Udbredelse, tvertimod uundgaaeligt maa "lede til Følger, der medbringe mere Skade end det tidligere stiftede

"Gode kan opveie".

"For at to Foranstaltninger kunne virke harmonisk med hverandre, "(hinanden), maa de enten virke hverandre subordonerede, eller hvis "de virke coordinerede, maa deres Grundvold være eens; og jo mere "hver Deel udvikler sig, desto mere vil en Opposition danne sig. I "Kirken og Andagtsforsamlinger, dannede uafhængig af Samme, synes "Ordets Forkyndelse og Bibellæsning i begge at maatte være den "fælleds Grundvold, hvorved de begge maatte kunne forenes; men dette "synes kun saa;

Man kan indvende, at for at to Foranstn. kunne virke harmonisk maae de enten være hinanden subordonerede, eller hvis de ere coor-
dinerede maae de have eens Grundvold; dog er det strengere betragtet ikke rigtigt, thi saafremt de have eet Maal og Sigte kunne de ved Siden og uafhængig af hverandre virke harmonisk, d.e. nærmsig Maalet uden at tilintetgjøre hverandres Bestræbelser. De kunne være coordinerede under en fælleds Overbestyrelse, hvis Love de begge vare underkastede. Seilene paa et opad en Kanal løbende Skib og Kraften der anbringes paa Trottoriet, maae ansees for at være coordinerede, og de virke harmonisk. De Puf og Stød, der vexelsidigen fremkomme have ikke Harmonien, Attraaen eller Hensigt at bringe Skibet i Havnen. Meget mere munttres og vaagnes de derved paa begge Sider; ere ideligen agtpaagivende den ene paa den anden, glade ved den større Hurtighed, og elskende hverandre indbyrdes. Skulde Vinkla, Kræfternes Directioner danne, aabnes eller blive større, da vilde Farten rigtighok blive langsommere, Havnen senere opnaaes, og Mis-
modighed og Utilfredshed opkomme hos Parterne, men deres Samvirken var ikke destomindre gavnlig, og først, naar Directionerne bleve modsatte, og den ene eller anden Part havde en fjendtligt Hensigt med Skibet, var Harmonien alceles opnørt, og Virkningen skadelig. Enhver Ide, udelukkende sigtende til at overgive Religionsunderviis-
(68) ningen i Gjestligheds Hænder alene, er eensidigen, søvndøsende, og skadelig; en væsenlig Nærmelse til Catholisisme, et Angreb paa Borger og Menneskerettighederne; hvorimod Historien alvorlig formaner og advarer. Hvorfor maa Religionstræt ikke frit udvikle sig, faae sin Væxt og Dannelse overeensstemmende med sin Rod, og Jordbund, hvilke Guddommen selv skabte og beredte, uden at skulde tilstuds og beklippes af den gjestlige Sax; et Kunstværk af dette Slags, bliver altid en Vanskabning; et Skal, som aldrig vil forenes med det i Mennesket boende Vil. At formane Statsborgerne at oplyse og vejlede hverandre indbyrdes i deres Salighedssag, eller at holde Bibellæsning for hverandre, og kontrollere Præsten, er uchristeligt, thi hvo betrygger dem, at Ordet læres reent og puurt, at det

ublandet med Menneskefund bydes og meddeles, naar ingen Control
maa finde Sted. Man opslaae blot Historiens Vidnesbyrd, og man vil
snart overbevises om, hvor usikker det almene Folk er i denne Hen-
seende. At de Andagsforsamlinger, der gaar sig uafhængig af Præ-
sten, og den Opposition der ved dem kunde opstaae, skulle kunne
forulæmpe Præsten, eller gjøre hans Stilling vanskelig i Meningheden,
selv om man i disse Forsamlinger, critiserede og bedømte hans Bibel-
(69) læsninger, falder tungt at troe, naar kun han er, hvad han bør, og
som ved alle Leiligheder ellers brøtted af, en sand Videnskabsmand,
den til Bibellæsn. ene Dygtige i Meningheden. Skulde en læg og
ustuderet Mand, der maa holde sin Bibellæsning i en Bondestue, ved
et Bord, i sin Almuedragt, blive farlig for Præsten, der har en viden-
skabelig Dannelse, et stort Bibliothek, en imponerende Dragt, rige
Indtægter, smuk Ekvipage, splendid Huus, og som ene er autoriseret
til at læse i Kirken, fra Prædikestolen, hvilken hver Søndag kaldes
et helligt Sted, m.m., der indtager det sandselige Menneske - skulde,
naar nu Præstens Sag tillige er den gode, og dette maae man dog
forudsætte, saamegen verdslig og aandelig Overlegenhed ikke kunne
gjøre ham Seieren vis, og hævde hans Anseelse, saa vilde neppe
Lovens Arm nytte ham stort; og mere bør den vistnok i dette Tilfælde
ikke gjøre for ham eller Religionen den vil beskjærme. Neppe gives
der, efter min Mening, noget Land i Europa, hvor Underviisningen
er saameget i Gjestlighedens Hænder som i Danmark, thi det verdslige
Medlem i Directionen, lader i Almindelighed det Gjestlige raade i
den Henseende. At jeg her mener Almueunderviisningen behøves vel
at tilføies.

(70)

25/5 34

I disse Dage læser jeg med stor Interesse Oehlenschlägers Levenet,
1830; efter min Mening er Stilen i den det, man kalder klassisk.
Hans Fader var Organist paa Frederichsberg, ellers en Tydsker.
Oehlenschläger blev i Ungdommen ikke dannet for noget vist Fag;
han var til en Tid Skuespiller; studerede siden Jura. Men hans
Bekjendtskab og Venskab med de unge Ørsteder, nu de udmærkede og
berømte Lærde og Videnskabsmænd, Hans Christian og Andreas Sandøe,
vidne om hans Talenter. Pag 181 forekommer følgende: "en Aften da
"Physikeren havde taget Doctorgraden, og endeel unge og ældre Viden-
"skabsmænd vare hos dem om Aftenen, talte de først om adskillige
"lærde Sager. Jeg sad taus i en Krog tømte undertiden mit Glas, og
"fyldte de Andres, og lod dem tale; som jeg overalt sjelden er høi-
"røstet i store Selskaber. Nu kom tilsidst ogsaa Digterkonsten paa
"Bane, og i denne Anledning yttrede en barmhjertig Sjæl sin Medliden-
"hed med den danske Digtekunst: at den siden Ewalds Tid var sjunken

"saa overordentlig. Ved disse Ord vinder jeg Aand og Ild, staaer hurtig op, gaaer midt ind i den store Kreds, seer dem alle dristigt
 (71) "og stolt i Sinene, og i det jeg slaaer i Bordet med knyttet Haand
 "raaber jeg: "Ja det er sandt, den er sunket, men den skal F.g.m.
 "ræse sig igjen" - Hvorvel Oehlenslæger den Gang næsten intet havde ladet trykke, optog dog hele Selskabet Yttringen vel.

26/5 34

Ligeledes læser jeg i disse Dage nogle Bind af Rakjættens. Alle No ere censurede af Politimesteren, og findes betegnende "maa trykkes". At flere Indrykkelser angaae Smaating, og de paaankede Feil ligesom trukne hid ved Haarene, ere unægtelig, men at Bladet stifter Gavn, og er de Forurettedes Organ, og en Klemme paa Vilkaarligheder, derom kan ingen Tvivl være. Hvad Forfatteren har at skifte med Oberst de Guldberg synes Reelt og Virkeligt, og denne staaer ved de ideligen aflagte Vidnesbyrd i maadeligt Lys. Over ham har han taget en bitter Hevn.

29/5 34

En lille Bog: Jesuiterne i deres sande Skikkelse, oversat af Ph. Vallich, 1829, som jeg har faaet af Iversens Læseselskab, afgive gode Beretninger om denne snue Orden. Aarsagen til dens store Udbredelse, Magt, og Indflydelse var, foruden Reformationen, den Paverne og Catholikerne frygtede, og ansaae alle Midler til dens Standsning
 (72) før tjenlige, at den forstod at inddrage alle gode Hoveder i Ordenen, og den Resignation og Udholdenhed alle Medlemmerne vare besjelede af.

Side 111 i ommeldte Skrift forekommer: "dette 3 Partie kan man "kalde Præstepartiet. Det bestaaer af Saadanne, hvilke for enhver "Priis, og ved enhver Fare ville overgive Staten. For dem er den "pavelige Magt ikke det dyrebareste Anliggende; de betragte en saadan "kun blot som staaende i deres Sold, og ere naar man forlanger det, "hvert Øieblik, at give Roms Herredømme over Kongerne til Priis, naar "disse ville erkjende deres istedet for hiint". - Side 130 sees den gallevinske Kirkes Principier med Hensyn til Paven, og den erkjender ikke dennes Supremat i verdslige Sager, og han kan ikke entledige Borgerne fra deres Troskabseed". Side 202 forekommer disse mærkelige Ord: "Jeg har seet Frankrige under Napoleons Tider, jeg har seet det nu i Missionærernes Tid. Jeg saa Cell---merne under det gamle Herredømme, jeg saa Bonapartes Lycæn---uer; jeg seer nu de kongelig Collegier. Her lader sig ikke gjøre nogen Sammenligning, og det Be-
 (73) synderligste i denne Henseende er, at der ingenlunde i de under de verdslige Authoriteter staaende Colliger findes den høieste Grad af Fordærvelighed, men netop i de smaae Seminarier, og i de Foranstaltninger, der staaer under Gjestlighedens særdeles Ledelse".

241 - "Lig Lagen, der paa Pinebanken føler Pulsen paa den Ulykkelig for at undersøge hvilken Grad af Smerte Patienten endnu vil kunne taale, gives der Mennesker, der til Gunst for de umenneskelige Lidenskaber nærme sig Nationerne og føle ligeledes deres Puls for nøie at undersøge, hvormeget de kunne taale" - Jesnitterne i Paris kaldte sig det: "røde Berg".

Udgiveren af ovennævnte Skrift, hvis kraftige og skarpsindige Bemærkninger, over Congregationerne, Jesuiterne, Ultramontanismen, og Præsternes Tendents at rive Alting til sig, er udgivet af Franz Dominik von Reynand, Greve v. Montloscer.

Det er ikke alene i de catholske Lande, at ommeldte Tendents spores; eller at Gjestligheden vil rive alting til sig; men ogsaa i de protestantiske, thi den begynder temmelig igjen at strække Hænderne efter den forige Magt og Indflydelse. Denne Stand har Magten nu, tilligemed de Militaire udseet sig til Støtte, og den er nærved at kunne ansees for dens - Livgarde.

(74)

Velbyrdige og Høistarede

Hr. Consul Ploug!

Min Søn, der er ombord paa et af Deres Skibe var, medens Skibet i forige Uge laae ved Bogense for at indtage Ladning, hjemme een Dags-tid. Han saae ret munter og glad ud, og var saavidt jeg kunde skjønne og forstaae vel tilfreds med sin nye Stilling. Min Kone og jeg vare overmaade glade i Anledning heraf, og det saameget mere, som den første Reise ikke indtraf just i behageligt Veir. Vi ansee det for Skyldighed og Pligt ret hjertelig at takke Dem for Deres Godhed og Omsorg for Drengen, samt at forsikkre Dem om, at det er vort inderlige Ønske, at han stedse vil vare taknemmelig mod Dem, bestræbe sig for at fortjene Deres Bifald, og med Flid uddanne sig til en dygtig Sømand!

(75) Han beklagede ellers, at han forvoldte Bekostning, allevegne ved Udklareringen, eftersom han farede som Passenger, og ønskede desaar-sag at blive indrolleret. Hvorledes man dermed forholder sig, og hvad der kunde være ham tjenligt heri forstaaer jeg ikke. Turde jeg derfor ikke vove at bede Deres Velbyrdighed om, siden han nu i Guds Navn er bestemt for Søen, og har Lyst dertil, at forene denne Omsorg med de Øvrige, og faae ham indrulleret.

Efter hvad vi have spurgt, havde Skibet Ladningen inde i Løver-dags Aftes, og var bestemt til at reise i Søndags, men endnu i Mandags laae det der formedelst Modvind.

Jeg slutter med et ønske, at Gud vil betale Dem alt det Gode som De udvise mod Drengen, og give Dem Held og Lykke til Deres Fore-

tagender!

Fjelsted den 28 Maii 1834

Deres ærbødigste og hengivne
Jacobsen

I Diævelens Rige har nu i flere Decennier været et Interregnum, og denne Regents Magt uerkjendt; men nu synes det, at han ved sine Venners Hjælp igjen vorder indsat, og hans Regimente altsaa paa nye vil begynde. Han kommer altsaa ogsaa til at nyde godt af Legitimitet. Ingen Tvil er der om, at han ved sin Tilbagekomst vil finde sin Residents vel feiet med Koste, og prydet, og det Sidste med den stakkels Menneskehed vil blive værre end det Første.

(76)

2/6 34

Under 15 Maii 1834 er endelig en Kongelig Forordning udkommet, angaaende Provindsialstændernes Indretning i Danmark, saavidt Sjælland, Fyens og Lolland-Falster Stifter, samt Island og Færøerne angaaer. - S.D. en Lignende for N. Jylland. - I de første 3 Stifter bestaaer de Deputerede for Kjøbstæderne af 23, de komplette Sædegaards af 17, de øv. Landeiendommers af 20 - ialt af 60, hvortil Kongen endvidere vælger 2 Gjestlige, 1 Professor fra Universitetet og 4 Grundeiere, og desuden indtil videre 3 fra Island og Færøerne; altsaa synes hele Forsamlingen at kunne komme til at bestaae af 70, hvilket Antal er Maximum.

I Anledning af bemeldte Forordn. var en Fest paa Skydeban den 28 Maii, hvoriblandt flere Deeltagere vare Conferentsraade Ørsted og Hopp. Der udbragtes næsten Skaaler for alle Danmarks Interesser. "Ejpar" Strofer, heder det i den Hempelske Avis No 91, maae vise den karakteristiske Maade hvorpaa dette skete:

At Guld og Titler ikke
Ved Valgene udstikke
De Flestes Øiene maae,
At de sig ei lae daare
Til Snakkere at kaare
Og Tænkeren lae gaare
Chor: O vee, o vee, o vee, o vee!
Hvis Saadant kunde skee.

At de som Pladsen vinde
I Salene derinde
Forstaar at bruge den
Og ei af Frygt for Næser
Vil tie til Fadaiser
Selv af en fornem Ven.
Chor: O vee, o vee, o vee, o vee!
Hvis Saadant kunde skee.

(77)

Ei Folkegunst dem raade,
Eiheller Fyrstenaade
Og ei Avisers Snak!
En Løn for deres Møie
Dem stadig staae for Øie,
Og det er: Danmarks Tak!

Chor: Den Løn, den Løn, den Løn, den Løn
Kun vinke Danmarks Søn!

I No 94 findes: I Skanderborg Amtsavis findes en Fremstilling af et saakaldt godt Præstekalds og et Skolelærer-Embedes Indkomster og Udgifter, hvorefter Præsten kun af 517 Rld Indtægt beholder et Overskud af 27 Rld, Skolelærerne derimod af 94 Rld Indtægt et Overskud af 92 Rld. - Dersom det skulde være Alvor var et Bytte jo til Præstens Fordeel. (Sidste nok tilføiet af H.)

Skolelærerne med Familie har altsaa hjulpet sig med 2 Rld hele Aaret. Præsten har derimod med sin forbrugt 490. Forholdet er rigtig. Alt vorder mere og mere mysteriøs, selv Aritmt. faae nu et hemmeligt Udseende, og homopphetisk Bespisning vil nok vorde forsøgt med Skolelærerne først.

I Kjøbenh. Posten 105 og 106 læses et Brev fra Kapt. Cscherning dateret Wien i Maa 1834, der indenoldte flere Vink angaaende de afsondrede Provindsialstænder, om hvis Ufornødenhed Forfatterens Mening endnu er stærkere end før. Betragte vi Næringsveie, Lands-
(78) beskaffenhed, fornemmelig Sprog og Sæder, da tykkes mig at selv med en velsleben Brille opdages ingen væsenlig Forskjælligheder. Den første Skaal han vilde udbringe ved den danske Maifest skulde være Trykkefrihedens, hvis Værdi han nu end mere erkjender fordi han har seet de sørgelige Følger af dens Savn. "Var Lykken og Udviklingen størst der, hvor de færreste Klager lade sig høre, da gratulerer jeg Indvanerne i det store T..." Den anden Skaal skulde være for Folkets kraftige og nidkjære Deeltagelse i Alt, hvad der kan fremskynde og fremdrive det offentlige Vel".

Fremstillingen i Skanderborg Amtsavis over et Præstekald og et Skolelærerembedes Indtægter, omtalt i den Hempelske Avis No 94, d.A., har Indsenderen heraf ikke seet, og følgelig har ingen videre Kundskab om, end den bemeldte Omtale kan give; men den forekommer ham mere end i een Maade mysteriøs og forunderlig, og afgive ret ubegribelige Resultater. Hidtil var det kun i de theologiske Videnskaber, Religion og Troen, at den sunde Menneskeforstand blev imponeret, og den ubetingede eller blinde Troe fordret, men nu seer man Mysticisme og Mørke indføres i selve Arithmetiken og Regnekunsten, hvor dog ellers Rationallismen har havt sit uantastede Tilholdssted. Flere
(79) Skolelærere skulle have den Skik, at saasnart Skoletiden er tilende, da tage de deres Familie med ud i Sognet, gjeste Beboerne ligesom efter etslags Omgang, tage ligesaavel ind hos Huusmænd som Gaard-

mænd, og drive paa denne Maade Føden op saavel for dem selv som for denne. Naar han nu er nødt til at drive dette Gjesterie som en Nødvendighed for at kunne subsistere, og han, som man let kan tænke ingenlunde er velkommen, eftersom Bespiisningen falder Flere byrdefuld, ihvor tarvelig den end er, saa er denne Omgaaen for en Mand med ringeste Delicatesse en meget bitter Sag, han beklager den Dag paa hvilken han besluttede at blive Skolelærer, ihvor meget godt han maaskee end udretter i sin Skole, og en indginerende Fortrydelse mod alle de Personer der bestræber sig for at blande Publicum, og Saadanne som kunne have Indflydelse paa hans Kaar, kan han ikke undertrykke. Barest at de, af vor Gjestlige, som saa meget ynder det dybe Aandelige, Mysticismen og den fromme Troe, ikke skulle faae isinde at proponere en homoeopatiske Bespiisningsmethode for Skolelærerne og deres Familie, og mene at den formaaer at udrette det Samme, som den hidtil brugelige, thi 2 Rld aarlig for en Familie er vistnok, om end ikke en uendelig, dog kun en saare liden Deel af hvad den efter den ældre Methode i Virkeligheden behøver. Af de, som ønsker en fornuftig Christendom, og med Haanden paa Hjertet tør sige: "Gid det gaae os som alle Andre" have Skolelærerne intet at frygte, de ville Billighed og Ret; men hine der hungre og tørste (80) ikke efter - Retfærdighed, men efter fordum Magt og Anseelse, Sjæleherredømme og Omsorg for Samvittighederne, og ansee enhver Vei til dette Maal for god og tilladelig, for Saadanne bevar og fri os kjære Herre Gud.

10/6 34

Kristendommen er ældre end Bibelen, (eller det n. T.) eftersom Christus er Punktet hvorfra den udgaaer. Det er Testaments Skriften bleve til siden efter. Altsaa have de afskrevet de passende Begivenheder, Christi Ord og Lære, og æe Historier eller Fortællinger herom. Egentlig taget er altsaa en Lærdom ikke christelig fordi den staaer i Biblen, men den staaer i Biblen fordi den er Christelig. Bibelens Bøger ere altsaa kun et Forsøg paa at oppebevare Christuslæren, eller den oprindelige Christendom, og Forfatterne have som alle baade Øie og Ørevidner til en Begivenhed, hver efter sin individuelle Anskuelse, opskrevet hvad de havde hørt og seet, og stræng Overeensstemmelse kunde ikke finde Sted. Forskjælligheden og Uligheden vise at intet Merakuløst har havt Indflydelse derpaa. Døgnets Theologer bestræbe sig nu for at anlægge en nye Fæstning, saasom den Gamle er øestormet og indtaget, og det af den Beskaffenhed, at den for de nærværende Vaaben skulde være uindtagelig, hvilket jeg ogsaa efter min Mening troer at lykkes dem, men hvo indstaaer dem for, at der endnu kan opfindes hidtil ukjendte Midler til dens Indtagelse, at deres Efterkommere paa Lære- og Prædikestolene en Gang, maaskee

(81) meget snart, ville blive udjagede af de byggede Forskandsninger, og er altsaa et meget indskrænket Maal at gjøre den undtagelig for en Tid med Hensyn paa de eksisterende Vaaben, eftersom der gives et indskrænket allerhøieste, idetmindste saalænge Jorden beboes af den nærværende Art af Mennesker.

Det gaaer ellers med Religionsvidenskaben ligesom med Physiken. Saalænge Physikerne vandrede uden for Erfaringens Vei, og levede i Speculationen, fik man et subtilt udtænkt System efter et andet, men ingen Sandhed. Siden forlode de disse scolastiske Luftcasteller og begyndte at iagttage Naturen i sine egne Værker, og derved bragte de deres Videnskab til dens nærværende høie Fuldkommenhed. Samme burde Theologerne gjøre. Jeg veed man betakker sig spottende for det gode Raad, og antager det for naivt og barnligt nok, men de veed bedre, og have allerede mangt et smukt Huus, om end ikke den hele Stad, i deres udgravede Herculæum, hvilket de ikke kunne forlade, for at begynde som Huusvilde et nyt Anlæg. Vel da, som I ville! Men Scolastikkerne troede det samme, og vilde have optaget det ligesaa ilde, ifald Nogen i deres Tid havde været ærlig og oprigtig nok til at raade dem; det skete siden alligevel. I bemeldte udgravede og udrendede Gader og Huse i det underjordiske Herculæum, der have kostet Theologerne saameget Umage og Møie og den Bygningskunst de deri have fundet, ere de blevne saa indtaget at de fordømmer enhver, der vover at ville bygge efter andre Regler, og de see fortrydelig til de nye Bygninger ovenpaa Jorden, om de end ere langt bekvemmere at boe i, end deres fra Urverdenen. Religionen er for Aanden, ikke for (82) Legemet, og den maa lempes efter denne, og denne ikke efter hiin; den er Midlet til Aandens Forædling, Oplysning og Trøst. At antage en under faste Former uforandret Religion, hvori den menneskelige Aand skal trykkes, og modtage Dannelsen og Skik, paa Bekostning af dens oprindelige Evner og Væsen, er urigtigt, og fører fra Maalet. Aandens Væsen er af Skaberens, dets Forandring er det samme som at forfalske et originalt Document, ogsaa med Grund ansees for formasteligt. Men saasom Aanden er fangen i Lægemverdenen, som nedtvinger den i en lav Kreds, hvori den ikke altid øiner sit Maal, og de Sandsernes Behag og Bedrag, hvoraf den er omgivet, og føler sig tiltrukket, gjør den ubekymret om det, saa skal Religionen vende dens Blik opad mod dette Maal, minde den om sin høiere Bestemmelse, og komme den tilhjælp mod Sandserne. d.e. holde den paa den rette Uddannelses Vei, og opfordre og opmuntre den til at gjøre Fremskridt paa samme. Enhver Religionsstiftelse maa derfor have ret forstaaet Aandens Væsen og Bestemmelse, samt kjende dens Forhold til de Omgivelser, hvor under den er sat, og skal udvikles. Aandens Væsen er Uforgængelighed og givne Evner, dens Bestemmelse en fremskridende Udvikling af disse

Evner, ved egen Deeltagelse, Omgivelserne ere imod Bestemmelsen, lede fra Maalet, og kunne blive farlige for den. At drive paa Fremskridt i Udviklingen, og advare mod Omgivelsernes Farlighed at de ikke skulle skade Aanden bliver Religionens Øiemed.

(83)

Om Skolelæreres Ligegyldighed mod hverandre.

Den Mangel paa Deeltagelse, saavel i Embeds- som Familieanliggender, hvilken Skolelærerne, endog de nærmest boende, vise hverandre, er saare meget at dædle, og skadelig i mange Henseender. Enhver der ønsker at opnaae en større Embedsduelighed, og ret at gavne i den ham betroede Skole, kan ingen fordeelagtigere Omgang vælge eller have, end sine Embedsbrødres, og af dem kan han som Skolelærer lære mere end i det meest dannede Selskab. Tankernes og Følelsernes Meddelse, og Berigtigelse ved venskabelig Modsigelser er Hovedmaalet for en fornuftig Omgang. Dette opnaaes ikke i ulige Selskaber, hvor Tone, Convenients og Afstande skulle iagttages, hvor den Simplere blot faaer Lov til at bifalde og beundre, men ikke til at imodsig og rette. Under saadan Omgang, og i saadanne Kredse udvikles og dannes Mennesket ikke, her er ingen Hjertets fortrolig Meddelelse, ingen velmeent Raadgivelse og Veiledning, intet af hvad en Skolelærer føler Trang til, hverken Belærelse eller Trøst. Saalænge Skolelærerne vare, hvad man kaldte Gjestlignedens Hale, da kunde jeg forstaae, at

(84)

hvor Kroppen var, der maatte Halen ogsaa være, ihvor ilde den end undertiden blev tilredt; men da Lovgivningen nu anviser dem end langt hæderligere Stilling, som de Første blandt Almuen, hvilken Plads deres Oplysning og Dannelse betrygger dem, hvad vedlive de da at finde Ære i at være den Sidste mellem de Store, plukke Kirsebær med dem, og at dansse som Spurven mellem Traner. Saaledes at ville hige efter at være i Selskaber hvortil vi ikke høre, ligesom at optrænge sig i Kredse over vor Stand, og derimod afholde os fra vore Ligemænd, blandt hverm vor sande Plads er, røber et stort Hjerte og et lille Hoved, en drengagtig Tænkemaade, og en høist uselvstændig Character. Den Skolelærer, der anvender sin Tid vel, stræber aarlig at bygge videre paa den Grund Seminariet lagte, og som har almindelige gode Evner, hans Aand maa være opnaaet en taalelig Modenhed, han maa være i Stand til at vedligeholde en Samtale over hvilket som helst Materie, og behøver som saadan ikke at taales af Medlidenhed. At alle der trænge sig op i Selskaber over deres Stand for at høste større Hæderlighed, og give sig en vigtig Mine, naar de igjen engang nedstige til deres Ligemænd, befinde dem vel paa deres lille Høide,

(85)

skal man ikke troe. Ofte lide de i sure Æbler. Maae taale krænkende Ydmygelser og været Maalet for inhumane Vittigheder. Dyrekjøbt og kostbare ere da de Kræserier og Smauser de faaer Deel i ved nederste

Bordende.

En anden Sag er det, hvor der gives en human Præstefamilie, som paa en Maade kommer Skolelæreren ind, hvilket den kan gjøre uden at nedværdige sig, saasom saadan Forhold er et ædelt Beviis paa dens Humanitet. og dens Tankemaade vinder herved i Fornuftiges Øine, da er det en Selvfølge, at han ikke ved bizar Tilbageholdenhed undviger et Venskab, der kan være ham saa nyttigt men pleier det med største Opmærksomhed, og iagttager frem for nogensinde ellers den Agt og Ærbødighed han skylder Præsten, som sin Foresat, hvortil Forpligtelsen nu af Taknemlighed og Høiagtelse komme. Hvor Præst og Skolelærer staae paa saadan Fod, ere saadanne Mænd, og kunne gjen-
sidigen agte og elske hinanden, der kunde de stifte meget godt, og være en Velsignelse for deres Menigheder. Men faa ere Exemplerne herpaa.

Heraf følger dog ingenlunde, at Præstens Omgang er mere lærerig for Skolelæreren end hans Medbrødres, eller at denne skulde trække
(36) sig tilbage fra disse for at leve i Selskab med ham. Præstens Erfaringer som Embedsmand og Præst kunne kun lidet nytte Skolelæreren i sit Kald, saasom han aldrig komme til at anvende dem, hvorimod det er en anden Sag med Skolelærernes, hvilke Præsten som Skoleinspector ikke kan undvære. Lettelse i Embeds Førelse, Embedsduelighed, Raad og Veiledning, i indløbne vanskelige Tilfælde, erholder Skolelæreren sikkert blandt sine Medbrødre, der have Skoen paa, og derfor vide hvor den trykker.

Skolelærerne, der undvige Omgang med hverandre, handle derfor uimodsigelig daarligt, eftersom de trænge høilig til hverandre, behøve Raad, Bistand, Opmunttring, Trøst, Underviisning og Belærelse af hinanden, og de ligne Naboer, som have en Sundhedskilde paa deres Grund, hvis helbredende Vand kunde læge deres Bræk, hvis Brug formaaede at hæve Upasligheden, hvoraf de Samtlige lide; men ingan af dem vil benytte den, holde den vedlige, og forhindre at den ikke groer til. Er Ukjærligheden hos disse gode Naboer, saa stor, at de hellere ville taale hver sin Lidelse, bære hver sin Byrde, end gjøre eller begynde Noget, der kunde afhjælpe og lette de Andres Besværlighed, lindre hans Kummer?

(37) Den Fordring, Hr. Skolel. og Kirkesang. Frederichsen fremsætter efter H.E. Provst Birch i Tidsskriftet for Skolelærere, 1 Hft, Side 23, er forsaavidt den bestaaer i at adskille ethvert Bogstavs Lyd fra dets Navn, ikke saa vigtig som det synes, eller som de Begge mene. Det vil være en streng Pligt at documentere min afvigende Mening fra disse udmærkede og hæderlige Skolemænd.

At Forskjællen mellem begge, Lyd og Navn, er tænkelig, indsees let, og min Læremesterinde, der var en naturlig Pædagog gav mig allerede den Gang Anledning til at udskille disse. Elyden E kaldte hun Lilleeie, Dlyden D Krogyg, Clyden C Præstens drik. Enhver indseer nu: at Lilleeie, Krogyg, Præstedrik, ere Bogstavernes Navne, og forskjellig fra deres Lyd, som udtales i Læsningen. Men Nyttens heraf kan jeg ikke indsee at være anden, end at det hjælper Barnet til at huske Lyden, saasom det herved faaer nok et Punkt at binde For estillingen til, hvilken paa denne Maade nu ogsaa kommer til Sjælen gennem Øret, istedetfor at den, naar den skulde

- (88) opvækkes ene ved Bogstavfigurens Beskuelse blot kom til den gennem Øiet. Skal Erkjendelsen af denne Forskjællighed have Nytte maa den være subtil og fiin. Man skjønner ellers let, at Lyd og Navn er Eet og det Samme. Den skrevne Figur er for Øiet, og det udtalte Tegn, er for Øret. Begge ere vilkaarlige Vedtægter, og kunne været skeet paa utallige andre Maader. Man udsætter sig ellers efter min Mening let for at vorde misforstaaet heri, eftersom Nogle kalde Lydtegnet, og Andre Skrifttegnet Bogstavet, men i Grunden er ingen af dem det, saasom de kun ere Tegn, og ikke det Betegnede selv. Men Bogstavskriftens Opfinder fandt ved at analysere Talen og dens Dele, dens Elementer eller enkelte Bestanddele, Elementarlydene, hvad man vil kalde dem, og disse turde vel være de Væsener, man rettelig kalder Bogstaver. Disse Lyde have samme Mangler som Tonerne og Mellemtonerne i Musikken, de ere antagne Punkter, hvorimellem ligger store Mellemrum, hvorpaa ingen Betegnelse have, og det er Sandseredskabernes Ufuldkommenhed som gjør at Brugen af dem vorder taalelig. Saaledes fandt Profess. Rask sig beføiet til at antage
- (89) en høiere Ølyd i vort Sprog eftersom flere Ord, fx. Hør, Smør, Dør o.s.v. fordrede det, og den er en anden Lyd, end den, som høres i hør, døer, før, o.s.v. Avind paa den ene Side, og Uvidenhed paa den anden forskjød hans med saameget Talent og stor Flid samlede Sprogbemærkninger; den upartiske Efterverden vil vel lade dem vederfares Retfærdighed.

Man indseer ellers ogsaa uden stor Møie, at Elementarlydene, som ved Bogstaverne betegnes, have den Bestemmelse at danne alle Stavelser i Sproget, eller alle mulige Stavelser, og herved fremkomme atter nye Lyd, der igjen blive enten Enkelte- eller Flerstavelsesord, og udfordre for den rette Udtales Skyld nye og forandrede Stillinger af Talepedskaberne, nye Læbebevægelser, Tungeslag, Mundstillinger, og Fremstød af Lungerne. Hvert Organ har sin Function, hvilket det nøiagtigt maa iagttage; men at være sig dem bevidste er ligesaa umuligt, som at en Musikus kan være sig Fingersætningen

bevidst under det meest hurtige Spil. Aarsagen maa være, at Sjelen kun formaaer at tænke paa een Ting ad Gangen, og Taleorganernes Forandring maa skee paa een Gang, og saa hurtig at Tanken, hvor rap den end kan være, ei formaa at indtræde, og at drage bort i den Tid. - Men Grund hertil er dog at Tanken selv er lagt under Legemverdenens (90) Love.

Bogstavet har en Figur, hvorved det skilles fra Andre af dets Art, men det har hverken Navn eller Lyd, hvorimod Lyden har baade Bogstavet, Navnet og Figuren. Lyden er Manden, men Navnet og Figuren er Kjolen og Betegnelsen. Et Bogstav er en Lydbetegnelse, og Lyden det Substantienelle som betegnes. Lyden er altsaa Hovedgjenstanden, for hvis Skyld baade Navn, Figur og Bogstav ere til. Lyddelene vare til i Talem lange førend man tænkte paa Midler til deres Betegnelser, eller paa Bogstaver, Navne og Figurer. Man forvexler det Betegnede med dets Tegn, hvilket i Udtalen saa meget lettere skeer, som man betegner en Lyd med en Lyd, og tager den ene for den anden. Ja Man har ikke engang gjort sig Umage at betegne de elementare Lyddele ved egne Navne, men betegner dem ved dem selv, og følgelig udretter ikke hvad man vilde, eller troer at have udrettet.

Det er gaaet Mennesket hermed, som det altid gaaer, naar det har med det Ulegemlige at bestille, Lyden er vel et Sandseligt men Ulegemligt Væsen, det har taget Billedet istedetfor hvad det skulde betegne, og derved er Afguderi og mange andre Vildfarelser (91) indkommet i Verden.

19/6 34

I Tidssk. for Almueskolevæsenet, 76, 1 H. findes et Stykke under Overskrift: Skolebesøget, taget af et i Trondhjem oversat Skrift, som Udgiverne betitler indholdsrigt og som Ingen bør lade være ulæst, der interessere sig for Skole og Kirke. Bemeldte Skrift er forfattet af Dr. F.A.Krumacher og oversat af Cand. Theol. J. Begtrup. Naar Dhrr. Udgiv. ikke havde anbefalet det, saa kunde bemeldte Stykke have staaet i deres Tidsskr, som et Exempel paa, hvorledes vor Tid snoer sig, spiller med Ord, og underminerer Almueskolevæsenet, uden ligefrem at turde angribe det, og da var deres Slutningsord: "Det skal kun være en Passiar" etc. forstaaelig. Men saaledes som det er finder jeg en stor Modsigelse i det Hele. K er af det Slags Forf. som have mere Ild og Vits, end Penetration, mere Stands- og Egenkjerlighed end Menneskekjerlighed, hvorfor det Gamle ei heller synes ham gammelt nok, og det Nye er ham en Vederstyggelighed. Han ligner Harms. Begge kunne bedre daale og nedrive, end rose og opbygge, og (92) som Vrangere have de deres største Værd. Han raillerer ikke alene over Skolelærerne, deres Klæder, Kundskaber, Methode, men ogsaa over

Fædrelandsangjældighed, Oplysning, m.m., og han ligner alle Fortidens Sæder- og Menneskemalere, de nedriver deres Samtidige, ynder Ingen uden dem selv. Han koquetterer med Tidsalderen, Fortiden, Magten, Kirken, Folket, siger dem alle Smigrerier, men strax derpaa hænger han, naar de mindst formode det, et Narretegn paa dem, og byder dem gaae til Helvede. Faa udholde at læse hans Hypperboler uden at blive vammel.

27/6 34

Verdens Alt

Eller hvad Verden er, hvad var, vil vorde for Tænkere,
af

Fred. Vinke-Horn. Bestaaende af 37 Thesis indeholdende det vigtigste som angaaer den menneskelige Aand fremsat til Prøvelse og Drøftelse for Tænkere. En af disse Thesis: Gjenforeeningen er et mislyst Haab. Denne Sats, synes den ellers skarpsindige Forfatter ikke at have tænkt sig ret. Uddeligheds Forudsættelse, hvilket han gjør, forudsætter paa en Maade og Gjenforeningen. Thi man indseer ikke, (93) hvorfor 2 eller Flere, ikke kunne komme i Nærheden af hverandre i hiin Vr., naar de kun komme der, og den eksisterer; men en anden Sag er det, om de skulle formaae at kjende hverandre. Aanderne have saadanne Creterier eller Kjendetegn, at de kunne vide, at de have levet i Fortætelser før, og at de nu ere de Samme, som da. Det er derfor ikke saameget Gjenforeningen som Gjenkjendelsen der kan ansees for et mislyst Haab.

Tvende Dreng, f. Ex., ere fødte i en Stad, have tilbragt deres Barndom med hinanden, og ret elsket hinanden indbyrdes. Siden adskilles de ved deres Bestemmelse, og først i Mandommen samles de, uden at vide det, i en anden Verdenspart. Nu er Gjenforeningen indtruffen; men Gjenkendelsen ikke. Hiin kan meget godt fortsættes uden at denne finder Sted. Skulde den endelig skee, ja, hvad saa? - Ih! er du den Lille jeg i min Barndom har leget med, med hvem jeg gjorde mine Spilløpper og Drengestreger? Du var dog altid en lille rar Fyr. Hvad vi her kalde vigtigt, hvad der har fremkaldt vor Graad og Fryd, er blot Børneværk paa en høiere Standpunkt.

Det er en - Bebreidelse, som er tung at bære i Dødens Stund, og ellers naar Samvittigheden er vaagen, nemlig: ikke at have søgt Sand- (94) heden, men hvad man vilde der skulde være saa, og den have alle Theologer mere eller mindre gjort sig skyldig i. Lave Hensyn, saasom Menneskeanseelse, Vellevenet, o.s.v. har stedse haft Indflydelse paa deres Dom, om hvad der var Sandhed. Heraf den evig Omdriven for alle Vinde. - De ligne langt mere Haandværkere, end de troe. Disse

ville ogsaa helst blive ved deres Mesters Mønster og Manerer. Men jo mere de ere nengivne til denne Laugsaand, til de gamle Formers Bevarelse, desto snarere ville de blive tilovers, og Tiden lade dembagefter sig. Hermed vilde jeg ingenlunde sige, at der skulde være nye Moder paa Sandheden, hvorvel der er det, eller det skulde være fortjenstfuld at underkaste sig denne Gudindes Love; men at de skulde ikke modstaae erkjende og tydelige Sandheder. Saaledes iblandt mange Ting, indseer de dem slet ikke ved at paabyde Fornuften, at Chr. daade er sand Gud og sand Menneske, da det dog er umuligt, at man kan være begge Dele paa een Gang. Thi er man en sand Gud, hvor kan man da være et sand Msk., og er man et sand Msk. hvor kan man da være en sand Gud? Er man den ene af Disse, da er man ikke den Anden, idetmindste ikke - sand, d.e. fuldkomment.

(95)

Læst i Kirken 5/7 54

Den meget hæderlige Olding, hvis trøtte Legeme nu, efter de mange Arbeidsaar, er opnaaet varig Hvile, i det ene trygge Hvilested, Graven, og hvis, ved stille taalmodig baarne Sorg, modne og dannede Aand er bleven samlet med sine kjære Afdøde, Hustrue og Børn, i en bedre Verden, er Selveiergaardmand Hans Poulsen af Fjellerup heri Sognet.

Han skuede denne Verdens Lys første Gang i Haarløv Bye og Sogn, hvor man er født den 1751. Hans Fader var den sammesteds boende agtbare og hæderlige Gaardmand Poul Hansen og hans Moder den ligeledes ærlige og christelige Kone Maren Anders Datter. Ved disse Forældres Omsorg blev man døbt i Haarsløv Kirke den 12 Søndag efter Trinitatis bemeldte Aar, ^{indlemmet} og i vor christne Kirke, hvis Skikke og Brug man siden trolig har efterlevet, men blev og ved samme Omsorg vel oplært i dens Lærdomme saavel som i anden Skolekundskab, Skriven og Regning, der ellers til den Tid var sjelden og usævanlig, saa

(96) at man var en for sin Tid og Stand vel oplyst, og undervist Mand, ligesom man ogsaa var en kyndig og virksom Gaardfører. Tidlig blev man vant til Landmandens møjsommelige og vigtige Syssel og Beskjæftigelse, der ikke mindre end andre Foretagender kræve Overveielse og Eftertanke om de skulde lykkes, og bringe Held og Velsignelse, istedetfor Tap og Skade. I den Syssel fandt man stedse en stor Lyst, bynsende stedse paa Forbedringer, og Gud gav Væxt og Lykke til hans Arbeide.

Da man var noget over en Snas Aar kom man nertil Fjellerup, og i Besiddelse af sin siden eiede og bebodde Gaard, hvis Jorcer dengang laae i Fællesskab, og vare raa og ringe, imod hvad man nu ved flere Indkjøb og store Forbedringer har bragt dem til. I Aaret 1776, da man var 25 Aar gammel, stiftede Gud Egteskab mellem man og hans

i Aaret 1015 den 11te Mai aføede kjære Hustrue, Maren Lars D., dengang een af Sognets kæderligste og meest velhavende Piger. Mednende levede han et lykkeligt Egetskab i 59 Aar, hvori han fødte ham 5 Børn, 3 Sønner og 2 Døttre, men hvoraf de Tre, 2 Sønner og 1 Datter, allerede førend nogen af Forældrene ved Døden ere afgaaede, (98) saa at der følgelig kun er tilbage herpaa Jorden 1 Søn og 1 Datter.

Af sine Børn har han i høj Grad havt Glæde, Bistand og Hjælp, nydt om og kjærlig Deeltagelse, og været omhyggelig og vel pleiet; men han har destoværre ogsaa havt stor og tung Sorg, en daglig stille Kummer, saa at han havde Føie til at udbryde, hvorvel Gud i mange Dele rigelig velsignede ham: "de n største Deel af mine Levedage har været Møie og Uro". Men det var med ham, som med de fleste af de Gamle, de leve ikke de sidste Decader af deres Liv for dem selv, men for Andre. Saaledes levede han sin høie Alder ikke for sig sin egen Skyld, men for sine haabefulde Sønnebørn, der ere i Huset hos ham, hvem han hjertelig og veemodig elskede, og som Fader sørgede for. I flere Aar var det ham en Gjenstand af høieste Vigtighed, hvorledes han skulde sikre disse Børn Frugten af sin Flid, den ham af Gud skjænkede Formue, hvorledes han skulde grundlægge deres Fremtids Vel, og afvende Forstyrrelsen fra det, han havde samlet. Dette Øiemed troede han at opnaae ved den 1827 oprettede Disposition, ifølge hvilken hans ældste Sønnedatter blev bestemt til at arve og overtage alle hans rørlige og urørlige Eiendomme imod at udløse sine andre Sødskende med passende Pengesummer. Saa at han ogsaa heri udrettede, hvad han formaaede, og dannede det, saavidt menneskelige Indsigt og Skjønsonhed tillade, paa den bedste Maade. (98) Bemeldte hans Børn og Børnebørn kunne ikke andet end hjertelig takke ham saalænge de leve, samt ære Stedet, hvor hans Aske hviler; thi den Lykke de enten allerede eie, eller i Fremtiden muligen komme i Besiddelse af, er dog fra første af udrunden fra hans Flid og forstandige Virksomhed, og paa denne funderet.

Hans Navn staaer ikke i trykte Bøger, og hans Gjæringer ere ei heller af det Slags Historien oppebevarer, men de utallige Træer han plantede, de lange Arme af levende Hegn han reiste, og de mange Forbedringer han udførte ved sin eiede Gaard, de ville Alle længe bevare hans Navn og Minde iblandt os, og vidne for Efterkommerne om hans nyttige og gavnlige Virksomhed herpaa Jorden.

Angaaende hans Helse og Død, da kan det med Føie hedde om ham, hvad der staaer i Første Mosebog 25, 8 om Abraham: "han tog af, døde i en god Alderdom, gammel og mæt, og blev samlet til sit Folk". Egentlig var det ikke Sygdom der endte hans Dage, eller overskar Baandet der hæfter Aand og Legeme til hinanden, men det var Alderdom Affældighed og Udlevelse. Han lignede det gamle Træ, der i mange

Aar har baaret Frugt, staaet til Lye og Skjærm for unge og spæde Planter, og under denne Bestemmelse selv mistede sine Safter, udtørredes og gik ud.

- (99) Vel blev han 8^t Dage før sin Død ringere, maatte holde Sengen, og man formodede vel, at han var opnaat sine Dage Maal men dog var han ved fuld Samling, taledes med dem som besøgte ham, var høist taalmodig, og yttrede uden mindste Tegn paa Uroe son Længsel efter Døden. I Mandags den 30 Junii, om Morgenens Kl. 4, løsnedes det sidste Baand, uden synlig Smerte, hans Hjerte stod stille, og han - var ikke mere. I bemeldte Øieblik hjemkaldte Gud hans uforgjængelige Aand til det himmelsek Fædreneland, til alle troe Tjeneres Samfund, og de Trættes Hvile, efterat han havde levet herpaa Jorden i 82 Aar og 11 Maaneder, som er vor Hensovedes hele Alder.

Fredagen den 11^t Julii var jeg ved den Samling, der holdtes i Hans Poulsens Boe i Fjellerup efter Familiens Ønske, og blev valgt til Værge for Myndlingen Maren Poulsd. Jeg kan indsee, at Overformynderen har Ret til at antage sig den umyndige Piges Sag, og desarsag at tage en Fortegnelse over Boets Løsører til hendes Sikkerhed, men som Skifteret har Øvrigheden intet i Boet at gjøre, eftersom der er skiftet ved den Afdødes oprettede Disposition. Derfor burde der været protesteret mod alle Foretagender med Boet, som paaførte den Umyndige Bekostninger, saasom hun burde have det for de stipulerede Summer til Sødskenderne.

- (100) 17/4 34

Nogle Naboer havde paa deres Mark en skøn Kilde, hvis lødskende Vand formaaede til alle Tider, Sommer og Vinter, at slukke deres Tørst. Men i nogle Aar, hvori de havde overflødig Regn, og de fandt Vand overalt, blev denne Kilde forsømt, saasom Ingen trængte til at benytte dens Indhold, og endelig groede den heelt til. Nu opstod atter Tørkeaar, andre Kilder udtørredes for dem, og Naboerne vankede tørstige og forsmægtende omkring paa den tørre Mark, under den hede Sol, og paa det visne Græs. Alle erindrede den tilgroede Kilde, og dens qvægende Vand; Alle vidste dens Sted, og ønskede den aabnet. Men for ikke at blotte deres Savn, eller synes tørstig og trængende, omtalte ingen den, hellere tyede til fremmede Steder, andre urene og uhumske Sumpe, undergravede derved deres Sundhed, og deres Udseende og Velbefindende leed kjendelig.

Liig hine Naboer vanke Nutidens Almuelærere omkring under Tidens hede Sol, paa den tørre og visne Bund, trængende til at aabne Kilden, hvis Vand kunde styrke og qvæge dem i de nuværende tørre Aar, hvis Sted de Alle vel erindre, men som Ingen af Frygt for at synes tørstig

(101) vil byde Handen til at aasne. Det kommer ikke meget an paa en Tings Navn, og næsten slet Intet; men ikke destomindre har bemeldte Kilde ført forskjellige Navne, hvoraf nogle endnu er i Erindrig. Nogle kaldte den Samdrægtighed, Evinghed, Selskabelighed; andre indbyrdes Forening, Sammenkomsten, Broderskab, etc. Som sagt, Navnet er uvæsentlig, naar blot Egenskaberne ere der.

21/3 34

Den, som udvikler Menneskets Tankeevne, bibringer det Kundskaber, og formidler det med disse, fører det til sin Bestemmelse eller fremmer Guds Rige herpaa Jorden ved naturlige Midler, veed hvad han gjør, og kan ikke være mistænkt for enten at ville blande eller vildføre. Dette er Skolernes Methode. Anderledes er det derimod med dem, som ville det Samme, men ved overnaturlige Midler, hvis Forbindelse med Øiemedet ikke indsees, visse Dogmers Antagelse, Daab, Altergang, m.v. De skaaner dem Umagen, gaae halvt eller heelt i Mørke, og vide aldrig med Vished, om det tilsigtede og belovede Maal opnaaes eller ikke. Denne Methode er Kirkens.

(102) Enhver større eller mindre Avigelse fra det Rette og Billige efterlader stedse i Forhold hertil et almeent skadeligt Indtryk paa Alle, saavel de der ere impliserede deri, taber eller vinder derved, saavel som de der ere blotte Tilsluere, eftersom det bestyrker Overbeviisning hos dem, at der gives Intet sikkert og fast, men Alt er vaklende og ubestemt, Uddelinger af Gaver af et vilkaarligt Forgødtbefindende. Er bemeldte Avigelse fra det Rette og Billige, eller Fornuftlæren, tillige et Afgang fra de bestaaende Statslove, da er den end nu skadeligere, eftersom Utrygheden endnu vorder større, og Statens positive Grundpille, Lovens Hellighed, røkkes. Selv Saadanne, der higer efter at indstille Forslag til Nedsættelse i Skolelærernes faa og smaae Indtægter, at hænge dem Brødkurven endnu høiere, og føle sig smigret ved at bevirke Undtagelser fra de almindelige Love, burde for deres egen Skyld betænke, at de ved hver saadan opnaaet Seier, svækker deres egne Rettigheder paa een eller anden Maade, og at det i Tiden turde falde vanskeligt at vedligeholde og bevare for dem selv, hvad de saaledes gjør uvist og vaklende for Andre. Hvergang derimod et slikt skeet Angreb paa Undergivendes Rettigheder tilbagevises, og de antastede Love seire, sættes en nye Støtte til den bestaaende Orden, alle dens Venner glæde sig, og det indbyrdes Kjærlighedsbaand mellem de Regjerende og Regjerte befæstes.

22/3 34

En Konge eiede i sit Land en stor og vidløftig Mark, der i umindelige Tider, maaskee fra Skabelsen af, havde henligget udyrket, var desaaarsag

fuld af Torne og Ukrud, og legnede et fuldkomment Vildnis. Kongen og hans Mænd indsaae, at denne Mark havde en meget frugtbar Bund, var den bedste af alle de han eiede, og besluttede derfor at lade den oprydde og dyrke. Til den Ende lod han Arbejderne, som skulde udføre dette for hele Landet vigtige Arbejde, undervise og danne, og dernæst hensende til deres Bestemmelse. Men nogle af Indvaanerne, til hvis Raadighed de udyrkede Jorder vare overgivne, og som droge store Fordele af dem i den raade Tilstand, hvori de laae, misbilligede Foretagendet, lagte de Udsendte allehaande Hindringer i Veien, forstørrede Feilene de ved at * og fremmed Arbejde ikke kunne undgaae at begaae, paadigtede dem endog Lyder de ikke havde, og standsede derved i Begyndelsen det paabegyndte Gjerning meget. Det Allerværste ved dette nye Foretagende var, at de Udsendte blev givet Foresatte og Tilsynsmænd af ommeldte Indvanere, der havde Interesse i det Gamles Vedvarelse, ja de skulde endog referere til Kongen, hvorledes de udsendte Arbejdere forholdt dem, og hvad Fremgang Arbejdet havde. Ja der fandt endog den Synderlighed (104) Sted herved, at de Mænd der var oplærte til at forestaae Oprydningen og Besaanningen, og dertil havde anvendt flere Aar af deres Levetid, skulde lade sig raade og lede deri af hine Indvaanere, der hverken havde lært dette Arbejde eller vidste noget derom. Herved skete Sagen stor Afbræk. Seilene stode saa uhensigtsmæssigen stillede, at de omtrent ophævede hinandens Virkning, og Styrmandene havde deres Interesse i, at Skibet ikke kom velbeholden i Havn. Til Arbejdet blev anvendt baade fremmende og hindrende Kræfter, som omtrent holde hinanden Ligevægt, og Forehavendet gjorde liden eller ingen Fremgang. Ikkedestomindre opryddedes i Kampen mellem disse Kræfter mange Stubber, Torne og Ukrud. De udsendte Arbejdere udstroede overalt, hvor de fandt mindste Plads, deres medbragte Sæd, og denne stod mange Steder smukt og lovede en riig Høst. Flere af de gamle Indbyggere fandt sig efterhaanden i den nye Tingenes Orden, eftersom de opdyrkede Jorder skaffe dem ogsaa betydelig Fordele. Ja mange af dem ere endog saa snarlige, at de tilskrive sig hele Fortjenesten af hvad der er udrettet, og alt have indstillet sig til Naadesbeviisninger for deres Forhold hos Kongen. Ja de ere endog gangne et Trin videre, de paastaae, at de Udsendte ingen Andeel have haft i de udførte Arbejder, og skjøndt de modstode og hindrede af al Kraft, hadede og forfulgte de stakkels Arbejder, saa udgive de sig nu for, ene og alene at have udrettet det Hele.

(105)

23/8 34

I 2 H. af Tidssk. for Almue-skolevæsenet, Side 123, findes et Stk: "Hvilken Vei har Pædagogiken at slaae ind paa?" Efter samme skal Pædagogiken være skreden ud fra sin rigtige Bane. Flere Forf. citeres, som have viist det uden Skaansel, draget Sløret fra den nymodens Pædagogiks

Feil, og fremstillet dens Afveie. Den er draget bort fra den rette Erkjendelse, den rette Tro og det rette Liv. Hertil maa den igjen vende tilbage. Allermindst har den bragt det til en Selverkjendelse, til en Gudserkjendelse, til en Erkjendelse af det Gode og det Onde. Kort der gjøres mange og haarde Beskylninger mod den nyere Pædagogik, hvilke Læseren selv kan eftersee i bemeldte Stykke. Hvad der staaer hos de citerede Forfattere veed Indsenderen ikke, men ere de saa blottede for Grunde og Facta, 'som nærværende Stykke, da har den nymodens Pædagogik endnu ikke nødig at slaae Hoved ned, og hverken har den eller dens Yndere for det Første at slaae ind paa andre Veie, end de hvorpaa de ere.

Den Pædagogik, som Forf. her kalder nymodens, har et Fortrin, hvilket den gammeldags aldrig havde, ei heller Nogen af dens Beklikkere, at den vil udvikle Mennesket overensstemmende med de Anlæg og Evner Skaberen selv nedlagte i det, gjør det forstandigt og godt, og undrage det det ^{fra Medmenneskers} ~~gjestlige~~ Formynderskab. Heri har den ikke været uheldig. Mange have allerede kastet Ledebaandet, Flere ville efterhaanden gjøre det, og (106) Mennesket vil blive, hvad det af Gud og Naturen er udseet til, ædelt, frit og stort. At Formyndere nødig see, at Barnet vorder myndigt, og de dimitteres, kan man forstaae. Men de tillade at man siger dem, isaa Fald ere de ikke rette Formyndere, have ikke Barnets sande Bedste for Øie, men deres eget. De ynde Barnets Afhængighed af dem, og finde Fordele ved at administrere dets Midler. Kun holde de Maade med, og tage dem i Agt. Myndighedsalderen kommer engang. Skeer det end ikke i deres Tid, saa kunde den Myndigblevne dog let søge sin Regres i deres Sterveboer.

Har den Nymodenspædagogik - vi beholde dette Haansudtryk - ikke bragt det til en Selverkjendelse, til en Gudserkjendelse, o.s.v., da har den Gammeldags og den tvetydige Nyeste endnu langt mindre. Al Erkjendelse skeer ved Forstanden. Jomere den er øvet og skjærpet, desto dybere og klarere vil Gjenstanden opfattes, og desto fuldstændigere maa Erkjendelsen blive. Det er meget inconsequent, een Gang at dolere over, at der gjøres for meget for Forstanden, og Hjertet forsømmes, og en Anden, at ingen Erkjendelse af de anførte Gjenstande finde Sted. Den Nyeste Pædagogik klager over, at en Virkning savnes, og tillige, at der arbeides paa Aarsagen til Virkningen. Den veed altsaa ikke hvad den vil. Det turde være dens rette Mening, at den seer skjævt til, at Mennesket nærmer sig sit Maal uden dens Bistand, at den har været en ledig Tilskuer ved, ja en Modstander af det Passerede.

Ingen Pædagogik har havt saa uegennyttige Motiver, som den nyere, der ene har villet de Opdragnes Bedste, og aldrig tænkt paa sig selv. Ei (107) heller har den nogensinde brystet sig, eller villet dens Lærlinge skulle

det. Men om disse med udviklede og vaagnede Sjæleevner, kjendende deres Værd og Bestemmelse, yttre et mindre krybende Forhold end hine beklagelige Stakler, fra Forrige Secula, nedtrykte og forkuede af det gjestlige og adelige Hovmod, da var det mere at glæde sig ved, end skjænde over. - Aldrig har den nyere Pædag. yttret eller tænkt, at Msket vidste noget i Sammenligning med Gud. Afstanden mellem Gud og Mennesket har den intetsteds forringet, men ved de meer værdige og renere Begreber om Guddommen betydelig forstørret og udvidet, eller rettere erklæret for uendelig. Eiheller kan den gamle, eller tvetydige Nyeste Pædag. rose sig af at den har udbredt en renere Sædelære end den Nyere, eller drevet paa mere uegennyttig Hensigter og Motiver. Aldrig har denne lært, at Msket var noget ved sig selv, eller kunde noget uden Gud, saasom det har alt fra ham, "det er Støv fra Gud"; at Menneskets Dyd er ufuldkommen, som dets Erkjendelse og Viden, indskrænket og mangelfuld, indseer den nyere Pædagogik maaskee bedre, føler dybere, end den tvetydige Nyeste, der staaer nu frem og bryder Staven over et heelt Aarhundrede. - Paastanden, S. 125, "at Troens rette Næring findes kun i Biblen" kan indrømmes. Man nærer Troen ved Troen. Tilbagetrængelsen af Forstandens Brug, og Paabydelse af de eksisterende Dogmata, udvider og nærer Troen. Men om det er den levende og frugtbare, eller døde og blinde, behøver man ikke at tilføie. Naar Ordet Tro tages i sin udstrakte og rette Betydning, (108) da er en Utroende - en Uting. d.e. den kan som Menneske ikke eksistere. Den levende og frugtbare Tro har den nyere Pædag. stadig arbeidet for; den troer paa Gud og Christum, d.e. den erkjender Guds Tilværelse saaledes som Chst lærte, antager Lærdommene om Gud, Forsyn og Udødelighed saaledes som han udtalte dem; anseer ham for Gudssøn, Frelser, Lærer og Salliggjører. Kun saalange dette kan fremstilles paa en begribelig Maade, og staae i Harmonie med Fornuften, tyer den ikke til Theologernes og Gjestlighedens Mysterier, eller hvilket her er det Samme, den tvetydige nyeste Pædagogiks.

S. 126 "Ligesaa lidet ville vi nægte, at den nymodens Pædagogik "har bestræbt sig for at give Livet en bedre Retning, og at danne "sædeligere og bedre Mennesker, og at dens Bestræbelser heri ei have "været aldeles uden Frugt". To Sætninger efter denne, som er ærlig meent, forsaavidt jeg kan skjønne, fremkommer: "Ungdommens Forvildelser, Usædeligheden i alle Stænder, den herskende Overskriden af alle Ordenens og Lovmæssighedens Skranker anbefaler hverken de nyere Methoder, eller den nyere Sædelære eller den nye Tugt. Og saaledes har da den nymodens Pædagogik just givet det Liv en værre Retning, som den vilde give en Bedre. Den har gjort Msket fremmet for Livet i Gud og derimod fremkaldt en Leven for sig selv og for Kjødet.

Hvorledes disse Beskyldninger kan forenes med: at den nyere Pædagog. har bestræbt sig at give Livet en bedre Retning, at danne sædeligere og bedre Msker., og at dens Bestræbelser heri ikke har været aldeles uden Frugt, kan vist ingen forstaae uden Forf. - "Fra denne falske Vei maa den da fjerne sig (hvilken falske Vei? at danne sædeligere og bedre Mskr.) og slaae ind paa den rette Vei, ikke paa Livets i (109) sig selv, men i Gud, et Livs, der ikke er helliget Vr, men Gud, der ikke bramrer i pharisaisk Klædebon, men er rigt paa alle Christen-dyder".

Den n. Pædagog. regner sig det til Fortjeneste, at den har forstyren det gamle vegeterende Planteliv, og opvaagnet Mennesket af sin Sjælesøvn. Den større Virksomhed, Tankksomhed og Vindskibelighed, der nu spores overalt, anseer den som en Frugt af sine Bestræbelser, og skammer sig ikke ved at have frembragt den, hvad saa end den nyeste tvetydig Pædagog. maatte sige derom. Det er ligesaa eensidigt, som indskrænket og flaut, at ville dolere og skumle over at Msket forbedrer sine Kaar, smykker sig selv og sine Omgivelser, og bereder sig en fornøieligere Tilværelse her paa Jorden. Skulde den end kalde disse Forbedringer frembragte af kjødelig Lyst, og skeet for at tjene sig selv og Verden, hvilket den ikke undseer sig ved, saa veed Indsenderen af Erfaring, at den ikke tilbageviser de større Tiender af de bedre dyrkede Agre, eller de bedre tillavede Retter som nu beværtet med ved Bryllupper, Barsler, etc. - Den Mand, som dyrker sin Mark vel, udspeculerer hvorledes dette kan skee paa retteste og bedste Maade, forer og røgter sine Creature, underviser og danner sine Børn, m.v. han er Gud mere behagelig, end den der qvæder Psalmer fra Morgen til Aften, eller lever i Gud paa denne Maade. - Egentlig lever den Første i Gud, saasom han opfylder sine Pligter mod Familie, Borgersamfundet og sig selv, og den Sidste lever Livet i et Sværmerie, i et Mørke, i en pligstridig Tilstand. Efter denne Discussion kommer vi igjen tilbage til vort Stykke. Man erindrer at den nymodens Pædagogik er skreden ud fra sin rette Bane og Forfatteren vil an vise den, hvilken den har at slaae ind paa. Side 123 hedder det: "Men hvilken (110) er denne rette Vei? - Det er den, som fører til Erkjendelse, Tro og Liv".

Side 124: "Fra denne sin feilagtige Vei maa den vende tilbage til den rigtige, til den Vei, der fører til Erkjendelse og det til en Gudserkjendelse, Selverkjendelse, og Erkjendelse af det Gode og det Onde".

Side 127. Derfor forsømme den paa en feilagtig Vei indtraadt Pædagogik intet Øieblik at komme tilbage fra den, og slaae ind paa den eneste rigtige Bane, den nemlig, der leder til christelig Erkjendelse, christelig Troe og christeligt Liv.

Den nymodens Pædagog. har her 3 Variationer af, hvad det er for en Vei den strax og ufortøvet skal træde ind paa. Kan den forstaae hvad Forfatterens egenlig Mening er, eller veed den nu hvad den har at gjøre efter at have læst disse tre Angivelser, af hvad han kalder den ene rigtige Vei, saa er det * kjært, saasom han maa tilstaae for sin Deel ikke at vide det. Saameget er vist, at med den nymodens Pædag. er Forf. ikke tilfreds, tillægger den gruelige Ting, Ungdommens Forvildelse, Usædelighed i alle Stænder, den hærskende Overskriden af alle Ordenens og Lovmæssighedens Skranker, etc.

(111) Erkjendelsen bestaaer i at opfatte, indse og være sig bevidst, at en Gjenstand har Reellitet, og de øvrige den tillagte Egenskaber. Den bliver derfor stedse et Værk eller en Function af Forstanden, og ved at øve og skjærbe denne, udruster og danner man Mennesket til at erkjende. Forelægger nu Pædagogen det tillige vigtige og passende Gjenstand, saavel sandselige som oversandselige, overensstemmende med Forstandskræfterne, og opfordrer det til Flid og Anstrængelse, da har han i denne Henseende opfyldt sin Pligt, og fortjener ingen vidrer Tilretteviisning. Pædagogen og Lærlingen ere da Begge paa den Vei Forf. fordrer nemlig Erkjendelsens. Dette har den nymod. Pædag. trolig gjort, og Forf. siger endog, at den har gjort mere end der forhen var skeet heri; dog siger han strax igjen, at den har i den egentlige rette Erkjendelse gjort saagodt som intet; den har gjort for meget for Forstand og for lidt for Hjertet. Men i Forfatterens Omkringspringen og Slangegang kan Ingen følge ham, eller egentlig vide, hvad han vil, det ene undtaget, at skumle over den nymodens Pædag. Saameget synes han at tilkjendegive, at den nymod. Pædag. skulde indskrænke sine Bestræbelser ene til, en Gudserkjendelse, Selverkjendelse, og en Erkjendelse af det Gode og af det Onde. Men denne Pædag. har stedse haft disse Gjenstande under Lærlingernes Erkjendelse, den har endog ansee dem for de allervigtigste; kun har den ikke, ifølge sine Principia at vogte sig for Eensidighed, undveget ogsaa at optage andre Gjenstande under sine Betragtninger, der angaaer Mennesket, som Jordborger. Den nymodens Pædag. har udtalt sine Principier utilbageholdt, de findes i en Mængde Skrifter, som lige til Enhvers Eftersyn, og naar man strider med den, saa veed man hvad det er, man har med at gjøre, men saaledes er det ikke, naar man giver sig i Kamp med den nyeste tvetydige Pædag., den er en Kamp med lukt Vesir.

(112)

13/9 34

"Mørkets Barn, Dumhed, har stedse Vildfarelse og Ondskab til
"Ledsager, og fører Mennesket ufeilbarligt tidligere eller sildigere i Fordærvelse. Et eneste Blik i Menneskehedens Historie

"viser denne Sandhed i et saa klart Lys, at ikkun Folk, hvis Færd
 "og Vandel ikke taaler Dagens Lys, og som have Mørket at takke for
 "deres hele Tilværelse, kunne gjøre den Paastand, at Sædelighedens
 "Forfald forarsages af Aandens Udvikling. Dette er en saa grov
 "Bespottelse af den menneskelige Natur og dens Skaber, at den maa
 "brændemærke dens Ophavsmand med evig Skjændsel. Snarere tør man
 "omvenåt med Sikkerhed slutte sig til Aandens Raahed og Svaghed hos
 "et Folk hos hvilket Usædelighed hersker. Kun maa man, hvis man vil
 "finde denne Sætning sand, have sunde Begreber om Sædelighed og
 "Aandskultur og ikke forvekle denne med den ydre og indre Sandselig-
 "heds eensidige Forfinelse". Lyksalighedslære af Ph. Carl. Hartmann
 Dr. og Prof. oversat af T.V. Mansa Dr. med. 263.

I O. W. Hist. Ordbog under Artiklen Liscow 8 B. S. 126 forekommer
 under denne Digtets Navn der havde stødt en Mag. Sievers i Lybech,
 og denne derfor nedprædikede ham hver Søndag fra Prædikestolen, og
 da det nu saaledes en Dag gik Knald og Fald over Fritænkerne, hvorved
 han havde Liscow i Tankerne, "lod han sit Vand fare i saa rundeligt
 Maal, at det ikke alene vædede hans Beenklæder stærkt men ogsaa
 Prædikestolen. En anden Gang forbandede han paa den oventlige Prædi-
 kestol sin Forfølger ligned i Helvede.

- (113) Atter er en Familiebegivenhed indtruffet her i Menigheden, hvorved
 den evige Viisdom har skjult sine Veie, for Granskerens og Tænkerens
 Blik, i det at en ung Pige, i sin Blomstrende Alder har forladt denne
 Jord, og er overgaaet til den bedre Verden. Hun var sine Forældres
 Ære og Lyst, deres Huses Ziir og Prydelse, og formedelst sine Dyder,
 Maadehold, Beskedenhed og Fordringsløshed, sine Jevnaldrendes Mønster
 og Exempel.

Diævelen var en skabt god Aand. Han havde Fornuft og Frihed; eller
 han kunde kjende det Onde og Gode, og vælge mellem Begge. Hvorvel
 det nu ikke omtales, hvilke Fristelserne vare, der droge ham fra det
 Godes Bane, og over paa det Ondes, thi den omtalte Hovmod kan det ikke
 være, saasom da fattedes han Fornuft, og kunde ikke udvælge Midlet
 til sit Øiemeed, eftersom Hovmod var et Middel, der ikke fremmede
 Øiemeed, Liighed med Gud, hvilket desuden ikke kan være strafværdigt,
 siden Christus endog fremsætter den som et Moralprincip. Desuden have
 Gud i sin Forudvidenhed, hvad denne ulykkelige Aand vilde blive,
 hvilket en Forstyrrelse han vilde udrette, og hvilken en Modstander
 han fik i ham, og burde have ladet ham blive i sit Intet eller uskabt.

(114)

14/10 34

Atter er her i Menigheden indtruffen en Begivenhed, der indgriber

dybt i flere Familieforhold, som var udbredt Sorg og Bedrøvelse i flere Huse, og som selv Fremmede erfare Deeltagelse, i det, at een af vore første og takkeligste Piger, henhørende til et af Sognets agtværdigste Huse, i Livets høieste Blomster ved Døden er bleven udrevet af Kjærlige Forældres Arme, og overflyttet til sin høiere Bestemmelse i Evigheden. Denne unge Pige, skjøndt i Ungdommens og Muntherhedens Aar, medens Jevnaldrende paa alle Sider overlode sig til Sandsernes Fryd, levede alligevel som den Erfarne og Sindige, maadeholdent og betænksomt, og udtrykte i sit ganske Forhold den hellige Skrifts Ord: "at de, som bruge denne Verden, skulle være som de der ikke misbruge den". Ifølge sin beskedne Tænkemaade trak hun sig heller tilbage mellem Mængden i en ubemærket Dunkelhed, end fremstillede sig i Lyset eller paa de første Pladse, men hun blev derfor hverken overseet eller forglemmt; thi hendes anstændige, godmodige og dannede Forhold skaffede hende Agtelse og Opmærksomhed overalt. Derfor var hun ogsaa sine Forældres Glæde og Haab, deres (115) Huses Prydelse og Ziir, sin Moders daglig Hjelp og Bistand, og hendes Maner og Tænkemaade af den Beskaffenhed, at den kan tjene til Mønster og Exempel for unge Piger. Mange kjære Forhaabninger, Planer og Hensigter bleve ved hendes Død tilintetgjorte, og nedstegne i Graven tilligemed hende.

Nu bleve hendes Udstyr og Medgift den Liigkiste, hvori hun hviler, Graven hendes Brudekammer, og Jorden den Brudgom, der omslutter hende med troe og faste Arme. I den hviler hun nu den spæde Lillie med faldende Yndigheder, hvis Stænkel Smerterne og Døden have brækket, og hvis Plads og Sted er ledigt og øde i Fædrenehuset. Men længe skal hendes Minde og Erindring vedligeholde sig og blomstre iblandt os. Mangen Gang herefter, naar Aarene ere fremrykkede, Dagens Arbeide er tilende, og Aftendæmringen nedsænket over Kirkegaardens Grave, da ville ikke blot hendes Slægt heraf Byen, men ogsaa hendes Ungdomsveninder, maaskee een eller andre Flere, besøge hendes Gravhøi, beklage hendes tidlige Død, men unde hende sin varige og stille Roe, og føle en veemodig Glæde over hendes Fred og trygge Hvile.

Det er bekjendt, at denne Hulde og Dydiges Navn var: Maren Laus Datter, og at hun er født her i Mjølsted i samme Gaard, hvorfra hun (116) idag er udført. Her saa hun første Gang Lyset i Aaret 1811 den første Novembr, og her betraadte hun sin korte, gennem Ungdommen løbende, men dog ei tornefri Bane. Hendes af alle agtede, hæderlige og dybtsørgende Forældre kjende vi ligeledes, hvorfor deres Nanne og Stilling ei heller her videre omtales. Ikke blot Venner, Veifarende og Fremmede blive vel modtagne under deres Gjæstfri Tag, men selv Fattige og Ulykkelige finde der Ophold, Hjelp og Medlidenhed.

Hvad her endelig endviderekunde være at omtale angaaende hendes Opvækst og Ungdom, da er hendes Levnet tilbragt mellem os, ligesom for vore Bine, og vi kjende hendes Hændelser og Skjæbne. I Aaret 1826 stod hun til Confirmation, og formedelst hendes udm. Kundskaber og øvrige exemplariske Forhold og Opførsel havde hun øverste Plads. Indtil for et Par Aar siden henflød hendes Levedage under den ønskeligste Sundhed, hun var blid og livlig i Forening med den omtalte Sædelighed, men til den Tid skete en Standsning i samme, hvilken dog igjen ved hendes Forældres fornuftige Omhu, og en udmærket Læges Hjelp blev hævet. I den nu sidst afvigte Høst blev hun mere mager og kraftløs end hun ellers havde været. Hendes Appetit og Madlyst var (117) borte, og hendes Tilstand vakte alvorlige Bekymringer hos hendes Forældre, saavel som øvrige Familie. Disse Bekymringer steg endnu høiere, da hun for en 4 Uger siden, eller 3 Uger før sin Død, maatte gaae tilsengs, og derfor begyndte de strax at søge om Raad for hende. Districtslægen var 2 Gange ved hendes Sygeleie, og alt hvad menneskelig Konst og Indsigt formaade blev anvendt for at udrydde hende af Dødens Magt. Paa dette Leie var hendes Forhold rørende endog for Fremmede, med blid Taalmodighed stred hun med de stigende Smerter, og i de sidste 8te Dage svævede Døden bestandig over det, rørte hende flere Gange, indtil den endelig løsnede det eneste svage Baand, Søndagen den 12de Octob om Aftenen Kl. 11½, da hendes sal. Aand forlod sin forstyrrede Bolig, efterat hun havde levet her i Verden i 22 Aar, 11 Mdr, og 11 Dage, som er ganske Alder.

Standser et Øieblik tilstedeværende Venner! Skjænker mig Eders Opmærksomhed, og dømmer mig i Kjærlighed, medens jeg taler et Admin- delses Ord ved denne sørgelige Leilighed; eller om jeg maatte bruge et Billede, medens jeg med uøvet Haand binder en Blomst i den Krands som pryder denne Kiste.

I den hviler Liget af en takkelig interesseret og ædel Pige, hen- hørende til et af Sognets agtværdigste Huse, og see 120

(118)

23/10 34

Naar Statsoekonomen, og de, som have det vigtige Hverv at være hans Hjelpere, i Tankerne gennemgaaer Rækken af alle Statens Embedsmænd, Pensionister, og andre Tærende Lemmer, for at mønstre deres Indtægter, veie Arbejde og Løn mod hinanden, for at see hvor der kan taales Indskrænkning og Formindskelse til Lettelse for de Skatteydende, og Resultatet da blev, at Ingen havde Noget at miste, Flere maatte endog gives Tillæg og paa andre Maader begunstiges, blot Skolelærerne vare de Mænd, som ved Leilighed kunne i bemeldte Henseende vedrores, da matte vistnok Enhver der kjender disse knappe

Kaar, og veed hvor smaae deres Mundportioner ere lavede, høilig forundre sig, og indrømme at Oekonomen havde valgt en gold og zager Mark at høste paa; at Staten maatte være i en yderlig Trang siden den seer sig nødt til at vedrøre eller skaffe sig Indtægter hos dem. Ved at læse det i afg. Hans Poulsens Boe udstædte Skiftebrev finder jeg, at Skifterettens Hovedmotiv til at tage dette Boe under Behandling har været de umyndige Børn, hvem Boet er desponeret til, samt at der in Casu maa skiftes førend Boet kan indraget under Overformynderiet. Det er bekjendt, at jeg ansaae Skifterettens Mellemkoms t ufoernøden i dette Boe; men da jeg er een saavel i theoretisk som practisk Lovkyndighed uerfaren Mand, og mine Meninger derfor ene grunder sig paa Billighed og Reflectioner over enkelte Data, saa (119) fandt jeg mig deri, og det saameget hellere, som jeg har en ubetinget Tillid saavel til Deres Indsigt som Retskaffenhed. Men ikke desto mindre finder jeg en betydelig Anomalia, hvilken jeg i Erbødighed og Venskab andrager for dem, forhaabende at De optager det i en god Mening, og underretter mig ifald jeg feiler.

Poul Hansen, Børnenes Fader, den Afdødes Søn, hvis Myndighed er conserveret, lever endnu, og er den egentlig Arving, hvis Dispositionen ikke var oprettet. Til ham var hele Boet overgaaet uden ringeste Mellemkomst af Skifteretten ifald Dispositionen.

I Aaret 1786 blev af Fjelsted Byes Lodseiere udlagt Jord til Skolen i denne Bye, 42875 = Alen første Klasses Jord, for at supplere den til Degnens eller Skoleholderens Kreature forlidt værende Jord til disses Græsning, ifølge Placaten af 7 Octob 1786, og blev da paa Grund samme Placat de øvrige Byer i Districte ansatte til at udrede Penge i Forhold til deres Hartkorn til os i Anledning heraf. Nu skal her oprettes nok en Skole i Sognet, og Jord anskaffes til samme, i hvilken Henseende Beboerne i Fjelsted By formene sig at burde være fritagne fra at betale bemeldte Jord, saasom

(120) som i den blomstrende Alder, kun i det 23 Aar, har allerede stridt Dødens bittre Strid. Hendes Død er en Begivenhed, der indgriber dybt i flere Familieforhold, som har udbredt Sorg og Bedrøvelse i flere Huse, og som selv Fremmede og Uvedkommende erfare med Deeltagelse. Thi hun var prydet med flere skjønne Dyder, takkelige Sæder og Egenskaber. Skjøndt i Ungdommens livlige Aar, paa Attraaens og Muntterhedens høieste Trin, og medens Jevnaldrende paa Alle Sider overlode sig til Sandsernes Fryd, levede hun alligevel som den Erfarne, og Sindige, der ikke lod sig blænde af en skuffende Verden, maadeholdent og forsigtig, paa den Vises Middelvei, og iagtog den hellige Skrifts Ord bogstavelig: "at de, som bruge denne Vr skulle være som de der ikke misbruge den". Troede vi paa Ahnelsen, eller dunkle

Fornemmelser af det Tilkommande, hvilket vi ikke gjøre, da kunde det lade som havde den Hensovede en Forudfølelse af sin tidlige Død, eller deraf, at hun ikke skulle blive gammel i Verden, og derfor ei vilde komme forneget i Forbindelse med den, eller indgaae noget ret Venskab med den.

Ifølge sin Beskedenhed var hun tilbageholden, opholdt sig heller blandt Mængden og i ubemærket Dunkelhed, end stillede sig i Lyset eller paa de første Pladse; men alligevel blev hun baade seet og bemærket, især af Saadanne der ynde Sædelighed, thi hendes Familie Navn i Forening med hendes anstændige og dannede Forhold skaffede (121) hende Agtelse og Opmærksomhed overalt. Hun lignede heri den blege hvide Lillie, der staar ubemærket mellem Havens øvrige Blomster, og oversees af Flere; men den rette Blomsterkjender og Blomsterven er den stedse kjær og interessant formedelst dens friske, rene og uplettede Blade.

I Huset, hvor Qvinden har sin hæderlige Virkekreds, og under hvis Dødt man bedst lærer at kjende hende, var den Salig Hensovede opmærksom paa Alt, stedse syslende med een eller anden Huusgjerning, og sin kjære og elskede Moders daglig Bistand og Hjelp. Derfor var hun ogsaa sine Forældres Glæde og Haab, deres Huses Ziir og Prydelse, og hendes Forhold af den Beskaffenhed, at Mødre kunne anprise det som Mønster og Exempel for deres Døtre. At disse her omtalte huuslige Dyder ikke blot er Naturens medfødte Gaver, eller udvunden af Forstand og Skjønssomhed, men meget mere en Frugt af hendes Opdragelse, af hendes kyndige, erfarne og døelige Moders Omgang og Underviisning, det fælder af sig selv i Øinene.

Mange kjære Forhaabninger, Planer og Hensigter, men ogsaa mange moderlige Sorger og Bekymringer bleve ved hendes Død tilintetgjorte, og nedstige i Graven idag tilligemed hende. Nu er hendes Udstyr besørget: det blev den Liigkiste, hvori hun hviler, hendes Brudekjortel det Lagen der skjuler hende, Graven hendes Brudekammer, og Jorden den Brudgom der omslutter hende med troe og faste Arme. I (122) den hviler hun med fælmede Kinder den blege Jordens Brud, Eet med Brudgommen, indtil alle de som ere i Gravene skulle høre Gudssøns Røst. Ledig og øde er hendes Plads og Sted her i Fædrenehuset, savnet vil hun blive ved mange Leiligheder, flere lønlige Tanker ville rinde i Stilhed over hendes Savn, og længe vil hendes Minde og Erindring vedligeholdes og bevares iblandt os. Mangen Gang herefter, naar Aarene ere fremrykkede, Dagens Arbeide er tilende, og Aftendæmringen er nedsænket over Kirkegaardens Grave, da ville ikke blot hendes Forældre og Sødskende skalønge de ere i Live, hendes Ungdoms Veninder, men endnu maaskee Een eller Anden, besøge hendes Gravhøi,

beklage hendes tidlige Død, unde hende sin varige Ro, og føle veemodige Glæder over hendes Fred og trygge Hvile.

Saa kunde man ogsaa indbyde til denne Kiste, Tænkerne og den Vise, saavel som det letsindige Verdens Barn, Alle ville ved den finde Anledning til lærerige og alvorlige Betragtninger. Hine ville her see at alt Kjød er Hæe - at Menneskets Liv er som Blomsten paa Marken, Veiret farer hen over det, det visner, og dets Sted er ikke mere. Dette ville her faae en gavnlig Forestilling om, at Døden gjæster enhver Alder, Barnet i Vuggen, Pigen i den blomstrende Vaar, ved Siden af Brudeskamlen, saavel som Manden i Styrkens Aar. At alle Jordens Børn, hvor unge eller gamle de end ere, bør have deres Huus beskikket, deres Lampe tændte, være langt fra Letsindighedens, (123) og staae paa Saliggjørelsens Vei.

Endelig k. V. binder ikke Eders Hjerter for fast til Noget, hverken Mennesker eller Ting, af det, som Jordens er. Thi enten maae I forlade det, eller det forlader Eder. Og Jo stærkere Baandene ere, og jo fastere de ere bundne, destomere ville Sønderrivelsen smerte Eder. Vi ere alle med hverandre et stort Reiseselskab, der en Stund følges ad, men efterhaanden som enhver af os naaer sit Maal eller Bestemmelsessted skilles vi ad, og forlade hverandre. Men de, som forlade os, have ikke forladt os for stedse, De ere Forudgangne, og vi skulle indhente dem igjen, kjende dem, glæde os over at have fundet dem, og Ingen skal tage vor Glæde fra os. Faa ere de Ting, hvorom Mennesket gjør sig en rigtig Forestilling, især er denne Urigtighed stor i Henseende til Døden. Om den have Følelserne stedse Magt over Tænkerne. Vi burde tænke os den, som en væsenlig Forbindelse med vor Skjæbne omtrent saaledes som vi tænke os Confirmationen, Giftermaalet, etc. et Trin videre fremad paa Banen, opad fra det Lavere mod det Høiere, og en Forandring i det Hidtilværende. Ligesom nu Ingen sørger over det Barn han elsker er blevet confirmeret, eller gaaet fra en lavere Stilling over til en Høiere, ei heller over at en ugift Ven er bleven gift og forsørget, eller at en Reisende er kommen Hjem, eller bytter en ringere og daarligere Tilstand med en høiere og bedre, saaledes burde heller Ingen sørge over at en Ven, Ægtefælle eller Barn har ombyttet det Timmelige med det Evige, det Nærværende med det Tilkommende, Himlen med Jorden, det Forgjængelige med det Uforgjængelige, Uroe og Sorger med Fryd og Salighed.

(124)+

3/11 34

I Avisen af 30 Octob. 1834 No 123 findes: "Nogle Ord til Christendommens Venner paa Grevskabet Holsteinborg af Kammerh. Greve F.A. Holstein" Hvori Forf. erklærer sig imod de store gudelige Forsamlinger, hvori der tales og formaner til ikke at dømme ilde om Præsterne fordi +) resten af bogen upagineret

de ere skrøbelige Msker, samt endelig ikke finder Sognebaandets Løsning saa nødvendigt, og yttre sig imod, at de Christne udtræde af Statskirken, er alvorligt gjendrevet af Skolelærer Rasmus Sørensen i et lidet Skrift under Tittel: "Nogle Ord til Hr. Kammerh. Gr. F.A. Holstein. Formændene for de gudel. Forsamlinger paa Grevskabet ere bemeldte Skolelærer R.S. og Gaardmand R. Ottesen, hvem M. Lindberg giver det Vidnesbyrd, at De begge have saadan Kundskab i Gudsord, at man vel maa kalde dem "danske Theologer" og Gr. vel bekjendt som saadanne ganske dygtige Mænd, "der unægteligt ere de fleste Præster aldeles overlegne".

I et Følgeblad til No 179 af samme Avis har Hr. Etatsraad Johnsen taget til Gjenmæle mod Hr. Hempel, som i en af de foregaaende Aviser har indrykket et Stk fra en Fisker paaStrib, hvis Søn skulde være ildebehandlet af Hr. Etatsr. Politiassistenten en af Markedsdagene i Middelfart. Hr. E. har ved denne Feide ikke vundet i Hæderlighed, og (125) han havde handlet vel i at tie stille. Embedsmyndigheden stikker temmelig igjennem for ham, og han er en lille Aristokrat. Etatsraaden Motto: I en Avis det koster glubsk at faae et Sted i det, som anden Dag man tænder Piber med.

P. Paars.

4/11 34

En Støtte ved en agtværdig og hæderlig Mand's Velfærd er faldet, en stille og arbejdsom Families Ro og Tilfredshed er forstyrret, i det Alherren ved sit Sendebud Døden har bortkaldet fra dem, vor Meninghed og denne Jord, til sin høiere og lykkeligere Bestemmelse i Evigheden en værdig Hustrue og omhyggelig Moder, navnlig Karen Anders Datter, Velagte Fæsteboelsmand Hans Andersens Hustrue af Fjellerup her i Sognet. Hun blev født til denne Verden i Aaret 1781, de første Dage i Juli Maaned i Fjellerup af ærlige og christelige Egtefolk.

Jordeierne i Fjelsted Bye maatte ifølge Placaten af 7 October 1786 supplere Degnelodden herved Byen ved Fælleddsskabets Ophævelse af deres eiende Jorder, saaledes, at den blev tilstrækkelig til den lovbestemte Græsning for Skolens Creature, hvorfra de af de øvrige (126) Byer siden have nydt et aarlig Leie i Penge. Men da her nu skal oprettes en nye Skole i Sognet, og til samme skee Jordkjøb saa formene bemeldte Jordeiere i Fjelsted, det bør komme i Betragtning, at de have udlagt denne Jord, og de ikke ansættes til Skolejords Betaling førend de Andre Sognebeboere have udredt saameget, som kunde ansees for passende og forholdsmæssigt imod den af bemeldte Jordeiere udlagt Jord. Thi ifald det ikke skeer, da ansættes til det nye Jordkjøb